

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Svmmae Virtvtvm, Ac Vitiorvm , Tomus ...

Guilelmus <Peraldus>

Lvgdvni, 1585

Quinta partis principalis de beatitudinibus Tractatus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46132](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46132)

lud Aug. in lib. de Trin. Hæc est, inquit, sapientiæ & scientiæ re-
cta distinctio, vt ad sapientiam pertineat æternarum rerum cog-
nitio intellectualis, ad scientiã verò temporalium rerum cog-
nitio rationalis. Et secundum hanc acceptionem sapiëntia non
est omnino diuersa à dono intellectus. Strictius etiã sumitur sa-
pientia pro cognitione suauitatis diuinæ per experiëntiam habi-
ta, & sic à dono intellectus est diuersa. Et differt à dono intelle-
ctus in hoc quòd sapientia tantum veritati æternæ contemplan-
dæ intendit. Intelligentia verò nõ modo de æternis est, sed etiã
de rebus inuisibilibus & spiritualibus tẽporaliter exortis. Isido.
in lib. differentiarum: Sapientia tantummodo æterna contem-
platur. ¶ Item intellectu intelligibilia capimus tantum. Sapien-
tia verò non modo capimus superiora, sed etiã incognitis delect-
tamur. Donum sapientiæ habebat Aug. dicens lib. 10. Confes.
Aliquando, inquit, intror mittis me in affectum multum inuita-
tum introrsum nescio quam dulcedinem, quæ si perficiatur in
me, nescio quid erit, quod vita ista non erit. Sed recido in hæc
ærumnosa pòderibus, & resorbeor solitis, & teneor, & multum
fleo. Sed multum teneor quantum consuetudinis sarcina digna
est. Hic esse valeo, nec volo: illic volo, nec valeo, miser utrobique.
Quasi per auditũ cognitionem habet suauitatis diuinæ qui cre-
dit illi verbo, Eccle. 24. Spiritus meus super mel dulcis. Vel illi,
Quam magna multitudo dulcedinis tuę domine. Cognitione quæ
habetur per donum intellectus, est quasi cognitio per visum: cog-
nitio verò quæ habetur per donum sapientiæ, est quasi cog-
nitio per gustum. In Psal. Gustate, & videte quoniã suavis est do-
minus. Donum sapientiæ tranquillat mentem, & reficit. Grego.
Ab intellectu ascenditur ad sapientiam, vt hoc quod acutè intel-
lectus inuenit, sapiëntia maturè disponat. Glo. super Mat. 5. In se-
ptimo est sapientia, id est, contemplatio veritatis pacificans totum
hominem. Aug. in sermone de Timore. Cum in finem per-
uentum fuerit, iã requiescit. Et quis finis, nisi Christus qui est
finis legis ad iustitiã: Et sapiëntia Dei quis, nisi Christus: Propter
hoc sicut septimo posita est sapientia, sic septimo ponitur, Beati-
tudinis. De sapientia dicit Gregorius super Iob 1. Sapiëntia in die
sua pascit, dum de æternorum spe & certitudine mœrem reficit.

*Quinta partis principalis de beatitudinibus
Tractatus.*

*De dicendorum ordine in isto tractatu. Et de descriptione Beati-
tudinis.*

P A R S I.

Vltimo

Primo dicendum est de Beatitudinibus, de quibus
 habetur Matthæ. 5. De illis verò hoc modo dicitur.
 Primò ostendetur quid sit beatitudo prout hic sumi-
 tur. Secundò tanguntur quædam attendenda & admi-
 randa circa doctrinam illam Saluatoris, in qua gratiæ illæ quæ
 dicuntur beatitudines, nobis commendantur. Tertiò de singulis
 agitur per ordinem. ¶ Circa primum notandum quòd beatitudo
 prout hic sumitur, sic potest describi: Beatitudo est gratia non
 cuiuscunq; sed verè sapienti nota, faciens ad suauitatem cõscien-
 tiæ, propinqua gloriæ. Et videtur posse sumi hæc descriptio ex
 eo quod dicit Ambro. in lib. de Offic. Dico, inquit, beatam vitam
 consistere in altitudine sapientiæ, suauitate conscientiæ, virtutis
 sublimitate. Quod dictum est. Beatitudo est gratia non cui-
 que, sed verè sapienti nota: sumi potest ex eo quod dicit beatam
 vitam consistere in altitudine sapientiæ. Ad eos qui habent pro-
 fundam sapientiam perinet cognoscere quòd paupertas homi-
 nem beatum efficiat: & sic de cæteris gratiis quas dominus com-
 mendat. Bernar. in sermonibus: Quid tam absconditum quàm pau-
 peritatem esse beatam? Matth. 11. Abscondisti hæc à sapientibus &
 prudentibus. A sapientibus, inquam, huius mundi. Quod dictum
 est, Faciens ad suauitatem conscientiæ: sumi potest ex eo quod
 Ambr. dicit, in suauitate conscientiæ beatam vitam consistere.
 Paupertas, & cæteræ gratiæ quas Deus cõmendat, videntur ha-
 bere miseriam vel antecedentem vel concomitantem, vel esse ipsa
 miseria: tamen secundum veritatem, ad suauitatem seu tranquil-
 litatem conscientiæ faciunt. Quod dictum est, Propinqua glo-
 riæ: potest sumi ex hoc quod Ambro. dicit, virtutis sublimitate.
 Virtus sublimis, est virtus perfecta: virtus perfecta est virtus pro-
 pinqua fini suo, siue gratia propinqua gloriæ. Beatitudo, prout
 hic sumitur, est beatitudo viæ, & ideo est beatitudo semiplena:
 Plena enim beatitudo erit patriæ, quam notificat Aug. in Ench.
 dicens: Ille beatus est, qui omnia quæ vult habet: nec aliquid
 vult quod non decet. In eo in quo sunt gratiæ illæ quas domi-
 nus cõmendat, iam est impletum illud, Non aliquid vult quod
 non decet. Illud verò, Omnia quæ vult habet, quantum ad bona
 transitoria videtur esse impletum, quum ipse ea contemnat, &
 amplius etiam de illis habeat quàm velit: quatum verò ad vera
 bona quæ sunt futura, nõ est hoc in eo impletum: quodammo-
 do tamè habet ea, scilicet in spe, etsi nõ in re. Ferè etiam habet
 ea in re propinquitate vel facilitate perueniendi ad ea. Vnde &
 pauperum spiritu, & eorū qui persecutionem patiuntur propter

iustitiam, dicit dominus iam esse regnum caelorum.

De quinque attendendis et admirandis circa doctrinam illam quae est compendium nouae legis.

PARS II.

Circa secundum notandum quod quinque sunt attendenda & admiranda circa dictam doctrinam, quae compendium est nouae legis. Explanatio verò eius subditur in aliis quae dicit dominus in illo sermone, sicut patet ex Glossa. Vnde super illud, Ascendit in montem, dicit Glo. In hoc monte noui testamenti in cordibus filiorum scribitur, incipiens à beatitudine, qui in monte Sinai verus testamentum in lapidibus seruis dedit, incipiens à timore. Et alia Glo. dicit, Sicut Moyses decem praecepta proponens postea per partes explicat: sic Christus quasi virtutum genera octo beatitudines proponit, ex quibus pendent quae in monte dixit. ¶ Primum attendendum & admirandum circa doctrinam illam est legislatoris benignitas. Secundum, eiusdem auctoritas. Tertium, doctrinae sublimitas. Quartum, sententiarum extraneitas. Quintum, doctrinae integritas. ¶ Benignitas legislatoris in hoc apparet, quod ipse nec praecipit, nec prohibet, nec comminatur, sed dulcedine mercedis temperat difficultatem laboris. Vnde lex eius bene potest intelligi illa lex clementiae, de qua dicit Salomon in fine Prover. loquens de sapiente muliere: Os suum aperuit sapientia, & lex clementiae in lingua eius. Verè non est similis illi in legislatoribus. Iob 36. Non sunt similes ei qui multitudinem praecceptorum & prohibitionum subditis suis obstruunt viam paradisi, & comminationes multas eis facientes non dant locum timori Altissimi. Auctoritas legislatoris maxima est. Ipse enim iudex est, qui hanc legem dat. Ideo magna securitas est his qui eam observant. Iob 11. Quis mihi tribuat auditorem, ut desiderium meum audiat omnipotens, & librum scribat ipse qui iudicat, ut in humero meo portem illum? In humero portare, est secundum Greg. scripturam operatione perficere. Ad doctrinam istam pertinet illud. Eccles. 14. Ego ex ore Altissimi prodij. Si vestes quae tetigerunt Salvatorem pro reliquiis non habentur? Nullum verborum illorum negligendum esset. In Psalm. Folium eius non defluet. Diligenter essent audienda verba illa, & memoriae insigenda. Eccles. 8. Ego os regis observo. Credendum est, quod verba ipsius magnae sint virtutis. Illi enim specialiter dicitur in Psalm. Diffusa est gratia in labiis tuis. Et Luc. 4. Mitabatur omnes in verbis gratiae, quae procedebant de ore illius. & Cant. 5. Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est. ¶ Sublimitatem doctrinae Christus ostendere voluit

luit in
super i
sticiam
alia glo
ret. P
ca. Vn
eructab
ptum d
tius mu
didit p
stratur
sol ince
minatio
Ecclesia
difi emi
47. Vn
tinet ill
ctus exi
neratio
rar, ve
verus p
ralis pr
tionem
natores
illa. Qu
quillita
turbatu
stum se
Christu
In com
Quonia
lorum s
pariuu
speciali
à senten
doctrina
nes ipsi
sed eam
diciu ha
pietiae d
pè, & ec

luit in hoc, quòd doctrinam illam in monte tradidit. Vnde glo-
 super illud, Ascendit in montem. Altiores, inquit, doctus iu-
 stitiam, quàm illam quæ est Scribarum & Phariseorum. Item
 alia glo. Ascendit in montē, vt altiora virtutum culmina doce-
 ret. Proposuit dominus in monte illo abscondita celestis ethi-
 cæ. Vnde impletum fuit illud, Aperiam in parabolis os meum,
 et cetero abscondita à constitutione mundi. Matt. 13. Et est sum-
 ptum de Psal. Ibi tradidit regulas viuendi quæ ad regimen to-
 tius mundi sufficerent, si secundum eas regere se veller. Ibi tra-
 didit principia moralis philosophiæ, quibus veritas vitæ demō-
 stratur & æterna felicitas non tam infertur quàm confertur. Ibi
 sol intelligentiæ velut octo radios ex se emisit ad ecclesiæ illu-
 minationem. Ibi fons sapientiæ, verbum scilicet Dei in excelsis.
 Ecclesia. r. Nouum testamentum velut quendam fluuium Para-
 disii emisit: vt tangitur in Glo. Hic est torrens ille de quo Ezech.
 47. Viuent omnia ad quæ venerit torrens. Ad hunc fluuium per-
 tinet illud Eccles. 2. 4. Ego quasi fluuius Dorix, & quasi aquedu-
 ctus exiui de paradiso. Dorix interpretatur medicamentum ge-
 nerationis. Os illud cuius apertionem Matthæus commemo-
 rat, veræ vena vitæ fuit. Prouerbior. 10. Vena vitæ os iusti. Lex
 vetus promittebat suis obseruatoribus benedictionem tempo-
 ralis prosperitatis, & transgressoribus comminabatur maledi-
 ctionem temporalis aduersitatis. Deut. 28. Sed lex noua obser-
 uatores suos beatos prædicat. Magis enim Deo assimilatur, quàm
 illa. Quanto verò aliquis Deo similior est, tanto in maiori tran-
 quillitate est. Vnde super illud Ierem. 17. Ego autem non sum
 turbatus te pastorem sequens, dicit gloss. Quanto magis Chri-
 stum sequeris, tanto minus turbaris. In doctrina illa erexit nobis
 Christus scalam mirabilem, cuius vtraque extremitas tangit cælum.
 In commedatione enim primæ beatitudinis & vltimæ dicitur,
 Quoniam ipsorum est regnum cælorum. Quomodo regnū cæ-
 lorum sit pauperū spiritu, & quomodo eorū qui persecutionem
 patiuntur propter iustitiā, dicitur, quum de illis beatitudinibus
 specialiter ageretur. ¶ Sententiæ illius doctrine valde extraneæ sunt
 à sententiis sapientiæ mundanæ, quæ miseris iudicat, quos illa
 doctrina beatificat. Sūt enim octo illa verba quasi octo posicio-
 nes ipsius ducis philosophiæ. Positiones, inquam, extraneissimæ,
 sed tamē verissimæ. Causa quare sapientiæ Dei adeo extraneū iu-
 diciū habeat à iudicio mūdane sapientiæ, hæc est: quia lumē sa-
 pientiæ diuinæ magis est sufficiens ad visionē eorū quæ sunt pro-
 pter, & eorū quæ sunt longè. Attingit enim à fine vsq; ad finem.

Sap. 8. Lumen verò mundanæ sapientiæ modicum est, non sufficiens nisi ad visionem præsentium. Sapientia mundana superficialiter solum res aspicit: sapiëntia verò Dei interiora penetrat, idè suauitatem inuenit, quam non inuenit. Sapientia mundi. Simia si loqui posset, nucem amarã diceret propter corticis amaritudinem. Qui verò nucem frãgit, & ad nucleum peruenit, dulcedinem in nuce inuenit. Doctrina illa integra est quantum ad principia moralis sapientiæ. Licet anima multas condiciones in rebus attendat, tamè specialiter ipsa sapiens iudicatur secundum condiciones quæ sunt bonitas & malitia. Anima enim sapiens est. si bona & mala sapiunt ei vt debet. Ber. in sermonibus: Inuenisti sapiëntiã, si tibi horum singula sapiunt prout sunt. Perfectè ergo principia moralis doctrine tradi videtur in illis octo verbis, in quibus anima ad bonum & ad malum perfectè ordinatur. Ad bonum ordinatè se habet, si modica bona modicum diligit, si vera bona esuriat & sitiãt, & si eis ita adheret, vt nulla pœna ab eis separari valeat. Ad primum pertinet illud, Beati pauperes spiritu, &c. Ad secundũ illud, Beati qui esuriunt, &c. Ad tertium, Beati qui persecutionem, &c. ¶ Ad bonum quis ordinatè se habet, si nulli malum inferat, si sibi illarũ vel gratis assumptum æquanimiter ferat, si alij illatum, pro posse auferat, si studiosè cauet vt nec inquinetur malo culpæ, nec perturbetur malo pœnæ. Ad primũ pertinet illud, Beati mites. Ad secundum illud, Beati qui lugent. Ad tertium illud, Beati misericordes. Ad quartum illud, Beati mũdo corde. Ad quintum illud, Beati pacifici. Secundũ Glo. in septem primis est, perfectio: in octaua, perfectionis ostensio. Ad perfectionem duo pertinet, scilicet purgari à noxiis, & impleri bonis. Purgari verò à noxiis, est prius naturaliter. Augu. Bono implendus es, funde malum: paupertas spiritus, & mansuetudo fundunt malum. Paupertas spiritus fundit mala illa quæ veniunt nobis à bonis quæ intra nos sunt, scilicet sollicitudinem seculi & amorem. Mansuetudo verò fundit mala illa quæ veniunt nobis ab his quæ contra nos sunt. Expellit enim perturbationes quas in nobis faciunt aduersa. ¶ Quinquè verò beatitudines sequentes pertinent ad repletionem boni. Duplex est enim bonum præter bonum delectabile: scilicet bonum expediens, vt est medicina, vel incisio propter salutem corporis facta, & bonum simpliciter. Ad bonum expediens pertinet illud Beati qui lugent. Qui enim habet gratiam lugendi, renuit consolari, eligens hic salubriter cruciari vt possit sanari in futuro, & possit veraciter delectari. Ad bonum simpliciter pertinent

quatuor

quatuor sequentes beatitudines. Duæ primæ ad actiuam, & duæ
 aliæ ad contemplatiuam. Illud, Beati qui esuriunt, &c. pertinet
 ad bonum ad quod tenemur. Illud, Beati misericordes, ad bo-
 num ad quod non tenemur. Aliarum duarum quæ pertinent ad
 contemplatiuam, prior pertinet ad intellectum, posterior ad
 affectum. Item prima septem beatitudinũ quæ pertinent ad per-
 fectionem animæ, expedit vim cõcupiscibilem, scilicet pauper-
 tas spiritus: mansuetudo verò expedit vim irascibilem. Vis verò
 rationabilis postquam cor expeditum est, ab amore mundi per
 pauperatẽ spiritus, & perturbationibus iræ per mansuetudi-
 nem, vacare potest & videre statum in quo homo est. Quam
 visionem sequitur luctus: quia qui apponit scientiam, apponit
 & dolorem. Ecclesiast. 1. Luctus verò purgat mentem, reliquias
 infirmitatis expellens, & infectionem palati spiritualis quæ
 erit de febre iniquitatis remouens. Ideò post luctum bene se-
 quitur esuries iustitiæ: sicut homo perfectè purgatus & sanita-
 ti corporali restitutus esurire solet. ¶ Et notandum, quòd non
 tam citò animus perfectè sanatur, quàm citò peccatum ei re-
 mittitur. Vnde Augustinus 14. libro de Trinitate: Sicut aliud
 est febrem, aliud infirmitatem febre factam curare. Item aliud
 est telum de corpore demere, aliud vulnus eo factum secunda
 curatione sanare: Ita aliud est causam afferre languoris, quod
 per indulgentiam fit omnium peccatorum: aliud ipsum languo-
 rem curare, quòd paulatim proficiendo fit in renouatione hu-
 ius imaginis. Primum facit Deus per se & secum: secundum facit
 Deus per hominem, & cum homine. Ideò dicitur in Psalm. Qui
 propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, & sanat omnes infirmi-
 tates tuas. Sanare infirmitates numeratur quasi diuersum cum
 eo quod est propitiari iniquitatibus, quia verò esuriens & sitiens
 iustitiã, ex fragilitate quãdoque cadit, saltem venialiter. Se-
 ptes enim cadit iustus. Prouer. 24. necessaria sunt homini opera
 misericordiæ quibus homo se abluat. Luc. 11. Veruntamen quod
 superest, date elemosynam, & omnia munda sunt vobis. ¶ Sex-
 to verò loco rectè ponitur mūditiã cordis preparã ad Dei visio-
 nẽ, cum omnia precedẽtia vel indicatiua sint, vel effectiua mū-
 ditiz, esuries & sitis eam indicat, cetera eam efficiunt. Visionem
 vero Dei sequitur gustatio diuinæ suauitatis: qua degustata ani-
 mus amore & desiderio eius capitur, & propter hoc auertit se &
 abrupit ab aliis, vt Deo totaliter vacet. Gustato enim spiritu, vt
 ait Augu. desipit omnis caro, vnde talis studet paci faciendæ &
 cõseruandæ in se, sciens quòd in pace factus est locus eius. Ideò se-

primo loco rectè ponitur illud, Beati pacifici. Tres primæ faciunt ad hoc vt vetus homo exuatur : quatuor sequentes ad hoc vt nouus homo induatur. Ad quod monemur Ephes. 4. Deponite vos secundum pristinam conuersationem veterem hominem qui corrumpitur secundum desideria erroris, & induite nouum hominem qui secundum Deum creatus est. Et ad Colos. 4. Expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum hominem, &c. Ideo septimo loco rectè dicitur, Quoniam filij Dei vocabuntur. Filius Dei est homo nouus. Filius Adam homo vetus. Bern in sermo. inter dictas septem beatitudines sic distinguit. Attende, inquit, quemadmodum in tribus prioribus sibi ipsi reconciliatur anima : in duobus, quæ sequuntur proximo : in sexto, Deo : in septimo, alios reconciliat, tanquam receptus in gratiam domini & felici familiaritate donatus. Nam paupertate, mansuetudine, steru, renouatur in anima similitudo quædam & imago æternitatis omnia tempora cõplectentis, dum paupertate futura meretur, mansuetudine sibi præsentia vëdicat. Hoc videtur dici propter hoc, quod mansuetus sibi dominatur, cum homini immanstero potius dominetur ira. Et subdit Bern. Luctus pœnitentiæ præterita quoque recuperat, sicut scriptum est : Recognitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Porro iustitia & misericordia perfecte proximo cohæremus, dum quicquid nolimus nobis fieri, aliis non facimus per iustitiã, & quæcumque volumus vt faciãt nobis homines, & nos faciamus illis per misericordiã. Itẽ reconciliati nobis, reconciliati etiã proximo fiducialiter per mundiciã cordis, reconciliamur Deo. Beati verò qui de sua reconciliatione non ingrati & pro fratribus suis pie solliciti, eos quantum prævalent, & sibi & Deo reconciliare laborant.

De paupertate spiritus, & eius descriptione: quare etiam pauperes spiritu sint beati, & regnum cælorum sit ipsorum, ac cui dono paupertas spiritus adaptetur.

PARS III.

Consequenter dicendum est de singulis beatitudinibus. Et primo de paupertate. De qua hoc modo dicetur. Primo ostendetur quid dicatur paupertas spiritus. Secundo quomodo pauperes spiritu sint beati. Tertio, quomodo regnum cælorum sit pauperum spiritu. Quarto, cui dono paupertas spiritus adaptetur. Quinto, ageretur specialiter de his in quibus paupertas spiritus consistit. ¶ Circa primum notandum, quod Bernard. in sermonibus. vocat paupertatem spiritus voluntariam paupertatem, quæ est cum spiritali intentione, sic dicens, Diligenter attende, quod non simpliciter pauperes nominat, propter plebeios pau

pauperes, necessitate miserabili, non voluntate laudabili. Spero equidem profuturam ei apud diuinæ bonitatis misericordiam hanc ipsam afflictionis suæ miseriam. Scio tamen hoc in loco Dominum non de huiusmodi fuisse locutum, sed de his qui possunt dicere cum propheta: Voluntariè sacrificabo tibi, atcamen nec voluntaria quidem paupertas omnis laudem habet apud Deum. Nam & philosophi sua omnia reliquisse dicuntur, vt expediendi mundialibus curis studio vanitatis possent vacare liberius, & nolebant sensu abundare in sensu suo. Hos discernit quod dictum est, Spiritu, id est, spiritali voluntate. Beati verò pauperes spiritu: spiritali scilicet intentione, desiderio spiritali propter solum beneplacitum Dei & animarum salutem. Super illud verò Matt. 5. Beati pauperes: quædam interlinear. dicit, Voluntate: alia interlin. dicit, Pauper spiritu est humilis corde. Glossa, verò hæc duo coniungit, dicens, Paupertatis deuotio habet duas partes, rerum abdicationem, & spiritus contritionem. ¶ Si quis tamè diligenter attendat, paupertas spiritus videri poterit consistere in tribus, secundum tres vires animæ, scilicet in humilitate secundum vim rationabilem, vt sumamus humilitatem pro illa humilitate, de qua Bernardus: Est humilitas, quam in nobis veritas parit. Item in libro de decem gradibus humilitatis: Humilitas est virtus, qua homo verissima sui cognitione sibi ipsi vilescit. Et in diffidentia de propriis viribus, quantum ad vim irascibilem: Diffidentia enim de propriis viribus commendabilis est, sicut diffidentia de Deo est vituperabilis. Et in contemptu siue prauo amore rerum temporalium quæcunque sint res illæ, siue sint diuitiæ, siue aliæ. Et ista contemptus pertinere videtur ad vim concupiscibilem. Et sub isto tertio membro contineri illa videtur species humilitatis quæ est contemptus propriæ excellentiæ: de qua loquitur Bernardus in epistolis: Possimus tamè dicere paupertatem spiritus consistere in duobus, scilicet in humilitate, & rerum temporalium abdicatione: sicut tangit gl. Et tunc accipietur humilitas ita largè, vt comprehendat diffidentiam de propriis viribus. Sicut in tractatu de Superbia, præsumptio posita est species superbiæ. Dicunt etiã aliqui, ad paupertatem spiritus pertinere spirituale mendicationem, qua quis mendicat ea quæ sunt spiritus, improbum se diuitibus spiritalibus exhibendo, nunc subsidium orationum, nunc panem doctrinæ humiliter petendo. Sed ista mendicatio sequela est veræ humilitatis. Item dicunt aliqui, paupertatem spiritus esse, quum aliquis agnoscit se non habere domi

dominium aliquod, nec in se nec in eis quæ sua videntur, sed solum administrationem: Deum verò omnium esse verum dominum intelligit. Hæc paupertas spiritualis est, quum sedem habeat in ipso spiritu. Et qui hanc paupertatem habet omnino sine proprio est. Prouer. 14. Acceptus est regi minister intelligens. Intelligens inquam, se solum ministrum esse, & nullius dominum.

¶ *Quare pauperes spiritu sunt beati.*

Circa secundum notandum est quod propriissima causa quare pauperes spiritu sint beati, est illa quam dominus assignat, quoniam ipsorum est regnum caelorum, quasi diceretur: Videntur esse pauperes, sed verè sunt diuites. Prouer. 13. Est quasi pauper quum in multis diuitiis sit. 2. ad Corint. 6. Sicut egentes, multos autem locupletantes: tanquam nihil habentes & omnia possidentes. Tria genera hominum solent haberi pro pauperibus, licet nihil possideant, scilicet electi ad dignitatem magnam & qui diuitias multas quas habent in tuto loco reposuerunt, & hæredes principum. Et hæc tria inueniuntur in pauperibus spiritu. Iac. 2. Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni? Ad beatitudinem etiam pauperum spiritu facit, quod ipsi liberi sunt à multiplici miseria quæ superbiam sequitur. De quo require in tractatu de Superbia. Item à multiplici miseria in quam ponunt diuitia amatores suos. De quo require in tractatu, de Auaritia. Quando etiam ponentur ea quæ pertinent ad commendationem paupertatis & humilitatis, amplius patebit quomodo pauperes spiritu sint beati.

¶ *Quare pauperum spiritu sit regnum caelorum.*

Circa tertium notandum quod pauperum spiritu regnum caelorum est facilitate acquirendi. Pauperes enim spiritu sunt contemptores mundi, & humiles: qui verò contemnunt mundum, habent eum sub pedibus, & sunt supra mundum. Humilitas verò est quasi clavis regni caelorum, contra quam non valet aliqua clausura. Apoc. 3. Ecce dedi ostium apertum coram te, quod nemo potest claudere, quia modicam habes virtutem. Facile ergo est pauperibus spiritu intrare in regnum caelorum, qui sunt iam supra mundum, & clauem habent efficacem. Præterea humilitas est de qua dictum est quod laqueos mundi euadit. De paupertate autem verum est, quod frustra ante eam rete iacitur. Prou. 1. Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum. Pennati sunt contemptores mundi. Humilius est regnum caelorum, iuxta illud: Sinite paruulos venire ad me, & nolite prohibere. Talius enim est regnum caelorum. Luc. 18.

¶ *Triplici ratione humilitatis videtur esse regnum caelorum.*

Primò;

Primò, propter eius capacitatē. Ipsa enim in præsentī capax est gratiæ quā timor superbiæ repellit. Iac. 3. Humilibus autē dat gratiam: & quia est capax gratiæ, in futuro erit capax gloriæ.

Secundò, propter fidelitatē. Quū enim ipsa fidelis sit in modico, super multa constituetur. Matt. 25. Quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam. Bernardus super Cant. Fidelis reuera famulus es, si de multa gloria domini tui, et si non exeunte de te, tamē trāscūte per te, nil manibus tuis adharere cōtingat.

Tertiò, ratione vicissitudinis. Humilitas Deū in se recipit: ideo meritò in regno Dei recipietur. Proverb. 29. Humilem spiritu suscipiet gloria. Humilitas in præsentī Deū honorat: ideo meritò in futuro à Deo honorabitur. Eccl. 3. Magna potentia Dei solus, & ab omnibus honorabitur. 1. Reg. 2. Qui honorificauerit me, glorificabo eum. Item diffidentium de propriis viribus est regnum cœlorum, id est, robur & affluentia cœlestis auxiliij.

De caelo enim venit eis auxilium, cum de Deo & de sanctis eius confidant, & nō de propriis viribus. Luc. 12. Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri meo dare vobis regnum. Cōtemptoribus verò rerum temporalium regnum cœlorū est quasi iure emptio: Bern. in sermonibus: Pauperibus pariter & martyribus regnū cœlorū promittitur: quia paupertas quidem emittitur, sed in passione pro Christo atq; omni dilatione percipitur.

Matt. 19. Omnis qui reliquerit domum, &c. centuplum accipiet & vitam aternā possidebit. Item Bern. in sermonibus: Quid sibi vult quòd eadem promissio facta est martyribus & pauperibus, nisi quia verè martyrij genus paupertas volūtaria est. Et mēdicantiū suffragia sanctorū, regnum cœlorū est: quia regnū cœlorū pietatis est. Quicquid autē habet pietas, pauperū est. Eccl. 16. Omnis misericordia faciet locum vnicuique, &c. Domus cœlestis sicut & alia domus Dei pauperū est. Illorū verò qui nihil propriū se habere intelligūt, sed omnia cōmodata vel cōmendata à Deo reputāt, est regnū cœlorum, tanquā eorū qui Deo sunt fidelissimi, nullius rei dominiū sibi vsurpātes, sed omnīū rerum dominij Deo relinquētes. Ad beatitudinem horū facit, quòd si auferatur ab eis aliquid eorum quorū onus & periculum habebunt, nullā molestiā sentiunt sed suam exoneratiōē hoc reputāt. Præterea cum propriam voluntatē non habeant, & cōtra voluntatem propriam eorū nihil sit, ideo molestia carent. Hoc enim solum molestū est alicui quod cōtra eius voluntatē sit.

¶ Paupertas spiritus dono timoris adaptatur.

Circa quartum notandum, quòd paupertas spiritus dono
tim

timoris adaptatur, & quantum ad humilitatem, & quantum ad rerum temporalium paupertatem. Quantum ad humilitatem: quia timor humilitatem introducit, sicut aliquis solet se inclinare timore gladij super eum eleuari. i. Petri 5. Humiliamini sub potenti manu Dei. Paupertas verò rerum temporalium bene timori adaptatur. Timor enim est proicere quaecunque fugę suę cursum impediunt, & quęcunque euasioni suę obstant. Multi timore periculi, quod est in mundo isto mundum relinquunt. Unde super illud Job 21. Semper quasi tumentes super me fluctus timent Deum. gl. Fluctus quum tumentes desuper eminent, ea ex nauı proiciunt pro quibus nauigia sumpserunt.

De humilitate. PARS IIII. Quę subdiuiditur in quinque capitula.

De ordine dicendorum de humilitate & eius descriptione. CAP. I.
Consequenter agendum est de his in quibus consistit paupertas spiritus, scilicet de humilitate. Sicut enim initium omnis peccati superbia. Eccle. 10. sic initium nostre reparationis videtur esse humilitas. Hier. Prima virtus Christianorum est humilitas. De humilitate verò hoc modo agitur. Primò, ponetur eius descriptiones. Secundo, eius commedationes. Tertio tægetur de causis humilitatis. Quarto, de signis eius. Quintò ponetur diuisiones ad humilitatem attinentes. ¶ Humilitatem sic describit Aug. Humilitas est ex intuitu proprię conditionis & sui conditoris, voluntaria mentis inclinatio in suo, imò ordinabili ad suum conditorẽ. Humilitas est velut quædam mentis incuruatio seu genuflexio coram Deo, cum semper venerans. Causa vna huius inclinationis est intuitus proprię conditionis. Propriam conditionem intuebatur Abraham, quum diceret: Loquar ad dominum meum, quum sim puluis & cinis. Ge. 18. Itẽ qui dicebat: Putredini dixi, Pater meus es: mater mea & soror mea verbibus. Job. 18. Ad hunc intuitum mittitur, Michæ 6. Humiliatio, inquit, tua in medio tui: id est, in ventre. Voluit dominus ventrem antè esse, vt homo semper videre posset materiam suę humiliationis. Alia causa inclinationis est intuitus conditoris, in quo nullus est defectus: vnde cõparatione eius magis appareret defectus nostri. Job 25. Stella nõ sunt munda in cõpectu eius: quanto magis homo putredo, & filius hominis vermis? Esa 64. Quasi pannus mēstruatur omnes iustitię nostrę. Gregor. Sape iustitia nostra ad examen diuinę iustitię deducta, iniustitia est, & sordet in districtione iudicis quod fulget in estimatione operãtis. Job vlti Nunc oculus meus videt te, idcirco me reprehendo. Bern. ad fratres de morte Dei: Nunquã se melius

lius deprehenditur modus humane imperfectionis, quam in lumine vultus Dei: in speculo diuinae visionis mens humilis in suo, imo manet, tractat enim quae in se infirma sunt. Seneca in epistolis: Quod homines liberissime de aliis faciunt, de te male existima: illud autem maxime tracta, quod in te esse infirmissimum series. Si palca locum supremum tenet, non sui nobilitate, sed veteo & sui vanitate: granum vero quod pretiosum est tenet locum imum: sic superbia vilis, elationis opinione, vel ambitionis praesumptione, super alias se extollit: humilitas vero in imo remanet: tamen illud imum ordinabile est ad Deum. Deus enim in corde humili quiescit. Vnde super illud Psal. Patata sedes tua ex tunc. dicitur gl. Anima tranquilla & humilis, sedes est Dei. Aug. 11. li. Confess. O quam excelsus es, & humiles corde sunt domus tuae. Bern. in lib. de consideratione, satis insinuat quid sit imum hominis, & quid sit illud quod ad conditorem ordinatur. Vbi considerationem sui in tria diuidit: scilicet in considerationem quid, quis, & qualis sis: quid in natura, quis in persona, qualis in moribus. Et subdit: Est in diffinitione hominis quem dicunt animal rationale, mortale: quod diligentius intueri licet, si libet consideranti duo haec simul rationale & mortale. Is tibi exinde occurrit fructus, ut & mortale quod in te est rationale humiliet, & rursum rationale mortale confortet, quorum neutrum neglectum erit homini circumspicere. Mortale ergo imum hominis intelligas: id vero quod ordinatur homo ad suum conditorem intelligas rationale. In quantum mortalis, est homo puluis & cinis: in quantum rationalis, est capax Dei. Item humilitas sic potest describi: Humilitas est voluntarius contemptus sui. Vel sic. Humilitas est sensus propriae vacuitatis seu inanitatis. Bern. in lib. de xii. gradibus humilitatis, eam sic describit: Humilitas est veritas qua homo verissima sui cognitione sibi ipsi vilescit. In epistolis vero sic eam describit: Humilitas est contemptus propriae excellentiae. Prior descriptio Bernardi videtur pertinere ad humilitatem intellectus, sequens vero ad humilitatem affectus. In vitis patrum: Frater, qui dam interrogauit quendam senem, quid est humilitas: Et ille respondit Qui vult esse humilis, fugiat eligens taciturnitatem.

De commendatione humilitatis.

CAP. II.

Notandum quod ad commendationem eius, Primo, valere potest multiplex admonitio quam scriptura sacra facit de ipsa. Ecclesiastic. 3. Quanto magnus es, humiliata te in omnibus. Notabiliter dicitur, Quanto magnus es, melius enim sedet humilitas in maioribus. Bern. in lib. de Consideratione: Cum omnium indifferet

indifferentem personam humilitas sit quaedam turris fortitudinis à facie inimici, nescio quo pacto tamen eius maior in maioribus & in clarioribus clarior comprobatur. Nulla splendidior gemma in omni præcipue ornatu summi pontificis. Item Bernardus. In alto non altum sapere, sed humilibus consentire, nil Deo charius vel rarius apud homines. Hierony. Nihil est quod nos hominibus ita gratos & Deo faciat, quam si vitæ merito magni humilitate sumus infimi. Greg. in Moral. Mirum est cum in cordibus sublimium regnat humilitas morum. Vnde pensandum est, quia potentes quique cum humiliter sapiunt, culmen extraneæ, & quasi positæ longè virtutis attingunt. Bernard. ad Eugenium Papam. Salubris copula, ut cogitans te summum pontificem, attendas pariter te vilissimum cinerem non fuisse, sed esse. Bernardus. Non est magnum esse humile in abiectioe, magna profus & rara virtus est humilitas honorata. Itē monemur ad humilitatē. Ecclesiast. 7. Humilia, inquit, valde spiritum tuum. Valde debemus nos humiliare. Quantumcunque enim nos humiliauerimus, Christo humiliores non erimus. Luc. 14. Recumbe in nouissimo loco. Non dicit in medio. Ostium paradisi humile est. Ioan. 10. Ego sum ostium. Ingressuro per istud ostium non est periculum quantumcunque se inclinet: sed si parum plus iusto se erexit, offendet. Bernardus. Non est planè timēda quā talibet humiliatio: horrēda autem nimisque pauēda vel minima temerè præsumpta erectio. Quamobrem noli te comparare, o homo, maioribus, noli minoribus, noli aliquibus, noli vni. Item monemur ad humilitatem. 1. Petr. 2. Subiecti, inquit, estote omni humanae creaturæ propter Deum. Eiusdem 5. Omnes inuicē humilitatem insinuate. In eodem: Humiliamini sub potenti manu Dei. 6. Secundò, possunt valere ad humilitatis commendationem exempla. Inter quæ præcipuum est exemplū Christi, qui humillimus fuit. Aug. Ambula per Christi humilitatem, ut venias ad æternitatem. Deus Christus, patria est quò imus: homo Christus, est via qua imus. Ad illum imus, per illum imus: quid timemus, ne erremus? Item putabas fortè sapientiam Dei dicturam: Disce quomodo celos feci & astra. Non: sed prius illud, Quoniam mitis sum, & humilis corde. Vis capere celsitudinē Dei, cape prius humilitatem Dei. Item August. 14. lib. de Civitate Dei: Nunc in ciuitate Dei in hoc seculo peregrinanti maxime commendatur humilitas, & in eius rege qui est Christus maxime prædicatur. Contrarium huic virtuti elationis vitium in eius aduersario qui est diabolus, maxime dominati, sacris literis edocetur. Humilitatem

Uitam exemplo suo Christus docuit, & nascendo, & moriendo
 & prædicando, & miracula agendo. Bern. loquens de illo verbo,
 Paruulus datus est nobis. Esa. 9. Studeamus, inquit, effici sicut
 iste paruulus, discamus ab eo, quia mitis est, & humilis corde,
 ne magnus uideatur Deus, sine causa factus sit homo paruulus.
 Aug. Medicina tumoris hominis est humilitas Christi. Erube-
 sceret homo esse superbus, quia humilis factus est Deus. Erube-
 sceret miles sedere in scamno, si uideret regem sedere ad terram.
 Esa. 64. Veinam dirumperes celos, & uenires. A facie tua mon-
 tes defluerent, id est, superbi humiliarentur. Bern. Intolerabilis
 impudentiæ est, ut ubi se exinanuit maiestas, infleat vermicu-
 lus, & tumescat. Greg. Quanta uirtus humilitatis, propter quam
 ueraciter edocendam, is qui sine æstimatione magnus est, usque
 ad passionem paruulus factus est Bern. Quid magis admirandum
 quid amplius detestandum, quid grauius puniendum, quam quod
 uides Dei filium summum in regno angelorum, nouissimum fa-
 ctum in regno hominum, apponat adhuc magnificare se homo
 super terram? Magisterium humilitatis specialiter sibi Christus
 ascribit Matt. 23. Discite à me, quia mitis sum & humilis corde.
 Aug. in lib. de Virginitate. Non dicis, Discite à me mundum fabri-
 cate, aut mortuos suscitare: sed quia mitis sum, & humilis cor-
 de. O doctrinam salutarem, o magistrum dominumque mortalium,
 quibus mors poculo superbiæ propinata atque transfusa est: no-
 luit docere quod ipse non nosset, noluit iubere quod ipse non
 faceret. In eodem: Itane magnum est esse paruulum, ut nisi à te
 qui tam magnus es fieret, disci omnino non posset? Ita plane:
 non enim aliter inuenitur requies animæ, nisi inquieto tumore
 digesto. Christus in operibus suis multum uoluit nobis humi-
 litatem commendare: matrem humilem uoluit habere. Luc. 1.
 Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, &c. Item uoluit habere
 domum humilem, quia diuersorium, & lectum humilem, quia
 præsepium: & uestem humilem, quia pannis inuolutus est. Luc. 3.
 Pannis cum inuoluit, & reclinavit eum in præsepio, quia non
 erat ei locus in diuersorio. Bernardus in sermo. loquens de illo
 uerbo angeli dicto pastoribus, Luc. 2. Hoc uobis signum: In-
 uenietis infantem pannis inuolurum, & positum in præsepio.
 Non sine certi ratione mysterij pannis Saluator obuoluitur, &
 ponitur in præsepio, quando idem manifestè in signum nobis
 commendatur ab angelo. Hoc, inquit, uobis signum: Inuenietis,
 &c. In signum positi sunt panni tui, o bone Iesu, sed in signum
 cui hodie à multis contradicitur. Agnosco certe, agnosco Iesum
 T

magnum sacerdotem sordidis operum vestibus, dum altercatur cum diabolo. Zach. 3. Exemplum dedit nobis, vt & nos eadem faciamus. Vtilior siquidem in cōsistitu lorica ferrea, quam stola linea, licet oneri illa sit, hæc honori. Erit cum membra sequentur caput, vt corpus vniuersum vno spiritu psallat & dicat. Concidisti saccum meum, & circundedisti me lætitia. Christus humilibus per angelum natiuitatem suã nuntiat, quia pastoribus. Bernardus in Sermone: Quot multa hodie gemis & auro fulgent altaria. quantis vbiq; palliis & aurificiis parietes adornantur, putas ad hæc diuerſent angeli, & pannosos homines declinabunt? Si ita est, cur pastoribus omnium magis apparere, quam terræ regibus, quam templi sacerdotibus? Item Christus circunciditur, in quo magnũ humilitatis dat exemplum, secundum enim Bernard. in incarnatione minoratus est paulominus ab angelis, sed in circuncisione multo minus: quia latronis cauterio est signatus. Ber. Vestigium nullũ vulneris habens, alligaturam vulneris nõ refugit. Non sic impij, nõ sic agit peruersitas elationis humanæ. Erubescimus vulnerum ligaturã qui de vulneribus etiam interdum gloriamur. Qui sine peccato est nõ dignatus est peccator reputari, & nos esse volumus, & noluerat estimari. Item Christus hominibus humiliter subditur. Luca. Descendit cum eis, & venit in Nazareth, & erat subditus illis. Quis? quibus? Deus hominibus. Itẽ Christus humiles sibi locauit, quia piscatores. Matth. 4. Ioanni etiam se subdidit ab eo baptizandus. Matth. 3. Attendendũ vero est mirabile certamẽ, quod ibi fuit inter humilitatẽ Saluatoris, & humilitatẽ præcurſoris. Ioãnes enim prohibebat eum, dicens: Ego debeo à te baptizari, & tu venis ad me? Cui Christus. Sine modo: sic decet nos impletẽ omnem iustitiam. Ber. Sic planẽ, sic decet vt vincat etiam humilitate qui sublimitate vincebat. Cessit humilitas præcurſoris tantumquam minor, & quia obediẽtia tulit auxilium humilitati Saluatoris. Vnde factæ sunt duæ cõtra vnã Glo. super illud, Tũc dimisit. Vera est, inquit, humilitas quam non deserit comes obediẽtia. Item Christus paruulũ amplexus, Mar. 9 & eiusdem nõ increpat prohibentes paruulos ad eum venire, & complexans eos, imponẽs manus super illos, benedixit eis. Item in prædicatione sua gloriã patris querit. Ioã. 14. Sermonem quem audistis nõ est meus, sed eius qui misit me Patris. Eiusdẽ 17. Ego te glorificaui super terrã, dicit filius ad Patrem. Eiusdẽ 8. Ego honorifico Patrem meũ. In eodem: Ego gloriã meam nõ quero. Eiusdẽ 6. Iesus cum cognouisset quia venturi essent, vt raperet eũ, & faceret eũ

& facerent eum regē fugit iterū in montē ipse solus. Itē exemplum dat humilitatis in miraculorū operatione. Vnde Matth. 8. dicit leproso mundato, Vide nemini dixeris. Item in census solutione, Matth. 17. & in pedum ablutione, Ioan. 13. Exemplum dedit vobis, vt & vos similiter faciatis. Matth. 20. Filius hominis nō venit ministrari, sed ministrare. Itē in hoc quod asinare voluit, non equitare. Matth. 21. Et post illud Zacha. 9. Sedens super asinam. subditur: Et disperdā quadrigam ex Ephraim, & equum de Ierusalem. Specialiter contra superbiam, quæ est in equitaturis, voluit Dominus asino insidere. ¶ Item in passione. ad Philip. 2. Humiliauit semetipsum, factus obediēs vsq; ad mortem. ibi dicit Glo. August. Ecce habemus humilitatis exemplum, superbix medicamentum: quid igitur intumescis homo? O pellis morticina, quid tenderis? o sanies fœda, quid inflatis? Princeps tuus humilis est, tu superbus: caput est humile, & membrū superbum. ¶ Tertio potest valere ad cōmendationem humilitatis, si ostendarur quantum ipsa placet Deo. ¶ Notandum ergo quod humilitas miro modo Deo redolet, & cetera bona hominis ei redolere facit, Cantic. 1. Cū esset rex in accubitu suo, nardus meo dedit odorem suum. Nardus propter sui paruitatē, humilitatem designat. Et sicut species aromaticæ cū in puluerē rediguntur, vehementius redolent: sic bona hominis cū per humilitatem quasi comminuta fuerint, Deo sunt gratiora. Cantic. 3. Quæ est ista quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi, ex aromatibus myrtæ, & thuris, & vniuersi pulueris pigmētarij? Vbi humilitas est, adest feruor qui ad redolentiam maiorem solet facere. Humilis nihil reputat se habere vel facere, ideo feruēs est. Item Spiritus sanctus liberè stat in corde humili, quod etiam facit ad maiorem redolentiam. Can. 4. Veni Auster, persa hortū meum, & fluent aromata illius. Humilitatem respicit Deus oculo misericordix. Luc. 1. Quia respexit humilitatem ancillæ suæ. In Psal. Humilia respicit in celo, & in terra. Gen. 26. Vidit Deus humilitatem meam. Esa. vlt. Ad quem respiciam, nisi ad pauperulum & contritum spiritum? Superbum verò respicit Deus oculo iustitix. In Psal. Retribuet abundanter facientibus superbiam. Esa. 2. Dies domini exercitū super omnem superbum. Humilitatem exaudiuit dominus. Iudith 9. Humilium & māfuetorum placuit tibi semper deprecatio. In Psal. Respexit in orationē humilium, & non spreuit precem eorum. Eccle. 35. Oratio humiliantis se nubes penetrabit. Gregor. Magnus est creatori nostro ad recipiendum fletus humilium, misericordix fletus. Propter refa-

etum humilitatis parum audit Deus hodie oratio. & Ioh. 9.
 Humilium memor est Deus. In Psal. In humilitate mea me-
 mor fuit nostri. Superbos quasi non agnoscit Deus. Unde dicit
 superbis virginibus Matt. 25. Nescio vos. Humiles liberat Deus,
 & à malo poenæ, & à malo culpæ. In Psal. Humiliatus sum, & li-
 beravit me. 3. Reg. 1. Nonne vidisti Achab humiliatum coram
 me? quia humiliatus est mei causa, non inducam malum in die-
 bus eius. 2. Paralipom. 12. Quia humiliati sunt, auersa est ab eis
 ira domini. Nō tenet dominus iram suam contra humilitatem.
 Responsio enim mollis humilitatis, frangit iram domini. Pro-
 uerb. 15. Humilis reputatione sui, vermis est. In Psal. Ego sum
 vermis, & non homo. Quis honor esset Deo vindicare se de ver-
 me vno? Iste modus placandi Deum scilicet per humilitatem,
 videtur esse communis Gentilibus, Iudæis & Christianis. Ier. 6.
 Accingere ciltio, & conspergere cinere. Iob vltim. Me ipsum
 reprehendo, & ago poenitentiam in fauilla, & cinere. Iud. 5. Po-
 suit puluerem super caput suum. Iosue 7. Iosue & senes Israël
 proni ceciderunt in terram, & miserunt puluerem super capita
 sua, cum viri urbis Hai cecidissent de populo Iudeorum triginta-
 sex viros. Et Ionæ 3. legitur quod rex Niuiue audito verbo Iosue,
 indutus est sacco, & sedit in cinere. Responsio mollis quam fe-
 cit humilitas Dauid Sauli, videtur iram eius fregisse. 1. Reg. 24.
 Quem persequeris rex Israël, quem persequeris? ait Dauid. Ca-
 nem mortuū, & pulicem vnum. Et respondit Saul tanquam pla-
 carus: Nunquid hæc vox tua est, fili mi Dauid? Sicut leo animalia
 sibi repugnantia lacerat & conculcat, subiecta verò illa se abire
 permittit: Sic Deus humili parcit, superbum verò persequitur.
 Sap. 6. Exiguo conceditur misericordia. Dauid humiliter confi-
 tens peccatū suum, audiuit à Propheta, Dominus quoque tran-
 stulit peccatum tuum. 2. Reg. 11. In Psal. Cor contritum & humi-
 liatum Deus nō despiciet. Humilitas ad modū astuti luctatoris,
 dum se Deo subdit, quasi eū vincit. Humilitas videtur Dei sen-
 tētias reuocare, vt patet in humiliato Achab. 1. Reg. 23. & in Eze-
 Eza. 38. Et Niniuitis, Ionæ 3. Deus humiles etiam in presenti exal-
 tat: vt patet in Saul. 1. Regum 15. Nonne cum paruulus esses in
 oculis tuis, caput in tribus Israël factus es? Saul abscondit se do-
 mi cum quæreretur in regem. 1. Regum 10. Et de Dauid subli-
 mando dicitur, eiusdem 26. Abieci eum, nec iuxta intuitum ho-
 minis ego iudico. Moyses humilis, princeps populi constituitur
 à domino, Exod. 3. Quis sum ego, ait Moyses, vt vadam ad
 Pharaonem, & educā filios Israël ex Ægypto? Et Ieremias humi-
 lis

lis, super gentes & regna constituitur. Ieremia 1. A, 2, 2, Domine Deus: ecce nescio loqui, quia puer ego sum, ait Ieremias. Et Gedeon humilis, dux populi constituitur. Iudith 4. Ecce inquit, Gedeon, familia mea minima est in Manasse, & ego minimus in domo patris mei. Iob. 5. Ponis humiles in sublimi. Nummus qui descendit in statera, in thesaurum mittitur: qui vero ascendit, reprobatur. Sic superbi reprobantur à Deo. Humiles vero approbantur. In Psal. Ipsi de manu tua repulsi sunt. Humiles se deiciunt, Deus vero eos exaltat. Hieronymus loquens de Paula, Quanto plus se deiciebat, tanto magis à Christo subleuabatur. Humilibus in presenti dat Deus gratiam suam, in futuro vero suam gloriam. 4. Reg. 4. Vasa vacua replet Eliseus. Iacob. 3. & 1. Petri 5. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Bern. Qui de suis confidit meritis, & propriis innititur operibus, cor illius non intrat gratia, nimirum plenus est, nec in eo inuenit gratia locum sibi. Non patitur natura vacuum quin illud repleat, nec gratia humilitatem, quin illi se infundat. ¶ Humilitas gratiam haurit, ut vas inclinatum. Ecclesiastici 13. Humiliare Deo, & expecta manus eius. ¶ Quod Deus humiles glorificet, patet ex his verbis Sacrae scripturae, quae sequuntur. Iob 22. Qui humiliatus fuerit, erit in gloria: & qui inclinauerit oculos suos, ipse saluabitur. In Psal. Tu populum humilem saluum facies. Item humiles spiritu saluabit. Prouerb. 15. Gloriam precedit humilitas. Eiusdem 18. Antequam glorificetur cor, humiliatur. Item 19. Humilem spiritu suscipiet gloria. Item Matth. 10. & Marci 10. & Luca 13. dicitur de paruulis: Talium est regnum caelorum. & Luca 14. & 18. Qui se humiliat, exaltabitur. Eiusdem 11. dicitur pusillis: Complacuit patri vestro dare vobis regnum. Item eiusdem 14. dicitur: Recumbe in nouissimo loco, ut cum venerit quae te inuitauit, dicat tibi: Amice, ascende superius. Eiusdem 18. Quicumque non receperit regnum Dei, ut puer, non intrabit in illud. Matthaei 18. Nisi efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum caelorum. Nec mirum si Deus humiles honoret, cum ipsi etiam honorent eum, Ecclesiastici 3. Magna potentia solius Dei, & ab humilibus honoratur 1. Regum 2. Qui honorificauerit me, glorificabo eum. Humilitas est locus habitationis gloriae Dei. Humilis enim gloriam suam Deo relinquit, cum superbus eam sibi usurpet. Bernar. in Sermonibus: Elatus quantum in se est, Deum inhonorat. Gloriam meam, ait dominus, alteri non dabo. Et superbus: Ego, inquit, mihi eam, licet non dederis, usurpabo. Non enim placet illi angelica distributio, dans gloriam

Deo, pacem hominibus. Humilis Deum magnificat, superbus
 verò magnificat seipsum. Humilis est vox illa Luc. 1. Magnifi-
 cat anima mea dominum. & iterum vox illa Ioan. 3. Illum oportet
 crescere, me autem minui. ¶ Item Deus dona humilitatis
 specialiter acceptat. Vnde Exod. 17. dicitur de altari: Non soli-
 dum, sed inane & concauum facies illud. Altare est cor altum
 in eminentia scilicet perfectionis existens, quod per humilita-
 tem debet esse inane, & concauum, vt Deo sint grata quæ ibi
 offeruntur. Gregorius in 1. parte Moral. Vt cuiuslibet facta di-
 gniora sint, necesse est vt apud sese semper indigna videantur.
 Ad literam voluit Dominus vt altare esset concauum, vt cape-
 re posset ignem, & eius materiam: ligna scilicet & victimas.
 Nec cor humanum capit ignem Spiritus sancti, nisi humile fue-
 rit. Ligna etiam factorum verborum & victimas exemplorum
 bonorum non capit, nisi sit humile. Deditur enim superbus
 ducere inuenta vel dicta ab aliis, & nullum vult imitari. Item
 humilitati Deus se ostendit. Gene. 18. Apparuit dominus Abra-
 ham in conualle Mambre. Humilitas specialiter videtur habere
 gratiam apud Deum. Ecclesia. 3. Quanto magnus es, humilia te
 in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam. Nec mirum: hæc
 enim virtus specialiter subdit hominem diuinæ maiestati. Ber-
 nardus in Sermonibus, loquens de illo verbo angeli Luc. 1. In-
 uenietis infantem pannis inuolutum, &c. Quid est, inquit, quòd
 sola ab angelo videtur commendari humilitas? Et responder.
 Fortè specialius commèdat angelus humilitatem quia ruentibus
 cæteris per superbiam, ipse in humilitate stetit. Aut cerè
 propterea cælicus enuntiatur humilitas, quòd hæc quasi propria
 virtus diuinæ sit exhibenda maiestati. Præterea humilitas Deo
 est fidelissima, & deuotissima. Bona enim Dei sibi non usurpat.
 Ipsi est vox illa Esa. 25. Omnia opera nostra operatus es in no-
 bis domine. Ipsa homini dicit illud 1. ad Corin. 4. Quid habes
 quod non accepisti? Si autem accepisti, quare gloriaris quasi non
 accepisti? ¶ Quarto, valere potest ad commèdationem humili-
 tatis, si ostendarur quârum ipsa homini proficit. ¶ Notandû ergo
 quòd ipsa sapientiam introducit. Pron. 11. Vbi humilitas, ibi &
 sapientia. Matth. 11. Reuelasti ea paruulis. Superbia non habet
 vbi sapientiam recipiat. Didymus Philosophus ad Alexandrû:
 Deus præsto est largiri sapientiam, sed non habes vbi recipias.
 Gregorius in Pastoralibus: Pupilla oculi nigra videt, & albugi-
 nem tolerans nihil videt, quia humana sensus cogitationis si
 stultum se peccatoremq; intelligit, cognitionem intimæ clarita-
 tis

tis apprehendit. Si autem candorem sapiētiæ seu iustitię sibi at-
 tribuit, luce se supernę claritatis excludit. Prolomęus Philoso-
 phus: Inter sapiētes sapiētiōr est qui humiliōr existit. Beda: Hu-
 militas est clavis sciētię. Ipsa humilitas magna pars videtur
 esse sapiētię. Gregorius: Prima stulticia angeli fuit elatio cordis.
 Vera sapiētia efficitur hominis humilitas suę æstimationis. Au-
 gustin. de verbis domini: Quanto humilius sedebat Maria, tan-
 to amplius capiebat. Confluit enim aqua ad humilitatem val-
 lis de supercilio montis. Bern. in libro de XII. gradibus humili-
 tatis: Bona via humilitatis, quę veritas inquiritur, charitas acqui-
 ritur, generatiōnes sapiētię percipiuntur. In Vitis patrū, quidā
 frater ieiunauit septuaginta hebdomadas, petēs a Deo vt reue-
 larer ei de quodam sermōne scripturariū: & cum non fuisset
 ei reuelatū, exiit ad quēdam fratrem, vt requireret ab eo, & in
 itinere obuiauit ei angelus, dicens: Septuaginta hebdomadas quas
 ieiunasti non te fecerunt proximum Deo: nunc verō quia hu-
 militatus es, ita vt ad fratrem pergeres, missus sum tibi indi-
 care sermōnem: & docens eum angelus sermōnem, recessit ab
 eo. Item humilitas charitatem reparat. Bernardus: Sola
 virtus humilitatis laqueus est reparatio charitatis. Item a laqueis
 liberat. Antonius: Vidi omnes laqueos inimici tensos in terra,
 & ingemiscens dixi: Quis putas, transfer ista? Et audiui vocem
 dicentem, Humilitas non solum est gratia, sed etiam vas alia-
 rum gratiarum: & non quodcūque vas, sed vas admirabile. Vas
 illud impletione capaciū efficitur. Cum datur humili aug-
 mentum gratiæ, ipsa humilitas sicut & cetera gratiæ, crescit.
 Vnde capaciōr fit, ipsa cum Dei liberalitate certare videtur, a
 qua petere nō cessat, semper habens vbi recipiat. Quanto enim
 magis recipit, tanto magis vacuum se recognoscit. Humilitas
 seipsam euacuat, vt capaciōr fiat: qui enim verē humilis est, se
 humile nō reputat: ideo expeditissimus est ad gratiæ susceptio-
 nem. Humilitas est luminaire quod non minuitur in consum-
 matione. Ecclesi. 43. In ea impletur illud, Cum consummauerit
 homo tunc incipit. Eiusdem 18: Humilitas cum omnia facit, ni-
 hil facit. Verē enim humilis implet illud Luca 17: Cum fece-
 ritis omnia quę p̄cepta sunt vobis, dicit, Serui inuiles sumus.
 ita humilitas de maioritate oneris roboratur: verē humilis om-
 nia bona quę a Deo recipit, onera esse intelligit, quibus se Deo
 obligari credit, vnde illis humiliōr efficitur, sicut ramus arboris
 ex multitudine fructuū inclinatur: & sic quanto maius est onus,
 tanto robustior est humilitas. Item humilitas de morte viuifica-

tur, de morte dicitur, de detrimento augetur. Humilitas nutritrix est dilectionis. Chrysoft. Nutrix dilectionis est humilitas, odij mater est superbia. Itē humilitas rutilissima est. In imo enim est, & non habet quò cadat, vt dicit Augustin. Ipsa in tentatione hominem seruat. Vnde gloss. super epistolam ad Corinth. Humilitas custodit in omni tentatione, vt non creper in fornace, qui non timet argento superbia. Humilitas abscondendo bona nostra, seruat ea. Gregorius: Perit omne quod agitur, si non sollicitè in humilitate custoditur. Idē: Qui sine humilitate virtutes cōgregat, quasi puluerem in vētro portat. Augustinus: Nisi humilitas omnia quæcunque bene fecimus & præcesserit, & comitata & consecuta fuerit, iam nobis de aliquo facto bono gaudentibus totū aufert de manu superbia. Itē humilitas de serpente infernali triumphat, caput eius cōterendo. Genesis 3. Ipsa conteret caput tuum. Dauid Goliath in capite percudit, & sic eū deuincit. 1. Regum 17. In hoc capite ecclesia cum percudit in quadagesima capite ieiunij, eū caputibus fidelium cinerē superponit. Humilitas specialiter dicitur vincere diabolum. Gregorius: Tot iaculis nos diabolus percudit, quot tentationibus affligit: & nos cōtra eū sacula mittimus, cum cōfessi humiliter respondemus. Diabolus dixit Machario: Humilitas tua sola me vincit. Interrogatus quidam senex quare inquietaremur à dæmonibus, dixit: quia abiicimus arma nostra quæ sunt contumelia, paupertas, humilitas, castitas. Et super illud ad Ro. 7. Et per illud, dicit glo. Esto humilis, ne de te præsumas, & poteris vincere. Augustinus, Solus vincitur qui de se præsumit: solus vincit, qui de se nō præsumit. Humilis ideò vincit, quia Deus in eo pugnat: verè enim humilis Deo attribuit gloriam, quæ est de victoria: & ita per cōsequens ponit super eum pugnam. Eiusdem enim pugna, & de victoria pugna gloria. Præterea verè humilis de vulnere suo roboratur, & de infirmitate fortior efficitur. 2. Cor. 12. Cum infirmor, tunc potens sum. Ideo non est mirum, si non vincatur. Item humilitas propter sui exilitatem & nihilitatē, ab hoste nō tenetur: ideò merito nō vincitur. 4. Reg. in fine. Nabuchodonosor trahens rete captiuitatis per terrā Iudæorū, nobiles, & magnos cepit, & duxit in captiuitatem, pauperes verò reliquit. Superbia propter causas oppositas semper vincitur. Humilitate vincit homo seipsum, quæ victoria est valde difficilis. Greg. Plus stupeo Dauid saltantem, quàm pugnantem: pugnano hostem subdidit, saltando seipsum vicit, quem Michol ex tumore regij generis insana humiliatum despexit. ¶ Item humilitas pacatissima

rissima est: pacem enim videtur habere cum suo opposito, scilicet cum superbia. Superbus vnus aliū superbum nō patitur, nec cum eo pacē habet. Tumor enim vnus, rurorem alterius pūgit. Apud geometras demonstratum est quōd spherica corpora que quasi tumida sunt, nō possunt se contingere nisi in solo pūcto. Vnde pungere se inuicē possunt, sed nō planē aut rectē sibi inuicē applicari. Sic est de cordibus superbia tumescētibus, corpus concauū sphericum, corpus infra concauitatē suā potest recipere: sic & humilis cū superbo pacē potest habere. Itē humilitas alturissima esse videtur. Quod satis patere poterit, si attendatur quomodo cum superbia diuidat mundū. ¶ Norandū ergo, quōd in diuisione mundi superbia accipit extrā, humilitas verō intrā. Vnde super illud Io. 6. Eum qui venit ad me non eiiciam foras. dicit gloss. Superbi est foras eiici, qui nihil habet in bono interiori neque hic, neque in futuro. Ad humiles pertinet illud, Gloria nostra hęc est testimoniū conscientię nostrę. 2. Ad Cor. 1. Sen. Sapiens intra se omne bonum terminabit. Verē sapiens, est verē humilis. Humilitas vult habere rossellū, superbia verō operimento contenta est: humilitas vult habere equū, superbia verō sellam & frænum. Item accipit humilitas nucleum, superbia verō corticē. Item superbia accipit altum, humilitas imum. Superbia habet montes, humilitas valles. Ideō superbia habet ventum. Perstant enim altissima venti. Habet etiā ariditatem, duritiem, sterilitatem, præcipitiū. Opposita verō his habet humilitas. Ber. Facile est in alto se contuentem obstupescere, & de vita periclitari. Itē superbia accipit florē, humilitas fructum. Hic. 48. Date florē Moab. Moab interpretatur ex patre: & significat superbos, qui de nobilitate paterna gloriātur. Itē superbia accipit pulchrum, humilitas bonum. Superbia accipit esse in opinione vel visione hominum, vel dictione, humilitas verō esse in rei veritate. Vnde dicitur de hypocritis, Omnia opera sua faciunt vt videantur ab hominibus. Mat. 23. Superbia accipit paleam, humilitas granum. Superbia accipit imaginē siue picturā honestatis, humilitas veram honestatē. Sapiens: Apud sapiētes sunt honesta, apud vulgus simulachra rerū honestarū. Itē superbia elegit ascendere, humilitas descendere. Bernardus. O peruersitas, o abusio filiorum Adā: quia quū ascendere difficillimū sit, descendere facillimū, ipsi leuiter ascendunt, & descendunt difficiliter, parati ad honores & celsitudines graduū ecclesiasticorum ipsis angelicis humeris formidandas. Item superbia accipit publicū, humilitas absconditum. Esa. 23. Erit vir quasi qui absconditur

à vento, & celat se à tempestate. Item superbia accipit quod est contentionis, humilitas verò quod est pacis. Humilitas recumbit in nouissimo loco. Lucæ 14. superbia verò gloriari vult. Gloria verò res contentionis est: cum enim vnus laudat eum qui superbus est, duo eum vituperant. Prouerb. 22. Arma & gladius in via superbi: custos autem animæ suæ longe recedit ab eis. Custos animæ suæ est verè humilis. Item humilitas valde gloriosa est. Bernard. Gloriosa res est humilitas, qua ipsa quoque superbia palliare se appetit, ne vilescat. Idè: Quid faciat superbia sub pannis humilitatis Iesu? Nunquid non habet, quo se palliet humana malitia, nisi vnde inuoluta est infantia Saluatoris? Humilitas laudè fugit, laus verò eam sequitur tanquã laudè dignã. Econtrario superbus laudem sequitur, laus verò eum fugit tanquã laudè indignum. Superbia in ore hominum se & sua ponit, ideo nõ est mirum si morsus detractionem frequenter ibi sentit. Humilitas verò altissimũ ponit refugium suum ipsa enim dicit illud 1 ad Corinth. 4. Qui autem iudicat me, Deus est: ideo morsus detractorum eam non attingunt. Superbi velut idola sunt que vanissime laudantur: sicut viri virtutum dij dicuntur. In Psalm. Ego dixi, Dij estis. Ipsi sunt velut simia sanctorũ, speciem sanctitatis habentes, virtutem autem Dei abnegantes. ad Timoth. 3. Ipsi etiam sunt sicut arundo qua mouetur, non quia viuat, sed quia vento agitatur: sic ipsi mouentur ad opera de genere bonorum vento inanis gloriæ, non à spiritu vitæ. Matth. 10. Quid existis in deserto videre: Arudinẽ vento agitaram? ¶ Et notandũ quod utilitas humilitatis in homine ex diuersis figuris quibus ipsa designatur, potest in magna parte ostendi, de quibus pauca ponere sufficiat. Humilitas vallis est fertilissima. In Psalm. Valles abundabunt frumento, id est, humiles populi bonis operibus. Ipsa est vallis lacrymarum, in qua benedictionem dabit legislator. Ibi inueniuntur aquæ gratiarũ. In Psalmis: Inter medium montium pertransibunt aquæ. Angu. Alta siccantur, ima replentur. Item ipsa est fundamentũ ceterorum bonorum. Angu. Magnus vis esse, à minimo incipe. Cogitas magnam fabricam construere celsitudinis, de fundamento cogita humilitatis. Bernardus: Bonus fundus humilitas, in quo omne ædificium spirituale cõstructum crescit in templum sanctum in Domino. ¶ Humilitas est nihilum illud super quo terra ecclesiæ fundata est. Iob. 26. Appendit terrã super nihilum. ¶ Humilitas facit hominem pulchrum nihil, sed superbia facit hominem turpem nihil. ad Galat. 6. Si quis se existimat aliquid esse, quum nihil

DE BEATITVDINIBVS.

687

nihil sit, ipse se seducit. Item ipsa est radix ceterarum virtutum.
 Greg. Origo virtutis, humilitas est. Illa in nobis virtus veraciter pullulat, quæ in radice propria, id est, in humilitate perdurat. August. Arborem attendite, figit radicem in humili, ut vertice tēdat ad cælum. Idem: Sine radice auræ petis, ruina est ista, non clementum. Item humilitas est via ad sublimitatem. Bernardus: Per humilitatem ascendit ad sublimitatem: quia hæc est via, & non est alia præter ipsam: qui aliter vadit, cadit potius quam ascendat. Christus cū per naturam diuinitatis non haberet quò ascenderet, quia vltra Deū nihil est: tamen per descendum, quomodo cresceret inuenit. Item humilitas est quasi aquæductus per quem gratia ad hominem venit. Bernar. Ideo fluentæ gratiæ rāto tēpore defuerant, quia nondum interuenerat aquæductus. Aquæductum istū intelligas humilitatem Mariæ. Multum nititur diabolus destruere aquæductum humilitatis. Holofernes præcepit incidere aquæductum, Iudith 7. Item humilitas est turris fortissima. Amatoribus mundi videtur esse humilitas in imo, sed secundum veritatem in alto est. Luc. 16. Quod altum est hominibus, abominatio est apud Deum. Et e contrario, quod altum est Deo, abominatio est hominibus. Greg. in 2. parte Moral. In sublimi sunt humiles positi: quia vnde se in omnibus despicunt, inde contra omnia securiores fiunt. Aug. 14. li. de Ciuitate Dei: Est aliquid humilitatis miro modo quod sursum faciat cor, & est aliquid elationis quod deorsum faciat cor. Item in eodem: Humilitas exalrat quæ facit esse subditū Deo: elatio autem quæ in vicio est, respuit subiectionē, & cadit ab illo quonon est quicquā superius, & ex hoc est inferius: & fit quod scriptū est, Deiecisti eos dū alleuarentur. Ipsum quippe extolli iam deitici est: humilitas per hoc ostenditur esse in alto, quia propinqua est Altissimo. glo. super illud. Iuxta est dominus iis qui tribulato sunt corde. Altus quidē est dominus, incuruatur tamen humili, & nō se exigenti. Itē humilitas est clavis paradisi. Apoc. 3. Ecce dedi coram te, &c. ¶ Item est vas securissimum, & habitaculum Dei quietissimum, de quibus prius habitum est. ¶ Humilitas in floribus viola est: ipsa etiam in odoramentis est ihus, quod quāto in fumū magis tenue resolutū fuerit, tāto maioris suauitatis odorem spargit. Sic humilitas dum propriū est subiectum, quasi in nihilum extenuat, gratissimum odorem Deo spirat, ipsa est vt cinnamomum, quod est cinerei coloris. Cinerem enim se reputat humilis. Ipsa est vt odorem amissum iuxta ferentia recuperās. Est etiam vt amethystus ebrietatem superbæ præsump

præsumptionis tollens. Et est vt iaspis fantasmata fugans. Cō-
superbi fantasias paritur, somnians se aliquid esse, quū nihil sit.
Item est vt saphyrus, cuius virtus est humores corporales reprī-
mere. Et est vt onychinus, cuius virtus esse dicitur hominem
inuietum reddere, quā virtutem humilitas indubitanter habet.
Item est vt diamas, cuius virtus dicitur esse facere gratiosum,
quod est verā humilitatis. Sicut enim odiblis corā Deo & ho-
minibus est superbia: ita gratiosa coram Deo & hominibus est
humilitas. Itē est vt balsamū quod fundū petit, & ad seruandū
à corruptione est efficacissimū. Amb. Custos virtutū humilitas
Itē humilitas est vt gracilitas in sponsa regis cælestis, ad decē-
tiam eius faciens in corruptione eius attestans. Econtrario tu-
mor superbiæ corruptioni spiritali attestatur. Superba anima
de maligno spiritu concepit eius primogenitā, scilicet superbiā.
Dicitur vsualiter & creditur à multis, mulieres interdū à demo-
nibus impregnari. Multi tamē credūt eas ex hac impregnatione
nihil habere in utero nisi ventū, nec aliter detumescere nisi mul-
tā vērositatis emissionē, quod parabola est spiritalis impregna-
tionis diabolicæ. Ventositas à superbo per iactantiam sic emi-
titur, vt tamen nō minuatur, sed per humilem confessionē verē
euacuatur. Sunt qui non timent confiteri hęc grossitiē diabo-
licam, dices se esse grossū vel magni cordis. Et quod horribile
est dictū, quidam impregnati sunt à proprio patre, qui de nobi-
litate patris tumescūt. Alij ab vniuersitate cognatorū suorum.
Aliqui etiā à toto populo, vt principes qui de multitudine popu-
li tumescunt: vt rex David faciēs numerari populum. 2. Reg. 24.
Econtrario rex Xerxes cum coram se videret exercitū suū mul-
titudinis innumerabilis, attendens quod totus ille exercitus in-
fra centū annos in puluerē cōuertendus esset, dixisse fertur: Re-
gem tanti exercitus & tā fortis me vocant homines, ego verō
facior me regē esse pulueris. Quādā etiā anima grossa sunt de
virginitate sua, quod valde mirum videtur. Hæ sunt virgines
fatuz, de quibus legitur Matt. 25. ¶ Et notandū quod humilitas
in nobis supplet defectus aliorū bonorū. Bern. Apud dominum
fratres ius habere nō possumus quoniam in multis offendimus
omnes. Sed nec fallere eum: ipse enim nouit abscondita cordis,
quātomagis opera manifesta? Nec resistere viribus, quoniam om-
nipotens est. Quid ergo restat nisi ad humilitatis remedia tota
mēte cōfugere, & quicquid in aliis minus habemus de ea sup-
plere? Itē sine humilitate cætera bona nobis bona non sunt, nec
Deo placent. Bern. Sine humilitate audeo dicere, nec virginitas

Mariz

Mariz Deo placuisset. Itē magna virtus humilitatis, sine cuius
obretu nō solū virtus, virtus nō sit, sed etiā in superbiā erumpit.

D causis humilitatis, & iis quæ valent ad humilitatem.

CAP. III.

NOtādū quōd in omnibus rebus causas humilitatis inuenire
possimus, si diligēter attēdamus, videlicet in eis quæ sunt
infra nos, & in eis quæ sunt in nobis, & in eis quæ sūt iuxta nos,
& in eis quæ sunt cōtra nos, & in eo quod est supra nos. ¶ Intra
nos sunt corporalia ratione carentia, vt elemēta terræ nascētia
animalia irrationalia, cæli luminaria. ¶ In terra quæ est infimū
elementorū multas causas humilitatis inuenire poteris. Primo
ergo attēde quōd in eā reuersurus es. Gen. 3. In sudore vultus tui
veicris pane tuo, donec reuertaris in terrā de qua sumptus es.
Quando ergo terrā respicis, quasi sepulchrū vel cœmeteriū tuū
respicis. Attēde etiā quōd terra quæ nunc est sub pedibus tuis,
quandoque futura est super caput tuū. Itē attēde quantū ea indi-
geas, ipsa est quæ te sustentat. Si ipsa dirupta fuerit sub pedibus
tuis, sicut fuit sub pedibus Datā & Abirō. Num. 16. viuis in in-
fernū descendes. Itē ipsa miro modo ex se producit Dei virtute
vnde pasceris: q̄ si nō faceret, fame perires. Itē si ligna nō produ-
ceret vnde calefiscis, perires frigore. ¶ In aēre etiā multas causas
humilitatis potes inuenire. Primū ergo attēde q̄ sine aēre nec
ad momentū potes viuere: nisi enim ad refrigerium cordis aēra
attraxeris, suffocaris. Itē attēde quod si aēr à vērō frigido cōmo-
tus fuerit, te intolerabiliter affligit: si pestilēs fuerit, te interficit.
¶ Itē in aqua multas causas humilitatis potes inuenire. Si aqua
nō fuerit, vt potius immūdus eris. Itē sine aqua terra & arida &
sterilis erit, & sic fame peribis. ¶ Similiter si ignis nō esset, fame
& frigore perires. Non haberes enim vnde cibaria decoqueres,
vel te calefaceres. Præterea ignis paratus est ad torquendū im-
pios. Eccl. 7. Vindicta carnis impij, ignis & vermis, Deut. 32. Ignis
succensus est in furore meo, & ardebit vsque ad inferni nouissi-
ma, &c. Quomodo superbiat homo facinorosus ad cuius cōbu-
stionem fornax iam succēsa est? Itē attēde circa terræ nascētia,
quantum illis indigeas: attēde etiam bona quæ sunt in eis, qui-
bus tu cares, vt est fulgor auri, pulchritudo florum. Matt. 6. Cō-
siderate lilia agri quomodo crescunt: non laborant neque nent.
Dico autem vobis quoniā nec Salomon in omni gloria sua co-
opertus est sicut vnum ex istis, ¶ Item circa animalia irrationa-
lia attēde multa bona quibus tu cares: vt est suauitas cārus in
multis auiibus sine magisterio alicuius creaturæ. Ad quā suau-
ratem

tatem tu multis annis edoctus nō posses pertingere. Item velocitas quæ est in auiibus & in quibusdā quadrupedibus. Fortitudo etiā & pulchritudo & abundās vestitus: te verò oportet mendicare ab eis, vnde nuditatem tuam operias, & vnde pulchritudinem tuam ornes, & debilitatem & tarditatem tuam iuues.

¶ Circa luminaria verò cæli attende quantum luce eorum indigeas. Sine luce enim oculi essent tibi inutiles. ¶ In nobis etiam multas causas humilitatis inuenies, & ex parte corporis, & ex parte anime. Ex parte corporis, siue respicias eius originem, siue eius finem, siue statum eius præsentem. Bern. Vide vnde venies, & erubescere: vbi es, & ingemisce: quò vadis, & contremisce. Si attendas vnde corpus venit, inuenies quòd ex putredine. Iob 17. Putredini dixi, Pater meus es. Attende etiam vltierus grauamina quæ matri quæ te concepit feceris. Bern. In sordibus generamur, in tenebris confouemur, matres nostras multum oneramus, in doloribus parturimur, in partu matres nostras more videro laceramus. Attende etiam quòd nudus nascitur homo membris impotens, & plorare incipiens. Iob 1. Nudus egressus sum de utero matris meæ. August. Puer à ploratu incipit. Sap. 7. Primā vocem similem hominibus emisit plorans. Attende etiam ad quem finem deueniat corpus. Puluis enim & cinis fit Gen. 3. Puluis es, & in puluerem reuerteris. Item Gen. 18. Loquar ad dominum meum, quum sim puluis & cinis. Non est mirum si se erigat cōtra dominum suum miles qui habet castrum super altam rupem inexpugnabile: sed fatuus est valde, qui non habet domunculam nisi de palea, quæ facillime potest cōburi, si cōtra dominū suum potētem se erigat. Sic fatuissimus est homo cuius habitatio, scilicet corpus ad calorem febrilem in cinerē redigitur, nec exigitur ad hoc ignis, si cōtra Deum se erigit. Item corpus à vermibus est corroendum. In Psal. Ego sum vermis. Eccl. 7. Vindicta carnis impij, ignis & vermis. 1. Mach. 2. Gloria peccatoris, stercus & vermis. Corpus enim vnde gloriatur, factus est stercorum, & cibus & materia vermium. Præsentem statum corporis attendebat quæ dicebat, Humiliatio tua in medio cuius. Michæ 6. Hieronymus: Quomodo superbiat qui secū serpentinam portat? ¶ Ex parte etiam animæ multas causas humilitatis possumus inuenire. Aut enim scit homo se esse in mortalī, aut nō. Si scit, in inferiori statu est quā canis, vel porcus, vel bufo: quum debitor sit duplicis mortis, tēporalis scilicet, & æternæ: illa verò vnicam mortē debeant. Item miseriam habet & culpæ & pœnæ, quum illa solum habeat miseriam pœnæ: & in

hoc solis daemonibus similis est. Si vero nesciat se esse in mortali, nescit tamen se esse in statu salutis. Scit se quandoque debitorem fuisse mortis aeternae, nescit vtrum adhuc peccatum sibi dimissum sit. Ecclesiast. 10. Sunt iusti atque sapientes, & opera eorum in manu Dei: & tamen nescit homo vtrum amore an odio dignus sit, sed omnia in futurum reseruantur incerta. Greg. Ad hoc cuncta nobis de meritis nostris incerta sunt, vt vnā certam gratiā teneamus, humilitatem. ¶ Item ad humilitatē valere possunt, etiam si sciremus nos esse in statu gratiæ, negligētia proficiendi quam in nobis videmus, difficultas standi, facilitas cadendi. Ad sibilum enim vnus verbi quandoque deicitur aliquis, difficultas resurgendi, debilitas minima etiam vitia vincendi. ¶ Item circa ea quæ sunt iuxta nos multas causas humilitatis possumus inuenire, vt si attendamus multos de fratribus nostris esse leprosos, multos cæcos, multos impotentes, multos medicos, & alios diuersis miseris affictos. Iob 5. Visitas speciem tuam non peccabis. Item si attendamus eos qui cōtra nos sunt, materiā humilitatis inueniemus. Hostes enim inuisibiles nos strangularent, nisi diuina protectio hoc impediret. Iob 41. Non est potestas super terrā quæ cōparetur ei qui factus est vt nullū timeret. Thren. 3. Misericordia domini quod nō sumus cōsumpti. Itē supra nos causas humilitatis inuenire possumus, si attendamus Dei omnipotētiā paratam ad vindictam superborum. ¶ Tribus de causis solet aliquis se inclinare vel demittere: vel quia gladius capiti eius imminet, vel quia transiturus est per ostiū humile, vel propter societatem alicuius magnæ personæ, quā ad terrā videt sedere. Similibus de causis debet per humilitatem se homo inclinare. Si enim per superbiā se erexerit, gladius Dei omnipotentis euaginatū est super caput eius. 1. Petr. 5. Humiliamini sub potenti manu Dei. Item necesse habet transire per humile ostiū paradisi. August. super illud Ioan. 10. Ego sum ostiū. Ostiū humile est: si sano capite volumus intrare, oportet caput demittere. Item sanctus sanctorum & ceteri sancti in mundo isto humiliter se habuerunt. Matthæi 10. Sufficit seruo si sit sicut dominus eius. Simile Ioan. 15. Sine respiciamus ad bona, siue ad mala, inuenire possumus materiā humilitatis. Bona nostra aliunde habemus, imperfectē ea habemus, perdetē ea possumus. Et si attentē ea inspicere volumus, non dominium rerum, sed onus & periculum in illis habemus. Pro illis censum magnum debemus, & non solum ea perdere, sed etiam pro illis perdi possumus. De malis verō manifestum est quod

¶ se humiliare debet homines, maxime si sint peccata mortalia, cum pro illis adiudicati sint patibulo infernali, mirum est quod tot & rate cause humilitatis homines humiles non faciunt. Ber. O mira vanitas, o mira fatuitas cordis nostri, cuius elationem perfecte dirimere, cuius ceruicofos motus omnino domare humilitatis materia tanta non sufficit, quin adhuc superbiat terra & cinis.

¶ *De iis que valent ad humilitatem.*

Et notandum quod ad humilitatem valere possunt ista que sequuntur. ¶ Primo, familiaritas humiliu. Sicut enim qui communicauerit superbo, induet superbiā, Eccl. 13. Ita qui communicauerit humili, induet humilitatem. ¶ Secundo, meditatio proprioru defectuū. Greg. in homil. Sancti viri vt humilitatis in se virtutem custodiant, quum quedam mirabiliter sciunt, ante mentis oculos student reuocare quod nesciunt, vt dum ex parte infirmitatem suam considerant, ex ea parte qua perfectus est eorum animus se non extollat. Sicut qui emit veterem vestem, ponit digitum vbi vestis habet aliquod foramen: ita verē humilis habet oculum ad defectum si quis est in eo. Item Grego. Magnus esse vnusquisque studeat, sed tamē magnum se esse nesciat: qui vult esse perfectē humilis, necesse est, vt bona sua etiā a propriis oculis abscondat. ¶ Tertium est, respectus meliorum. Greg. Nō quibus iam superiores, sed quibus adhuc inferiores estis, aspiciat. Idem: Sicut incertium elationis est respectu deterioris: ita cautela humilitatis est consideratio melioris. ¶ Quarto, quum quis assuecit sustentia cōtumeliarum. Bern. in epistolis: Humiliatio via est ad humilitatem: sicut patientia ad pacē, sicut electio ad scientiam. Si ergo virtutem appetis humilitatis, viam nō refugas humiliationis. ¶ Quinto, quum aliquis se exercet in humilibus officiis: exemplo Domini qui lauit pedes discipulorum, Ioan. 13. Superbi ad minora officia se indignos reputant. Alij vero reputant eos indignos maioribus officiis: & sic inutiles sunt tam ad maiora, quam ad minora officia. Nolunt enim facere quod possunt, nec possunt quod volunt. Vnde accidit eis sicut illis qui rebus quas habent vendere nimia pretia imponunt, imō se ab eis nō expediūt. Nolunt enim inde accipere quod possent habere: nec possunt habere quod vellent accipere. ¶ Sexto memoria mortis, quod docet ecclesia in principio quadragesimæ, imponēs cineres capitibus, dicens: Memēto homo quia cinis es, & in cinerē reuerteris. ¶ Et notandum quod homo debet se reputare cinerem, & ex parte corporis, & ex parte anime. Ex parte corporis, propter propinquitatem, & certitudinem quam habet ad hoc

hoc vt in cinerē redigatur. Sic enim solet loqui scriptura vbi ali-
quid quod futurū est, dicatur iā propter propinquitatē vel cer-
titudinem. G. eg. Ferē se mortuū cōsiderat, qui se moriturū non
ignorat. ad Rom. 8. Corpus moriturum est propter peccatum: id
est, necessitati moriēdi addictū. ¶ Quantū verō ad animā, debet
homo cinerem se reparare quo ad tria. ¶ Primō, quo ad vtilita-
tē. Cinis enim valde vilis est, licet materia ex qua factus est fue-
rit pretiosa: sic qui est in statu peccati, quasi nullius valoris est,
respectu valoris in quo erat ante peccatū. In Psal. Ad nihilū de-
ductus est in cōspectu eius malignus. Imō minus quā nihil vi-
detur esse, nisi sit spiritualiter resurrecturus. Melius enim esset
ei nō esse, quā malū esse, si perseveret ita. ¶ Secūdo quo ad hoc:
quia sicut cinis resistere nō potest modico flatu quin ab eo di-
spergatur, sic peccator resistere non potest sibilo modici verbi.
In Psal. Non sic impij, nō sic: sed tanquam puluis. ¶ Tertio, quo
ad hoc: quia sicut cinis non potest naturaliter redire ad statum
materiæ vnde factus est, sed Dei virtute: sic peccator non potest
redire ad statum bonum, nisi Dei virtute. Eccl. 7. Cōsidera opera
Dei, q̄ nemo possit corrigere quem ille despexit. Verē Deus
illos despicit quos luto peccati ita diu iacere permittit. Nec mi-
rum, quū ipsi eum despiciāt. Esa. 5. Vā qui spernis, nōne & ipse
sperneris? Humilibus qui se cinerem reputant, specialiter debe-
tur corona. Esaia 61. Ad annuntiandum mansuetis misit me, vt
darem eis coronam pro cinere. Nō reputat se cinerem ex parte
corporis, qui bruneta, vel scarlata corpus suū induit: quis enim,
nisi fatuus, talem saccum facit cineribus suis? Item non reputat
se cinerem ex parte animæ qui amat altitudinē. Non enim ex-
pedi cineri esse in alto, ne à vento dispergatur. Dixit dominus
Moysi & Aaron Exod. 9. vt tollerent plenam manum cineris de
camino & spargerent in cælum, & sp̄secuta sunt hulcera & ve-
sicae. Sic cum aliquis in alto ponitur, sequuntur vesicæ superbiæ
& hulcera vanæ gloriæ, vt leprosus & hulcerosus interius coram
Deo appareat, quantumcunque exterius pulcher videatur. Item
non videtur se cinerem reputare qui præsumit, quod quando
volet se emendabit. Eccles. 29. Repromissio nequissima multos
perdidit. Magna est illius fatuitas qui cinerem illum cuius pars
est in vinea sua, & alia in agro, & sic de cæteris possessionibus
eius, credit per seipsum cōgregari, & nouum hominem interio-
rem inde fieri: cum hoc solius virtutis diuinæ sit, sicut suscitatio
corporum ex pulueribus. Et notandū q̄ memoria mortis valde
vtilis est homini. Eccl. 7. In omnib⁹ operibus tuis memorare no-

uissima tua, & in æternū non peccabis. Hier. in epist. Platonis est sententia omnī sapiētium vitā meditationem esse mortis. Sapiēs: Summa philosophia assidua est mortis meditatio. Eccle. 38. Memor esto iudicij mei, sic enim erit & tuū. Meū heri, tuū hodie. Hoc dicitur in persona mortui loquētis ad viuū. Specialiter mortis memoria necessaria est iuueni. Vnde Thre. 3. post illud, Bonū est viro cū potrauerit iugū ab adoleſcētia sua. Subditur: Poneret in puluere os suū. Os sapiētū in corde eorū. Ecce. 11. Os ergo in puluere ponit q̄ cogitat, q̄ puluis fit. In hac meditatione proicienda est cupiditas & vanitas seculi, vnde Leui. 1. præcepit dominus vt factēs holocaustū de turturibus vel pullis colūbe. proiceret vesiculam gutturis & plumas in locum cinerū. Holocaustū facit Deo de turture, qui dat se Deo, vt ei seruiat in clauſtro: de columba, qui dat se Deo, vt ei seruiat in mundo. Turtur enim amat solitudinē, colūba gregatim volat. Vesicula gutturis quæ est quasi horreū auīū, cupiditatē mundi signat, pluma vero leuitatem. In loco ergo cinerū vesiculā proicit, qui cōsideratione mortis suæ cupiditatem à se abiicit nō curans acquirere ea quæ in breui perdat, & à quibus perdat. Bern. Vtinā tantum cōgregata perirent, & nō cōgregator eorū. Tolerabilius esset instigare labori perituro, quàm perempturo. Plumā verò in loco cinerum proicit, qui cōsideratione mortis vanitatem huius mūdi refugit, intelligēs fatuum esse in via ad mortem gaudere. Aug. Nihil aliud est tēpus præsentis vitæ quàm cursus ad mortē. Valer autē mortis memoria ad ista sex quæ sequuntur. ¶ Ad fugandum exercitiū vitiorū, vel saltē terrendum. Sicut timēt latrones iudicis aduentū, sic vitia mortē. Terribilis est eis locus iste quasi porta inferni. Aut ex toto hominē deserunt tunc, aut saltē tremunt. Thre. 1. Sordes eius in pedibus eius: nō est recordata finis sui. Iumentū cauda se defendit à muscis, sic homo à vitiis cōsideratione mortis. Secundo valet ad contemptum mundi. Vnde Hierony. Facile contemnit omnia qui se semper cogitat mortituum. Eccle. 10. Si annis multis vixerit homo, & in iis omnibus latus fuerit, meminisse debet tenebrosi tēpotis & dierum multorum: qui cū venerint, vanitatis arguētur præterita. In morte arguitur vanitatis omne quod est in mundo, scilicet cōcupiscentia oculorū, & concupiscentia carnis, & superbia vitæ. Concupiscentia oculorū in hoc, q̄ homo nudus reuertitur in terrā. Job 1. Nudus egressus sum de vtero matris meæ, nudus reuertar illuc. Concupiscentia carnis in hoc, q̄ corpus in deliciis nutritum vermibus datur. Superbia vitæ in hoc, q̄ ille qui volebat esse

esse super homines, ponitur sub terra, quæ est infimū clemētorū.
 ¶ Tertio valet ad sui cōtemptrum. Facit enim, q̄ homo cognoscat se quasi per resolutionē, qui modus cognoscēdi verissimus est. Et hoc est quod Dauid orat: Sciant, inquit, gentes, quoniam homines sunt: id est, de humo. ¶ Quarto valet ad hoc vt homo rectè se regat in via præsēntis vitæ. Sicut aues cauda regūt se volando, & pisces natādo. Iob 12. Interroga iumētra, & docebūt te: & volatilia cæli, & indicabunt tibi &c. qui vult nauē regere, ponit se in fine nauis. Et sapiens consideratione finis regit se in illa quæ sunt ad finē. ¶ Quinto ad temperandā præsēntē lætitiā. sicut & alia mala pœnæ. Eccles. 11. In die malorū ne immemor sis bonorum. Memoria mortis multū valet ad temperandā præsēntem lætitiā, quia multū habet amaritudinis. Eccle. 41. O mors, quā amara est memoria tua homini iniusto. ¶ Sexto ad hoc vt homo rectè iudicet de præsēnti vitæ & futura. Qui enim per meditationem ponit se in articulo mortis, quasi medius est inter præsēntem vitam & futurā, vtrāq; videns de prope. Qui tenet se in initio vitæ suæ vel prope interponens sibi & vitæ futuræ, quicquid sperat se victurū, lōge est à vitæ futura, vnde bona illius modica ei videntur. Quasi in initio vitæ suæ se tenebat, quī dicebat Lucæ 12. Anima mea, multa habes bona posita in annos plurimos: requiesce, bibe, comede, epulare. Sed Deus posuit eum in fine vitæ dicēs: Stulte hac nocte animam tuam reperent à te.

De signis Humilitatis.

CAP. IIII.

Primū humilitatis signū est amor humiliū personarū. Ecc. 13. Omne animal diligit simile sibi. ¶ Secundū est, fuga altitudinis. Humilitas laudes fugit sicut venenū, & sicut sagittas mellitas, & vt sermones fascinatōes. Sap. 4. Fascinatio nugacitatis oblectat bona. Et sicut rete expāsum gressibus suis. Pro. 29. Homo qui blandis fictisq; sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus eius. Christ⁹ qui verè humilis erat, fugit volētes eū rapere in regē. Io. 6. ¶ Tertiu est, amor proprię vilitatis. Ber. Vetus humilis vilis vult reputari, nō humilis prædicari. Gaudet de contēptu sui, hoc solo sanè superbus, q̄ laudes contēnit. De hoc exemplū habemus in Dauid. 1. Reg. 6. Ludā, inquit, & viltor fiā. Et in dialogo Greg. legitur de quodā statura paruo, qui Cōstātinus dicebatur, q̄ cū dixisset ei quidā, q̄ nihil hominis haberet, protinus lætus in amplexū eius ruit, eūmq; ex amote nimio cōstringere brachiis cœpit & osculari, magnāsq; gratias agere, q̄ de se talia indicasset, dicens, Tu solus es qui in me oculos apertos habuisti. Et de Dauid legitur 2. Reg. 16. Dimittite inquit,

eum vt maledicat mihi. & Act. 5. Et illi ibat gauderes à cōspectu cōcilij, quoniā digni habiti sunt pro nomine Iesu cōtumeliā patri: humilitas opprobriis pascitur vt cibo proprio. Thre. 4. Saturabitur opprobriis. Sicut se habet superbia ad gloriā, sic humilitas ad ignominiā. Vnde sicut superbia gaudet de gloria, sic humilitas de ignominiā. Humilitati ea sunt pretiosa quę alijs essent vilia. Ipsa enim spiritum abominationis & contemptus conuertit quasi in aurū & gemmas. Ipsa vilis vult videri alijs, sicut & sibi vilis videtur. Et quanto est sibi vilior, tanto est Deo pretiosior. Greg. in Mora. Tanto vnaquęq; anima fit pretiosior in cōspectu Dei, quanto pro amore Dei despectior fit ante oculos suos. Item Gre. Tāto fit quisq; vilior Deo, quāto pretiosior sibi. Et tāto pretiosior Deo, quāto propter eum vilior. ¶ Quartū est, si humilia officia libēter quis facit. De hoc exemplū habemus in Abigail. 1. Reg. 21. pro qua cū misisset Dauid vt eam duceret in vxorē, ipsa ait: Ecce famula tua sit in ancillā, vt lauet pedes seruatorum domini mei. In Vitis patrum, quidā senex perfectus virtutibus orauit dominum, Ostende mihi domine quid sit perfectio animę, & faciam. Et quum requireret consiliū à quodam alio senē: ille respondit ei de hoc per reuelationē: Vis facere quicquid dico tibi? Et ille, Volo. Et dixit: Vade, pasce porcos: & fecit sic. Et quū alijs viderent, q̄ pasceret porcos, dixerunt q̄ factus esset faruus. Et visa eius humilitate, reuocatus est ad locū suū. ¶ Quintum est, si cōsilio acquiescit: sicut hoc quod aliquis nō acquiescit cōsilio, signū est superbię. Greg. de non acquiescente cōsilio: Si se, inquit, meliorem nō crederet, nequaquam cunctorum cōsilia suę deliberationi postponeret. ¶ Sextum est, si cōtumeliā vel etiā correptionem māsuētē audit. Greg. Qui gloriā non querit, cōtumeliā nō sentit. Idē: Non timet confundi in cōspectu hominum qui solū gloriā querit apud Deum. ¶ Septimum est, si secretū diligit. Bern. loquēs de illo verbo. 2. ad Cor. 12. Parco autē &c. Quam pulchrē, inquit, dicit parco Non parit sibi arrogans, non superbus, nō cupidus vanę glorię, vel iactator actuum suorum, qui vel sibi arrogat, vel mētur de se quod nō est. Solus verē humilis parit animę suę, qui ne putetur quod nō est, semper quantū in se est vult nesciri quod est. ¶ Octauum est, si libēter obedit. Philip. 2. Exinanitio pręmittitur tanquam causa obedientię. Qui enim humilis non est, non libenter obedit.

De diuisione humilitatis.

C A P. V.

Consequenter ponēda sunt diuisiones ad humilitatem per-

nentes. Norandum ergo q̄ est humilitas ficta, & est humilitas
 vera. De ficta legitur Ecc. 19. Est qui nequiter se humiliat, & in-
 teriora eius plena sunt dolo. Vera humilitas, est humilitas cor-
 dis, de qua Matt. 11. Discite à me, quia mitis sum, & humilis cor-
 de. Non fictè, dicit Interli. Humilitatem cordis sequitur humi-
 litas exterior, sicut ramus prodit ex radice. 1. Petr. 5. Omnes in-
 uicem humilitatem insinuare. ¶ Item est humilitas sufficiens &
 abundans & superabundans. Quam diuisionem innuit glof. su-
 per illud Matt. 3. Sic decet nos implere omnem iustitiam, id est,
 humilitatē, dicit glo. & subditur: Perfecta humilitas habet tres
 gradus. ¶ Primus est, subdere se maiori, & se nō præferre æqua-
 li, hic vocatur sufficiens, quia sufficit aliquē sic humiliari: & iste
 gradus omni iusto est necessarius. ¶ Secundus gradus est, subde-
 re se æquali, nec præferre se minori, hic dicitur abundans. ¶ Ter-
 tius est, subesse minori, in quo est omnis iustitia. Hunc Christus
 impleuit. ¶ Item humilitas diuiditur in humilitate intellectus,
 quæ consistit in cognitione veritatis: & in humilitate affectus,
 quæ consistit in cōtemptu vanitatis. Sicut beatus Ber. superbiam
 diuidit in sex species: Superbia, inquit, in species duas diuiditur.
 In cæcam & vanam superbiam: quarū prior intelligentiæ, poste-
 rior voluntatis vitium est. Idem: Est humilitas quam in nobis
 veritas parit, & nō habet calorem: & est humilitas quā charitas
 format & inflamat: atq; hæc quidem in affectu, illa in cogni-
 tione consistit. ¶ Cōmuniter etiā quatuor gradus humilitatis di-
 stinguuntur. Quorū primus est, spernere mundū: siue mūdi glo-
 riam. Secundus spernere nullū. Tertius, spernere sese. Quartus,
 spernere se sperni. ¶ De x i i gradibus humilitatis quos Ber. di-
 stinguunt, require in tra. de Superbia. 3. parte, 35. cap. ¶ Notandum
 quod Bern. in lib. suo de x i i gradibus humilitatis, non expresse
 illos x i i. gradus humilitatis ponit, sed per oppositum eos insi-
 nuat. Bern. in prologo libri illius tituli inquit, qui de gradibus
 humilitatis inscribitur: Pro eo forsitan, q̄ non humilitatis gra-
 dus, sed superbiæ potius distingui describique videatur, calum-
 niā patieretur: sed hoc à minus vel intelligentibus vel attenden-
 tibus tituli rationem. Idem in libr. eodem: Idem sunt gradus
 ascendentium in solium & descendentium, & eadem via ascen-
 dentium in ciuitatem & recedentium, & idē ostium ingredien-
 tium domum & egredientium. Per vnā deniq; scalam ascenden-
 tes angeli & descendentibus Iacob apparuerunt. In eodem. Propo-
 nat tibi beatus Benedictus gradus quos ipse prius in corde suo
 disposuit. Ego quid proponam tibi non habeo, nisi ordine de-

scensionis mee, in quo tamen si diligenter inspicitur, via forsit
 ascensionis reperitur. Si enim tibi Romam tendenti, homo inde ve-
 niens obuiaret, quaerens viam, quid melius quam illam qua venis
 ostenderet? Denique castella, villas & vrbes. fluuios ac uotes per
 quos transierit nominat, suum denuntians iter, tuum tibi prenuntiat. Il-
 la ut eadem loca recognoscas eundo, quae ille pertransiit veniendo.
 ¶ Hi sunt **xii.** gradus humilitatis secundum sanctum Benedictum. Pri-
 mus est, si quis timorem Dei in memoria habeat, Dei precepta &
 poenas paratas eorum transgressoribus, & praemia parata obser-
 uatoribus, & sic omni hora a peccatis se custodiat. ¶ Secundus est,
 si quis non amans propriam voluntatem, desideria sua non delectetur
 implere. ¶ Tertius est, si quis pro Dei amore omni obedientia
 maiori se subdat. ¶ Quartus est, si in ipsa obedientia contra aspe-
 ra patientiam amplectatur. ¶ Quintus est, si omnia mala sua abscō-
 dita abbati suo humiliter confiteatur. ¶ Sextus est, si ad omnia
 quae sibi iniunguntur, indignum se iudicet. ¶ Septimus est, si omni-
 bus se inferiorē & viliorē non solum lingua sua pronuntiet, sed
 etiam intimo credat cordis affectu. ¶ Octauus est, si nihil agat
 monachus, nisi quod communis monasterij regula probat, &
 maiorum exempla hortantur. ¶ Nonus est, si linguam suam co-
 hibeat, & eam usque ad taciturnitatem teneat. ¶ Decimus est, si
 non sit facilis & pronus in risu. ¶ Undecimus est, si pauca verba
 & rationalia habeat, & non loquatur clamorose. ¶ Duodeci-
 mus est, si non solum in corde humilitatem habeat, sed etiam
 corpore ostendat eam semper defixis in terram aspectibus.

De Paupertate.

PARS V.

Paupertas quandoque dicitur carentia diuitiarum. Et secundum
 hoc dicit Aug. Inuestiganti singularum rerum naturas, non
 inuenitur quid sit paupertas, nuditas & foramen. Sic pauper-
 tas, priuatio est. Priuationes vero causae sunt directae aliarum
 priuationum, & occasiones multorum bonorum. Multa vitia elō-
 gata sunt ab eis qui hanc paupertatem habent. Greg. Habet san-
 cti hoc proprium: nam ut semper ab illicitis longē sint, a se plerū-
 que licita abscondunt. ¶ Quandoque dicitur paupertas contem-
 ptus diuitiarum. Seneca: Nemo dignus Deo, qui opes non con-
 tēpserit. Tertio dicitur paupertas amor paupertatis. Ber. in epi-
 stolis: Non paupertas virtus reputatur, sed paupertatis amor. De-
 nique beati pauperes non rebus, sed spiritu. Idem: Volo te esse
 amicū pauperum, magis autem imitatorē. Idem: Amicitia
 pauperum regis amicos constituit, amor paupertatis reges. Item,
 Pauperiem aequo animo ferre, virtus patientiae est: spon-
 te ap-
 pet

petere, sapientiæ laus est. ¶ Et notandum, quod paupertas multis de causis amanda est. Quarum prima & maxima est, quod Deus eam amat. Cuius amoris primum signum est, quod filius Dei voluit eam assumere. Ber. in Sermonibus: Fortè aliquis arbitraretur filio Dei sublimia esse querenda palatia, vt cū gloria rex gloriæ susciperetur: sed nō propter hoc ille à regalibus illis sedibus venit. In iustitia eius diuitiæ, & gloria, in dextera longiturnitas vitæ. Horū omnium æterna in caelis affluentia superebat: sed paupertas nō inueniebatur in eis. Porro in terris abundabat & superabundabat hæc species. Nesciebat homo pretiū eius. Hæc itaque filius Dei concupiscens, descendit, vt eam eligeret sibi, & nobis quoque sua æstimatione faceret pretiosam. De paupertate Christi habetur Luc. 2. Pānis eū inuoluit, & reclinauit eū in præsepio: quia nō erat ei locus in diuerforio. Itē Matth. 18. vbi misit dominus Petram ad piscandum pro tributo soluendo, dicit glo. Tantæ fuit paupertatis, vt vnde daret tributum non haberet, & super illud Mat. 11. Circumspectis omnibus cū iā vespera esset hora, exiit in Bethaniam cū duodecim. Dicit glo. circumspectis si quis cum hospicio susciperet. Tāta enim paupertatis fuit, & ita nulli adularis, vt in tanta vrbe nullū inueniret hospitium. 2. ad Cor. 8. Scitis gratiam domini nostri Iesu Christi, quoniam propter nos egenus factus est, cū esset diues, vt illius inopia vos diuites esseris. Thren. 3. Recordare paupertatis meæ &c. Ber. Magna abusio, & nimis magna, vt diues esse velit vermiculus vilis, propter quem Deus maiestatis & dominus sabaoth voluit pauper fieri. Paupertas Christi crescendo processit. In natiuitate panis inuolutus est, & pro domo habuit diuerforium: deinde hospitium non habuit. Matth. 8. Filius hominis non habet vbi caput suum reclinet. & Mat. 11. Circumspectis &c. In passione verò etiam propriis vestibus spoliatus est. Mat. 27. Exuēres eū &c. Aliud signū amoris Dei ad paupertatem est, quod propter pauperes filius Dei in mundum venit. In Psal. Propter miseriam & gemitum pauperū nunc exurgam, dicit dominus. Luc. 4. Euangelizare pauperibus misit me. Bernar. in sermonibus: Querat diuitias paganus, qui sine Deo viuit: querat Iudæus, qui terrenas promissiones accipit, sed qua fronte, magis autem qua mente Christianus diuitias querat, postquam Christus beatos esse pauperes predicauit. Pauperes Christus in principio doctrinæ suæ beatos predicauit. Mat. 5. & Luc. 6. Et diuites infelices. Luc. 6. Vae vobis diuitibus. Pauperes iudicat Christus dignos mensa sua. Vnde Luc. 14. leguntur pauperes ad cœnam domini introducti. In Psal. Parausti

in dulcedine tua pauperi Deus: Pauperes Deus adiuuat. In Psal. Et adiuuit pauperem de inopia. Illis parcit. Esa. 49. Pauperum miserabitur. Illos elegit. Esa. 48. Elegit te in camino pauper tatis. Iaco. 2. Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo? Illos exaudit. In Psal. Desiderium pauperum exaudiuit dominus. Eccl. 21. Deprecatio pauperis ex ore usque ad aures perueniet. Illorum est memor. In Psal. Non in fine obliuio erit pauperis. Illorum est sollicitus. In Psal. Ego autem mendicus sum & pauper: Dominus autem sollicitus est mei. Illorum est refugium & fortitudo. In Psal. Factus est dominus refugium pauperi. Esa. 25. Factus est fortitudo pauperi &c. Illos saluat. In Psal. Parcet pauperi & inopi: & animas pauperum saluas facit. 2. Reg. 22. Populum pauperem saluum facies. In Psal. Frispiciens inopem de manu fortiorum eius. Societatem pauperum praelegit dominus in mundo isto societati ditum. Luc. 14. Omnis qui non renuntiauerit omnibus quae possidet, non potest meus esse discipulus. 1. Reg. 30. David perierum Aegyptium assumpsit, quem dominus suus reliquerat. Sic Christus assumit quos mundus reliquit. Psal. Pater meus & mater mea dereliquerunt me, dominus autem assumpsit me. Item: Tibi derelictus est pauper. Grego. in homil. Hos elegit Deus, quos despicit mundus: quia plerumque ipsa despectio hominem reuertat ad semetipsum. Idem: Infirmi quique atque in hoc mundo despecti plerumque rano celerius vocem Dei audiunt. quanto in hoc mundo non habent ubi delectentur. Item pauperibus regnum caelorum tribuitur. Mat. 5. & Luca 6. Et non solum ad possidendum, sed etiam ad dandum aliis. Luc. 16. Facite vobis amicos de mamona iniquitatis, ut cum defeceritis recipiant vos in aeterna tabernacula. Ipse Deus pauperum est. Nu. 18. In terra eorum nihil possidebitis, nec habebitis partem: ego pars & hereditas tua. Ipse est spes pauperum, & exultatio. Esaia 14. In ipso sperabunt pauperes populi eius. Eiusdem 29. Pauperes homines in sancto Israel exultabunt. Ipse de pauperibus specialiter requirit in iudicio: ut habetur Mat. 25. Imo ipse pauperibus iudicium tribuit. Iob 36. & Matth. 19. Vos qui secuti estis me &c. sedebitis super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel. Pauperes honorat, dicens in Psal. Honorabile nomen eorum coram illo. Illos agnoscit, & nominatim vocat: ut patet in Lazaro, Luca 16. Illos ab angelis deportari facit ad locum quietis. In eodem: Factum est, ut moreretur medicus, & portaretur ab angelis in sinum Abraham. Et ut uno verbo dicatur, tanta est dilectio eius ad pauperes, ut quod sit pauperi, sibi reputet fieri. Matth. 25. Quod vni ex minimis meis feci

fecistis, mihi fecistis: & quod vni eorum non fecistis, mihi non fecistis. Væ pauperibus, si eum nō amant qui tantum eos amat, qui tot signa amoris eis ostēdit. Multum contemnerentur pauperes in mundo isto, nisi Christus eos tātum honorasset. ¶ Multis aliis de causis amāda est paupertas. ¶ Prima est, quia est valde munda: sicut econtrario diuitiæ immundæ sunt, amatores suos inquinantes. Quod in rerū natura Deus significari voluit, in hoc, quod aurum & argērum quæ vidētur esse pretiosiora inter eas, tāgentes inquinant. Ber. in epistolis: Beatus qui post illa nō abiit quæ possessa onerāt, amata inquināt, amissa cruciant. Ecclē. 13. Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea. Et super illud Iaco. 1. Religio munda &c. dicit glo. Qui tēporalia non diligit, immaculatum ab hoc seculo se custodit. ¶ Item paupertas est Deo propinqua. Quod figuratum est Lucē 2. in hoc, quod pastores de loco vicino venerunt ad Christum. Econtrario verō reges a remotis partibus venerunt. Mat. 2. Paupertas etiā sancta est, tāquam locus in quo mansit filius Dei plus quā triginta annis. Exo. 3. Solve calciamēta de pedibus tuis: locus enim in quo stas, terra sancta est. Paupertas specialiter potest dici terra sanctorum Esa. 26. In terra sanctorum iniqua gessit, & nō videbit gloriam Dei. Esa. 60. Adorabunt vestigiā pedum tuorum. In eodem: Locum pedum meorum glorificabo. Item expedi a est. Greg. Liberius ad patriam tendimus, quia quasi in viā pondere caremus. Idem: Terrēna substantia æternæ felicitati comparata, pondus est, non subsidium. Aug. in libro de verbis domini: Abiice à te diuitiarū onera. abiice vincula volūtaria, abiice anxietates & rēdia quæ te plurimis annis inquietant. Hieronym. in epistolis: Si habes, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus. Si non habes, grandis onere liberatus es. Grego. Qui mihi onus diuitiarum abstulit, me ad currēdum citius expediuit. Itē paupertas laeta est. Seneca: Sape pauper fidelius ridet: nulla ei in alto sollicitudo est. Idem: Qui felices vocātur, hilaritas ficta est, & grauis tristitia, eo quidē grauior, quia interdū non licet palam esse miseros, sed inter arūnas cor ipsum excedētes necesse est agere felicem. Aug. in lib. Confes. loquens de quodam mendico exhilarato vino: Ille, inquit, lætabatur, ego anxius eram. Nimirum ille felicior erat, non tantum quia hilaritate perfundebarur, cū ego curis anxietate: verū etiam, quod ille bene operando acquisierat vinum, ego autem mentiendo quærebam typum. ¶ In Viris patrum quidam pauper habebat vnā mattam, de cuius medietate se cooperatebat, aliam medietatem sibi sub-

mittebat, & erat validum frigus : & pater monasterij de nocte exiens, audiuit eum dicentem , Gratias ago tibi domine. Quot sunt modo diuites in custodia, & qui in inferno sedent, aut pedes habent in ligno cōstrictos? Ego autē velut Imperator sum, extendens pedes meos, & quo volo ambulo. Senec. Felix paupertas læta: nec tamen paupertas est, si læta est. Grego. Cui cū paupertate bene conuenit, non est pauper. Itē paupertas secuta est. Grego. Magna securitas cordis: nihil concupiscentiæ habere secularis. Seneca : Etiam in obsessa via pauper pax est. Gregorius. Qui nihil habet in mūdo quod diligit, nihil est in mūdo quod pertimescat. Paupertas, iuxta verbum Sapientis, bonum est sine calumnia. Pro ea non mouentur lites, non timet fures vel raptores, non timet aëris passiones, ipsa est donum à paucis cognitum. Poëta: O munera nondum intellecta, domi paupertas angustique lares. Ecclesia. ii. Paupertas & honestas à Deo sunt. Paupertas secuta est, & temporaliter & spiritualiter. Prouerb. i. Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum. Gl. Facile laqueos euadit in terris, qui oculos habet in cælis. Iob. 18. Abscōdita est in terra pedica eius. Cain habuit caput tremulum. Cain interpretatur possessio: qui possessiones habent in mundo isto, in tremore sunt. In Psalm. Trepidauerunt vbi non erat timor. Iob 15. Sonitus terroris semper in auribus eius : & cū pax sit, ille semper insidias suspicatur. Item paupertas quæta est. Senec. Quietissimè viuerent homines, si hæc duo verba tollerentur, meum & tuum. Grego. Quid in hac vita laboriosius, quàm terrenis desideriis æstuarè? quid quietius, quàm nihil huius seculi appetere? Hinc est, quòd Israël custodiam sabbati accepit in munere, Ægyptus percutitur muscarum multitudine. Item paupertas licet terra macilēta videatur: fertilissima est verorum bonorum. Gene. 41. Crescere me fecit Deus in terra paupertatis meæ. In hac terra voluit plantari vnigenitus Dei, lignū scilicet vitæ. Itē paupertas vitis materiā subtrahit: quia nō habet unde suum paupertas pascat amorem. Iuuenalis: Præstabat castas humilis fortuna Sabinas. Senec. Inquis, Pecuniam perdidisti. O te felicem, si cū illa auaritiā perdidisti: sed si manet illa apud te, es tanto felicior, quo tanto malo materia subducta est. Paupertas vermē diuitū superbiā occidit. Ipsa etiā duas filias sanguisugæ infernalis, quæ semper clamant, Affer, affer, suffocat, scilicet gulam & luxuriam. De quibus habetur Prou. 30. Paupertas medicinalis est. Grego. Quos morum infirmitas vulnerat, paupertas medicina sanat. Ipse purgat eos qui sunt aurū & argentum:

ideo

ideo caminus dicitur. *Esaia 48.* Elegi te in camino paupertatis. Ipsa est fortitudo sanctorum, sicut diuitia sunt fortitudo diuitum. *Proverb. 10.* Substantia diuitis vrbs fortitudinis eius. Ipsa est vt fossarum profundissimum, quod diabolus multum nititur implere. *Habac. 1.* Comportabit aggerem, & capiet eam mira facultas aliquorum qui diabolum iuuat ad implendum fossatum castri sui. *Habac. 2.* Vae qui congregat non sua. Vsquequo aggravat contra se densum lutu? Pauperes in ecclesia remanent, dum diuites in regnu diabolus transferruntur. Sicut Nabuchodonosor pauperes dimisit in terra promissionis, nobilibus traslatis in terram suam. *Iere. 39.* *Sophonias 3.* Derelinquam in medio tui populum pauperem. Pauperum est hereditare regnu calorum: mobilia vero huius seculi sunt diuitum, sicut figuratum est *Genes. 15.* vbi Abraham dedit Isaac cuncta quae possidebat, filiis autem concubinarum largitus est munera. Paupertatem posuit filius Dei vt fundamentum religionis Christianae. *Matth. 5.* *Iob 26.* Qui extendit aquilonem super vacuum. Super vacuum, inquam, paupertatis. Aquilonem vocat ecclesiam de Gentibus conuersam, quae congelata erat in peccatis suis. Paupertatem posuit Christus gradum, quo ad perfectionem ascenditur. *Matt. 19.* Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quae habes, & da pauperibus. ¶ Paupertas mater & nutrix & custos religionis est. Vnde qui ingrediuntur religionem, ad eam voto se astringunt. Econtrario abundantia religionem destruit. Adeo enim occupat eam, vt meditationes, lectiones, orationes quibus debet sustentari, in ea pereant, ita quod seruitium ecclesiae est inordinatus strepitus. *Amos 5.* Aufer a me tumultu carminum tuorum. Vbi ipsa non est, vitia sunt in pace. Non sunt ibi correptiones, sed suppurationes, vt potius videantur trapezicae, quam religiosi. Virgae sunt ibi potius ad ostensionem quam ad vitiorum effugatione. In refectorio lapidatur sobrietas varietate ferculorum. Ministri manibus eleuatis varia portantes fercula afferunt vnde ipsa lapidatur: sicut Iudei afferebant lapides ad beati Stephani lapidationem. In claustris vbi est abundantia temporalium, inueniuntur multi habitum religionis deferentes, qui tamen non sunt religiosi. Sicut clerici qui comuniter dicuntur Goliardi, quandoque habitum monachalem deferunt, & tamen monachi non sunt. Aliqui proiciuntur ibi a parietibus sicut caruli, quos matres non sufficiunt enutrire. Aliqui etiam intrant vt fures: vt scilicet ditentur & possint res monasterij consanguineis suis dare. Aliqui instar vulpis se mortuos spiritualiter simulat, vt praedam

dam faciāt. Vbi est abundantia, behemoth quiescit, qui in arido paupertatis requiem non inuenit. Luc. 11. Paupertas omnes ingredienti in mundum istum excipit: sed postea à multis eicitur de possessione sua sine culpa sua: sed in exitu de mūdo isto, iterū recuperat eos. Iob 1. Nudus egressus sum de utero matris meae, nudus reuertar illuc. Paupertas seruitutem diuitiarum quae adeo generalis est, excutit. Eccles. 10. Pecuniae obediunt omnia. Ipsa cum Petro super aquas ambulat, scilicet super mare huius mundi. Matt. 14. Bernardus in sermonibus: Haec praerogatio debebatur Petro: nouum iter & noui modus itineris. Antiquorū sanè patrum diebus, donec in terris videretur & conuersaretur inter homines Deus maiestatis, non erat euangelica forma perfectionis, sed spiritum Domini solo interim spiritu sequebantur. ¶ Paupertas luto diuitiarum si affluat, nō vult cor apponere. Ipsa ordinem naturae seruat. Sicut enim terra exterior pedibus, sic ipsa terrena calcatur mentis affectibus. Ipsa de simo stabuli thesaurum facere dedignatur. Stabulum est haec pars mundi in qua sumus, quia habitaculum est iumenti nostri, scilicet corporis. Paupertas terram talpis & serpentibus relinquit. Esaiā 65. Serpenti puluis panis eius. Ipsa hominem custodit ne à serpente infernali comedatur. Cassiodorus super illud Psalm. Omnia à te expectant. Quem Deus pro malis suis abiicit, fit diaboli pabulum: quapropter si in escam inimici dari nolumus, nō debemus esse terreni: quia sic in principio maledictus est ut terram comedat. Gen. 3. ¶ Paupertas amatores suos miro modo facit abundare. Habent enim de ea quantum volunt. Eccl. 11. Est homo marcidus, egens recuperatione: plus deficiens virtute, & abundans paupertate. Paupertas etiā terrenis diuitiis facit quodāmodo abundare, pauper enim diuitias quas pro Christo contēnit, quodāmodo habet, dū eas Christo vendit, & de illis in caelo thesaurum facit. Vnde Dominus emit à Petro quod pro eius amore reliquerat. Matt. 19. quod non fecisset, nisi illius fuissent. Non enim emeret praedam. Quādo aliquis ex corde dicit, Volo habere thesauros regios vel imperiales, & hoc propter Christū: statim Christo eos vendidit, & in caelo eos thesaurizauit, & hoc sine damno eorum qui eos possidebant. Remanēt enim eis pleno iure. Et quod mirum est, eosdem thesauros diuersi possunt vendere, & in caelo thesaurizare. Et nō solum haec possunt facere de his quae sunt, sed etiā de his quae nō sunt, sed possunt esse. Ber. in Sermonibus: O mira uouitas eius qui omnia noua facit: tollēs iugū inuenit requiem, relinquēs omnia centuplum habet.

¶ De

¶ De i
diuitia
notadu
spinas.
quasi
negoti
renas in
qui eni
indiger
obtulit
liorum
salutem
tias, qu
qui pau
amat pa
mem &
defectu
paupere
mes inu
sunt qui
& sic di
De M
bea
ma
don
Post
Pcom
masuer
nihil ha
se quae fi
se causa
reddidit, si
perturba
quillita
¶ Primo
sunt bea
tudinis
¶ Quart
dinem si
modesti
bulatio

¶ De illa verò paupertate quæ est eorum qui habent multas diuitias, quarum nõ se reputant dominos, sed solũ ministros, notandum quòd ipsa valde gloriosa est. Ipsa est velur liliũ inter spinas. De paupertate huiusmodi verum est illud Prouer. 14. Est quasi pauper cũ in multis diuitiis sit. Ipse in diuitiis dupliciter negoriatur, bene ministrando & nõ amando. Ipse diuitias terrenas in arca seruat, & tamen in thesauro cælesti eas reponit: qui enim ad pios vsus diuitias seruat, non claudens viscera sua indigentibus, in cælo tam eas reposuit, cùm eas corde iam Deo obtulerit. Pios vsus diuitiarum intelligas etiam vxorum & filiorum cõpetentes prouisiones, cùm ad Dei honorẽ & animarũ salutem referuntur. Non sic est de illis qui auare retinẽdo diuitias, quos nõ pascunt occidunt, dum eos fame mori permittũt, qui pauperibus partem suam auferunt. Et notandum quòd qui amat paupertatem, non debet eius sequelam fugere: scilicet famem & sitim, nuditatem, defectum cæci, defectum auxiliorum, defectum consolationum, Bern. in Sermonib. Videmus aliquos pauperes qui si veram haberent paupertatẽ, non adẽdõ puõillanimes inuenirentur & tristes: vt pote reges vt reges coli. Sed hi sunt qui pauperes esse volunt, eo tamen pacto vt eis nihil desit: & sic diligunt paupertatem, vt nullam inopiam patiantur.

De Mansuetudine & eius descriptione. Quare etiam mansueti sint beati: vbi xvi. tanguntur pertinentia ad commendationem mansuetudinis. Et quare mansueti possidebunt terram ac cui dono mansuetudo adaptetur.

P A R S VI.

Post paupertatem spiritus dicendũ est de Mãsuetudine, quæ cõmendatur in verbo illo, Beati mites &c. Et sequitur bene mãsuerudo paupertatẽ spiritus. Qui enim verẽ humilis est, cùm nihil habeat sui reputatione, nõ habet vnde turberetur, nec cõtra se quæ fiũt, fieri reputat. Item qui terrena nõ amat, elongauit à se causam perturbationũ. Sicut terra mista aquæ cam turbidam reddit, sic terrena humano cordi per amorẽ sociata, causæ sunt perturbationũ. Si verò à corde humano fuerint separata, est tranquillitas in mēte. ¶ De mansuetudine verò hoc modo dicitur. ¶ Primo ostendetur quid sit mãsuetudo. ¶ Secũdo quãdo mites sint beati: vbi tangetur de his quæ ad cõmendationem mansuetudinis pertinet. ¶ Terrio quare mansueti possidebunt terram. ¶ Quarto, quod donũ huic beatitudini adaptetur. ¶ Mansuetudinem sic describit Peregrinus sacerdos: Mansuetudo, inquit, est modesti animi tranquillitas, quæ nulla incurrẽpium rerum tribulatione agitur. Mansuetudo videtur esse temperantia seu

mode

modestia vis irascibilis respectu mali vel inferendi vel destruedi: moderationem verò irascibilis in qua multum regnat impetuositatis, sequitur mentis tranquillitas. glo. super Matt. 5. *Mores temperat mansuetudo & lenitas. Mansuetudo est dulcedo animi quam non vincit amaritudo. Vnde gloss. super Matth. 5. Mitis est quem mentis asperitas seu amaritudo non afficit: sed simplicitas fidei ad omnem iniuriam patiendam instruit patienter. Hæc dulcedo quandam causam habere videtur sanitatis virium animæ. Prouer. 16. Dulcedo animæ est sanitas ossium. Mansuetudo bonitatis est, malitiam vincens, nulli malum vincens, mala in bonum conuertens. gl. super Matt. 5. Mansuetus non irascitur vel irritatur: non nocet, vel nocere cogitat. Et alia glo. Mitis est quem non rancor vel ira afficit: sed omnia æquanimiter sustinet. Mansueti si mortiferum quid biberint, non eis nocebit. Marc. ult. Mansuetudo mollities est seu suauitas malo cedens, subesse sciens, superiori nõ resistens, tractabilis siue bonis consentiens. Primū tangit glo. super illud Matt. 5. Beati mites qui cedunt improbis, & vincunt in bono malum. Secundum tangit alia gl. ibidē. Qui pie querit, honorat sancta, non reprehendit, non resistit, quod est mitem fieri. Tertium tangit gloss. super illud Gal. 5. Fructus spiritus, est charitas &c. Mansuetudo quod non intractabilis, sed potius tractabilis est: quia mansuetudo vel in toto vel in parte videtur esse idem cum clementia, de qua dictum est in tractatu de Temperantia, vbi inuenies aliqua vitia ad materiã istam. Aliquando etiam benignitas pro mansuetudine accipitur. Tamen super illud 1. ad Corint. 13. Charitas patiens est, benigna est. vult gloss. quod benignitas consistat in largitione suorum, dicens: Benigna est, id est, larga egenis. Et super illud Eph. 4. Estote inuicem benigni, dicit gloss. id est, de facultatibus largi. Et super illud Galat. 5. Benignitas, dicit gloss. largitas rerum. Animus mansuetus nobilitatem veram habere videtur, & nobilitatem quam aliena rusticitas non corrumpit. Nobiles huius mundi parũ sunt nobiles seu curiales, vt primo rusticitatem huiusmodi non faciant: sed si eis facta fuerit, parati sunt eam reddere: sed Dominus vult filios suos ad eò nobiles esse, vt nulla rusticitas eis facta eos possit rusticos efficere, vt scilicet nulla rusticitas de eis exeat. ¶ Circa secundũ notandum est, quod prima causa & maxima quare mites sint beati, est illa quam Dominus tangit, Quoniã ipsi possidebunt terram. Secunda est, quia sunt immunes à miseria, quæ iracundiam vel rabiem comitatur: de qua miseria require in tractatu de Ira. Tertio, ad beatitudinem*

rudinem mitium facit excellentia huius virtutis scilicet mansuetudinis: quæ excellentia apparebit si ponantur ea quæ ad eius commendationem pertinent.

¶ De commendatione Mansuetudinis.

Et possumus 16. ponere ad eius commendationem pertinētia. Primum est, quod natura hominem ad mansuetudinem incitat. Figura enim hominis exterior indicat, quod homo mansuetus esse debeat. Et Sapiens dicit hominem esse animal mansuetum natura. In omni specie animalis figura corporis attestatur naturæ interiori: sicut ungues acuti, magni, & fortes, & curuati, & dentes magni, & scissio oris magna, attestantur rabiei, vt apparet in leonibus. Contraria verò his attestantur mansuetudini, vt in homine. Homines crudeles quasi non sunt homines, in animalia enim syluestria transferunt. Secundum est mansuetudo Dei, quam scriptura sacra tantum nobis prædicat. Dan. 3. Fac nobiscum iuxta mansuetudinem tuam. Sopho. 2. Quærite Dominum omnes mansueti terræ, quærite iustum, quærite mansuetum. Ioël. 2. Conuertimini ad Dominum Deum vestrum, quia benignus & misericors est. In Psal. Suavis est Dominus in omnibus viis suis. Tertium est, quod hæc virtus speciale ornamentum fuit mediatoris. In Psal. Propter veritatem & mansuetudinem &c. Matth. 21. Ecce rex tuus tibi venit mansuetus. Iere. 31. Ego quasi agnus mansuetus qui portatur ad victimam. Matth. 11. Discite à me, quia mitis sum. Quartum est, quod hæc virtus enumeratur inter fructus spiritus. Gala. 5. Quintum est, quod hæc virtus ornamentum est multum decens seruum Dei. Eph. 4. Obsecro vos vt dignè ambuletis vocatione qua vocati estis cum omni humilitate & mansuetudine. 1. ad Tim. 6. Tu autem homo Dei sectare patientiam & mansuetudinem. Item 2. ad Tim. 2. Admone illos neminem blasphemare, non litigiosos esse, sed modestos, omnem ostendentes mansuetudinem. Sextum est, quod Christus magisterium huius virtutis sibi specialiter inscribit. Vnde glo. super illud Matt. 5. Huius virtutis quasi magnæ magistrum se facit Dominus, quod non faceret, nisi via summæ perfectionis ista virtus esset. Septimum est, quod hæc virtus diuina acquirit. Eccl. 10. Sedes ducum superbiorum destruxit, & sedere facit mites pro eis. Octauum, quod eadem conseruat. Prouer. 20. Roboratur clementia thronus regis. Nonum, quod vitam corporis conseruat. Prou. 11. Clementia præparabit vitam, & sectatio malorum mortem. Eiusdem 12. Qui suavis est viuut in moderationibus. Decimum est, quod seruat animam. Eccl. 10. Fili, in mansuetudine

fuerudine serua animā tuam. Mansuetudo est sicut antemurale in castro animæ, lapides ditorū verborum leniter excipiens, & ideo ictus frustras & hominem à læsione custodiens. Sicut vas vitrea in fœno, vel alia re molli inuoluuntur, & sic à contractione seruantur: sic mansuetudo animā seruat, ne ira eam confringat. ¶ Undecimum, quod animum delectat. In Psal. Mansueti hæreditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis. Mansuetudo est velut culcitra mollissima in lectulo florida conscientia, in qua animus cum Deo quiescit. Cantic. 1. Lectulus noster floridus. ¶ Duodecimum quod proximum corrigit. In Psal. Quoniā superuenit mansuetudo, & corripiemur. ¶ Tredecimū, quod proximi gratiam acquirit. Eccles. 3. Fili, in mansuetudine opera tua perface, & super gloriam hominum diligeris. Ezech. 4. Ut adamātem & silicē dedi faciem tuam. Sicut adamas ferrum attrahit, sic mansuetudo corda hominū. ¶ Decimūquartū, quod irā proximi frangit. Prou. 15. Respōsio mollis frāgit irā. ¶ Quintumdecimū, quod hominem Deo valde placentem reddit. Eccle. 1. Et quod beneplacitum est ei, fides & mansuetudo. Hæ duæ gratiæ multū placent Deo in homine: quia fides facit vt homo possideatur à Deo quantum ad intellectum: Mansuetudo facit vt homo possideatur à Deo quātum ad affectum. Mansuetudo facit hominem à Deo exaudiri. In Psal. Memento Domine Dauid, & omnis mansuetudinis eius. Iudith 9. Humiliū & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio. Et Dominus beato Dionysio in carcere posito: Benignitas & dilectio quam semper habuisti, facient vt quicquid petieris, aliquibus impetres. Item mansuetudo dignum facit Dei allocutione. In Psal. Docebit mites vias suas. Ecclesia. 5. Esto mansuetus ad audiendum verbum Dei. Iac. 1. In mansuetudine suscipite insitum verbum. Exod. 33. loquebatur Dominus cum Moysē qui fuit mitissimus hominum, facie ad faciem sicut homo solet loqui ad amicū suum. Mansuetudo etiam dignū facit Dei defensione. Num. 12. Locuta est Maria & Aaron contra Moysen &c. quod quum audisset Dominus, iratus est valde. Erat eni n̄ Moysēs mitissimus: & subditur: Maria apparuit candens lepra. Decimumseptimū est, quod in iudicio saluat. In Psal. Cū exurgeret in iudicio Deus vt saluos faceret omnes mansuetos terræ: Item: Diriget mansuetos in iudicio, & exaltabit mansuetos in salutem. Esa 1. Arguet in æquitate pro mansuetis terræ. ¶ Circa tertiuū notandum quod mansueti possidebūt terram viuentium. Vnde gl. Virtus mansuetudinis possidebit terrā viuētium, & delectabitur in multitudine pacis. Mansueti in

præfenti pacifici possidetur à Deo: ideo lege vicissitudinis in fu-
 turo possidebunt Deum, qui est beata habitatio viuentium. Aug.
 Nullius erit Deus possessio, nisi eius quem ipsè prius possederit.
 Præterea, mansueti possidēt nūc corda sua: homines immansueti
 nō dominātur cordibus suis, sed potius ira dominatur in eis. gl.
 super Matt. 5. Mites sunt qui malis moribus dominātur: perfecta
 virtus mortū possessio. Pro. 16. Melior est qui dominatur animo
 suo, expugnatore vrbiū. Item mansueti bona spiritualia si qua
 habent possident: homines iracundi ea nō possident, etsi ad horā
 ea habeant. Ignis enim iræ in momēto eos depauperat. Itē bona
 terræ magnificè possident, vt nō turbentur si ea amiserint. Qui
 ex amissione bonorum terrenorū turbātur, non possident ea, sed
 potius ab eis possidentur. Serui enim eorū sunt, non domini. Vt
 igitur gratiæ rāquam merito gloria succedens vt præmium re-
 spondeat, mansueti qui in præfenti se & sua possidēt, tam spiri-
 tualia quām terrena, meritō in futuro terram viuentiū posside-
 bunt. Bernard. videtur intelligere hoc verbum, Beati mites &c.
 de terra quam calcamus. Ait enim: Si humilibus datur calum,
 mitibus terra, quid relinquitur immitibus & crudelibus, nisi in-
 fernalis miseria? Idem in Sermo. verbum prædictum exponit de
 terra corporis, his verbis: Hanc terram corpus nostrū intelligo:
 quod si possidere vult anima, si regnare desiderat supra membra
 sua, necesse est vt ipsa sit mitis & superiori suo subiecta: quoniā
 tale inueniet inferius suum, qualem se exhibuerit superiori. Ar-
 matur enim creatura ad vlciscendam sui iniuriam creatoris: &
 ideo nouerit anima quæ rebelle inuenit sibi corpus suū, se quoq;
 minus quā oporteat superioribus potestatibus esse subiectā: mā-
 suelcat ipsa, & humilietur sub potenti manu Altissimi, subiecta
 sit Deo, & his pariter quibus vice eius debet obedire prælatis, &
 continuo corpus suum inueniet obediens & subiectum. Veritas
 enim est quæ loquitur. Beati mites, quoniam ipsi possidebunt
 terram. ¶ Et notandum quod vera māfuetudo apparet, quando
 homini aliquid dicitur, vel fit cōtra eius voluntatem. Ber. Sunt
 alij mites, sed quandiu nihil dicitur aut agitur, nisi pro eorū ar-
 bitrio. Patebit autē quā longè sint à vera mansuetudine, si vel
 leuis oriatur occasio. Hæc mansuetudo quomodo hæreditabit
 quæ ante hæreditatem deficit? ¶ Circa quartum notādum quod
 donum pietatis adaptatur māfuetudini. Si enim pietas accipia-
 tur pro misericordia, manifestum est, quod qui habet pietatem,
 malo proximi compatitur, nec vult nocere proximo. Vnde qui
 pi^o est, est māfuetus. Si verò pietas pro cultu Dei sumatur, cultus

Dei est iugum Dei suave & onus leue. De quo legitur Matth. 11. Qui mansuetus gratis se inclinat & superponit, sicut mansuetus aliud abicit. Vnde qui mansuetus est pius est.

De luctu & eius descriptione, de speciebus luctus, & quare lugentes sint beati: vbi tangitur de his quæ ad commendationem lacrymarum pertinent, de impedimentis etiam lacrymarum, & cui dono luctus adaptetur.

P A R S VII.

Post paupertatē spiritus & mansuetudinē, dicendū est de luctu. Cum enim terreneitas vix ad plenū à corde amoueat, tranquillitas autē mansuetudinē saepe corrumpatur, necessarius est, luctus, vt aqua lacrymarū terreneitas perfecte expellatur. Iob 4. Lapidēs excauat aqua, & alluione paulatim terra consumitur. Et vt incendia iræ aqua lacrymarū perfecte extinguantur. De luctu verò hoc modo dicitur. Primo ostenditur quid sit luctus, prout beatitudo dicitur. Secundo distinguuntur diuersæ species luctus, vt manifestū fiat cui luctui consolatio debeat. Tertio, ostenditur quomodo lugentes sint beati: vbi tangitur de his quæ pertinent ad commendationem luctus seu lacrymarū. Quarto, dicitur de impedimentis lacrymarū. Quinto, quod donū aptetur huic beatitudini. Circa primū notandū, quod luctus prout sumitur pro beatitudine, est gratia vehementer dolendi de malo quod accidit, vel de bono quod deficit. Luctus verò sic sumptus nō est in iis qui adhuc sunt in peccatis suis. Greg. in Moral. Nisi à reatu culpæ quo nos ligauimus, misericorditer dimittamur, perfecte flere nō possumus, quod in nobis ipsis contra nosmetipsos dolemus. Malum verò in descriptione posita intelligas, non id quod mundus vocat malum, scilicet penam temporalem quæ medicinalis est: sed quod verè malum est, scilicet malum culpæ, & penam futuram quæ eius est sequela. Bonum etiam nō intelligas bonum periculosum, vt est pecunia: sed verum bonum, scilicet bonum gratiæ vel gloriæ. Dolor huiusmodi signum est salutis. Grego. in Moral. Argumentum salutis est vis doloris.

De speciebus luctus.

Circa secundū notandū, quod super Matth. 5. distinguit glo. duas species luctus. Prior est, luctus pro peccatis, vel suis vel alienis. Secundus est, ex desiderio celestis patriæ. Prior est irriguū inferius, secundus irriguū superius. De quibus legitur Ios. 5. & Iud. 1. Ille lauat præsentēs sordes: hic verò accendit acius aeternorum amatores: vt dicit gl. super Mat. 5. Aliqui etiam distinguunt quatuor species luctus. Primus luctus est luctus pro propriis peccatis. De quo in Psal. Exitus aquarū deduxerūt oculi mei &c. Secundus est luctus

luctus pro alienis peccatis. Ier. 9. Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontē lacrymarū, & plorabo die ac nocte interfectos filiaꝝ populi mei? Tertius est, pro incolatu presentis miserie. Dauid: Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est. Quartus, pro dilectione patrie. In Psa. Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus &c. Hæ quatuor species luctus sunt velut quatuor hydræ, quas iussit Elias impleri aqua, & effundi super holocausta: quæ effusionem ignis celestis subsequutus est. 3. Reg. 18. ¶ Possunt etiam distingui sex species luctus, quarū prima est ex cōsideratione diuinæ offensæ vel contumeliæ. Secunda est, ex cōsideratione gehennæ. Greg. Super Iob: Super omnia præuisio inferni cōpunctionē prouocat. Tertia est, ex cōsideratione alienæ miserie. Ad Rom. 12. Flere cū flentibus, gaudere cum gaudentibus &c. Quarta est, ex præsentī affectione. Thren. 1. Plorans plorauit in nocte. Quinto, pro spirituali absentia sponsi. Matth. 9. Non possunt filij sponsi lugere quandiu est sponsus cum eis &c. Sexta pro dilectione patrie. Hæ sex species sunt velut sex hydræ, quas dominus iubet aqua impleri. Io. 1. ¶ Potest tamen poni diuisio luctus generalior, vt distinguamus luctū in luctū malū, & in luctū bonū, & luctum indifferentē. Luctus malus est, vt luctus cupiditatis. De quo dictū est Ploratur lacrymis amissa pecunia veris. Vel luctus deceptionis. De quo poëta, Vt flerēt oculos erudiere suos. Vel luctus inordinatæ compassionis. De quo August. in primo lib. Confessionum: Cogebat, inquit, placare Didonem mortuam, quæ se occidit ob amorem, quum interea meipsum in iis à te morientem Deus vita mea siccis ferrem oculis miserimus. Quid enim miserius misero non miserante seipsum? Vel luctus æternæ dānationis. Matth. 8. Ibi erit fletus, & stridor dentium. Idem eiusdem 13. & 22. & 24. & 25. Et Luc. 13. Pro. 14. Extrema gaudij luctus occupat. ¶ Et notandū quod idem faciūt prudentes & imprudentes. Sed imprudentes illud non faciunt tempore opportuno. Ecclesia. 20. Imprudens non seruabit tempora. Senec. De negligentibus facere quod faciendum est, tunc lachrymæ nihil profuturæ cadunt. Plorabunt fatui sicut hic sapientes plorant: sed tunc plorabunt, quando lacrymæ erunt eis inutiles. Si non plorarent damnati, nisi lachrymam vnam corporalem singulis diebus quibus erunt in inferno, plus plorarent quàm sint aquæ in mari. Omnes enim guttæ maris finitæ sunt, & posset Deus dicere: tot sunt, & non plures: damnati verò sine fine erunt in inferno. ¶ Luctus bonus triplex est, scilicet luctus compunctionis, compassionis & deuotionis. De primo

in Psal. Lauabo per singulas noctes lectum meum &c. De luctu compassionis, Iob 30. Flebam quondā super eo qui afflictus erat. Eccl. 22. Super mortuū plora, defecit enim lux eius. Et super factuum plora, defecit enim sensu. Iere. 13. Plorans plorabit anima mea, & oculus meus educet lacrimā: quia captus est grex domini. Eiusdē 14. Deducāt oculi mei lacrymā per noctē & diem &c. Thre. 2. Defecerūt prae lacrymis oculi mei super contritione populi mei. Eze. 32. Omnia luminaria celi mœtere faciam super te. Luctus deuotionis est, vt cum anima viri perfecti Dei dulcedinem experta, deslet absentiam sponsi, quo ad sensum dulcedinis. Ber. ad fratres de monte Dei loquens de illo qui repellitur à lumine Dei ad quod admissus est, Si amat, inquit, flere, dulcia habet, & nō sine multo gemitu cogitur redire ad conscientiam suam. Item luctus deuotionis est, qui est ex desiderio diuinæ visionis. In Ps. Sitiuit anima mea ad Deū fontem viuū &c. Fuerunt mihi lacrymæ meæ. &c. Luctus etiā deuotionis est luctus quem habet anima viri perfecti ex magnitudine gaudij spiritualis. De luctu deuotionis intelligi potest illud Aug. in lib. de Ciuit. Dei. Quanto, inquit, est quisque sanctior & desideriis sanctis plenior: tanto eius in orando fletus vberior. Idem in lib. Soliloquiorum. Modum, inquit, vis habere lacrymas meas, quum miseriam meam modum non videam. Impatiens est amor: nec lacrymis modus sit, nisi amor detur quod amatur. ¶ Luctus in-differens est: vt luctus afflictionis temporalis, vel etiam gaudij. Tob. 11. Fleuerūt ambo cum gaudio. Genes. 43. Erumpēbant lacrymæ, & int̄oiens cubiculum fleuit. Secundum glo. Luctus pro peccatis vel pro desiderio cœlesti, consolationem meretur: alius verò luctus non. Secundum Bern. Luctus eorum qui perseverantiam non habent, non meretur consolationem. Alios, inquit, lugentes video: sed si de corde procederent lacrymæ: non tam facile illico soluerentur in rīum. Nūc autem quum abundantius otiosa & scurrilia verba profluāt quàm prius lacrymæ, lacrymas huiusmodi de his esse nō arbitror quibus consolatio diuina promittitur: quoad quidem post illas tam facillē consolatio vilis admittitur.

¶ Quare lugentes sint beati.

Circa tertium notandum quod prima & maxima causa quare lugentes sint beati, est quam dominus tangit, dicens: Quia consolabuntur. Simile Luc 6. Beati qui nunc fletis, quia ridebitis. ¶ Lugentes in futuro consolabuntur Dei visione, & etiam multis aliis modis. Esa. vlt. In Ierusalem consolabimini: videbitis, & gaudebit cor vestrū. Et Luc. 15. Dictū est diuiti de Lazaro, Nunc

hic

hic consolatur, tu verò cruciaris. Ioan. 15. Tristitia vestra verteretur in gaudium, quod significauit aquæ mutatio in vinum. Io. 1. Jerem 31. Conuertam luctum eorum in gaudium. In præfenti etiam lugentes consolantur. Exod. cap. 15. Aquæ Marath versæ sunt in dulcedinem. Tobia 8. Post lachrymationem & fletum exultationem infundis. August. in lib. Confes. Quantum, inquit, fleui in hymnis, & canticis tuis suauis sonantis ecclesiæ tuæ vocibus commotus acriter, & currebant lachrymæ, & bene mihi erat cum eis. De tali qui habet abundantiam dulcium lacrymarum, verum est illud quod solet dici communiter: Iste est sicut piscis qui natat in aqua. De suauitate ista non gustat cor ignobile. Prouer. 14. Cor quod nouit amaritudinem animæ suæ, in gaudio eius non miscebitur extraneus. Grego. in Moralibus. Luctu suo anima pascitur, quum ad superna gaudia flendo subleuatur. Et intus quidem doloris sui gemitum tolerat: sub cofectionis pabulum percipit, quo vis amoris per lacrymas emanat. Idem in eodem: Fit plerunque vt in ipsis pijs fletibus gaudij claritas erumpat, vt mēs quæ cæca iacuerat, ad inspectionem fulgoris intimi suspirijs vegetata conualescat. Aliud ad beatitudinem faciens in lugentibus luctu salubri potest esse, quòd tales immunes sunt à tristitia huius seculi, quæ mortem operatur. 2. ad Corinth. 7. Bernard. In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua. Mortis horrorem, iudicij tremendum valde discrimen, ardentis gehennæ metum ab oculis cordis tui elongari nullatenus patiaris. Cogita peregrinationis tuæ miseriam, recogita annos tuos in amaritudine animæ tuæ, & cogita humanæ vitæ pericula: cogita fragilitatem propriam, & in huiusmodi cogitatione si perseueraueris, dico tibi, parum senties quicquid foris videtur esse molestum, dum te toto corde circa interiorem molestiam occupaueris. Sed nec patietur dominus sine cōsolatione te esse: quoniam est pater misericordiarum, & Deus totius cōsolationis Et complebitur omnino quod pollicetur Veritas. Beati qui lugēt &c. ¶ Tertio, ad beatitudinem lugentiū facit, quòd lacrymæ eos mūdant. Sunt & ceteri affectus lacrymarum, de quibus in earum commendatione dicitur.

¶ De commendatione lacrymarum.

Et notandum quòd ad commendationem lacrymarum, Primo valere possunt exhortationes, quas scriptura sacra facit ad flendum. Iere. 6. Luctum vnigeniti fac tibi. Eiusdem 9. Docete filias vestras lamentum. Luc. 13. Super vos ipsas flete & super filios vestros. Iacob. 4. Miseri estote, & lugete. Eiusdem 5. Plorate

vlulantes in miseriis vestris. ¶ Secundo exempla, inter quæ precipuū est exemplū Christi. Ber. Christus cōpatitur & plorat: homo patitur, & ridebit. De luctu Christi habes ad Heb. 5. Cū clamore & lacrymis exauditus est pro sua reuerentia. Et Luc. 19. Videns ciuitatem fleuit super illā. & Io. 11. Et lacrymatuſ est Iesus. Primo fetu commendauit nobis fetum cōpunctionis. Creditur enim fetum illum emisisse in cruce. Crux verò statum penitentiæ designat. In secundo, fetum compassionis. In tertio, fetum deuotionis, quando fleuit Lazarū reuocatuſ ad præſentē miseriam. Ber. in Sermonib. Christū super Lazarum & super ciuitatem fleuisse, & in orationibus pernoctasse lego: risisse vero aut iocasse nunquam. Commendatur etiā lacrymæ exemplo Petri, Matth. 26. Egressus foras fleuit amarè. Hic. in epistolis: Petrū ter negantem in locū suum amaræ restituere lacrymæ. Item exemplum Magdalene Lu. 7. Lacrymis cœpit rigare pedes eius. ¶ Tertio, ad cōmendationem lacrymarū potest locus valere in quo sumus. Aug. In valle miserie sumus, in qua eo magis flendum est, quo minus flemus. In Psal. Ascensiones in corde suo disposuit in valle lacrymarum. Ecclesi. 22. Musica in luctu importuna narratio. ¶ Quarto, tēpus in quo sumus. Eccle. 3. Tempus flendi, & tēpus ridendi. Tempus flēdi est in præſenti, vbi est multa materia fetus, & lacrymæ sunt in suo valore. Materia fetus sunt Dei iniuriæ & cōtumeliæ, strages animarū, incolatus præſentis miserie, dilatio patrie. De multiplici materia fetus, require in tract. de luxuria, ca. de Choreis. In futuro erit tēpus ridendi. Qui erūt in paradiso, nō habebunt materiā fetus. In his verò qui erūt in inferno lacrymæ nullius erunt valoris. Tunc absterget Deus omnem lacrymā ab oculis sanctorū. Apo. 7. Esa. 25. Auferet domin⁹ Deus omnem lacrymam ab omni facie: Ber. Felices lacrymæ quas pra manus cōditoris absterget. Tunc ridebūt electi pleno ore. Iob 8. Deus non proiciet simplicē nec porriget manū malignis, donec impleatur risu os tuū, & labia tua iubilo. Hic ridetur ore semiple no: quia hic impletur illud Prou. 14. Risus dolore miscebitur.

¶ De virtute lacrymarum.

De virtute lacrymarum, notandum est, quòd lacrymæ primo animam mundant. Aqua etiam lacrymarum est velut mare æneum, in quo ingressuri tabernaculum vel templum, manus & pedes lauabant. Exo. vlt. Er 3. Reg. 7. Aqua etiam lacrymarum est lauatorium in clauſtro spiritali. Quasi aqua de puteo est, si lacrymæ veniant de profundo peccatorum. Et si sint pro propriis peccatis, tunc est puteus in ipſo clauſtro. Si verò sunt pro peccatis

is a
qual
verò
patri
ego
lacry
gis ca
salua
diabo
Sedit
scien
essent
graph
erat, c
tulit c
gunt.
ferral
Contra
ram c
fons p
uerfan
tation
ne me
rius f
quod
gue et
guatu
gorius
ungui
tia sua
lacrym
ror in
Bernar
mam i
vt bre
Mœren
trant.
largite
Vidi la
cum la
tum. I

tibus alienis, & nõ pro propriis: tunc habet claustrum illud aquam
 quasi de alieno puteo, & videtur habere malum prouisorem. Si
 verò lacrymæ pro incolatu huius miseriæ vel pro dilatione
 patriæ, tunc est aqua quasi de fonte viuo. Ioann. 4. Aqua quam
 ego dabo ei, fiet fons aquæ salientis in vitam æternam. Aquæ
 lacrymarum, balneum est in quo abluuntur animæ vt spõsæ re-
 gis cælestis fiant. Iere. 4. Laua à malitia Ierusalem cor tuum, vt
 salua fias. Item lacrymæ delent literas mortis, quas qui peccat,
 diabolo scribit manu propria in libro conscientie. Daniel. 7.
 Sedit iudicium, & libri aperti sunt. Libri, inquam, scilicet con-
 scientiarum. Literæ istæ effusione proprii sanguinis delendæ
 essent, si aliter deleri non possent. Sic Christus deleuit chiro-
 graphum nobis contrarium. Coloss. 2. Delés quod aduersus nos
 erat, chirographũ decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum
 tulit de medio, affigens illud cruci. Item diabolum submer-
 gunt. Aqua lacrymarum est quasi mare rubrum, vbi Pharao in-
 fernalis cum exercitu vitiorum submergitur. Exod. 14. In Psal.
 Contribulasti capita draconum in aquis. ¶ Item lacrymæ ter-
 ram cordis irrigant, & fœcundant. Aqua lacrymarum est vt
 fons paradisi. Genesi. 2. Fons ascendebat de terra, irrigans vni-
 uersam superficiem terræ. Ecclesiast. 14. Rigabo hortum plan-
 tationis. In Psal. Qui seminant in lacrymis, in exultatio-
 ne metent. Item lacrymæ holocaustum impinguant. Grego-
 rius super Ezechiel. Holocaustum aridum, est nouum opus
 quod orationis lacrymæ non infundunt. Holocaustum pin-
 gue est bonum opus quod quum agitur, etiam lacrymis impin-
 guatur. Item lacrymæ ardorem concupiscentiarum sedant. Gre-
 gorius in Moralib. Flammam suggestionum diaboli citius ex-
 tinguit vnda lacrymarum. Si aliquis videat domum conscien-
 tiæ suæ igne concupiscentiæ succendi, recurrere debet ad aquam
 lacrymarum. Item mentem humiliant. Prouerbiorum 12. Mœ-
 ror in corde iusti humiliabit eum. Item mentem mitigant.
 Bernard. in Sermo. Equum indomitum flagella domant: ani-
 mam immitem contritio spiritus & assiduitas lacrymarum. Et
 vt breuiter dicatur, omne infirmitatem spirituale sanant. Iob 5.
 Mœrentes erigit sospitate. Item à Deo quod homo vult impe-
 trant. 1. Reg. 1. Quum esset Anna amaro animo, orauit Deũ, flens
 largiter, quæ à domino exaudita est Esa. 38. dictum est Ezechia:
 Vidi lacrymam tuam, & ecce sanauit te. Tob. 3. Orauit Tobias
 cum lacrymis, & Sara similiter, & exaudita sunt preces ambo-
 rum. Iudith 8. Indulgentiam eius cum lacrymis postulemus.

In Psalm. Auribus percipe lacrymas meas. Aug. Quæ violentæ sunt in precibus. Itē: Posuisti lacrymas meas in cōspectu tuo. Iere. 31. In fletu venient, & in misericordia reducam eos. Christus cum lacrymis preces offerens exauditus est ad Hebr. 5. ¶ Item lacrymæ oculum cordis clarificant. Vnde aqua lacrymarum est natatoria Siloë. Ioan. 9. Abij in natarorium Siloë, & laui, & vidi. Grego. Mens lacrymis baptizata, in contemplatione videt limpidius. Idem: Sepe quod torpentes latuit, fletibus subtilius innotescit. Aqua lacrymarum est, collyrium visum iuuās. Apoc. 7. Collyrio inunge oculos tuos, vt videas. Item lacrymæ mentem eleuant. Genesi. 7. Multiplicatæ sunt aquæ, & eleuauerunt arcam in sublime. Gregor. in Moralib. Quum per fletum mens ad summa rapitur, compunctionis suæ pœnam gaudens miratur, & libet affligi, quia afflictione sua se conspicit ad alta subleuari. Item lacrymæ vitam perditam reparant. Grego. Tempus redimimus, quando antè actam vitam quam lasciuendo perdidimus, flēdo reparamus. Item regnum cælorum quasi quadam vi obtinent. Grego. in Homil. Regnum cælorum rapī vult nostris fletibus, q̄ nostris meritis non debetur. Lacrymæ vt virtus earum breuibus verbis exprimat, operantur in cælo, in terra, & in inferno. In cælo, vnde Ecclesia. 35. Nōne lacrymæ viduæ ad maxillam descendunt, & exclamatio eius super deducentem eas? A maxilla enim ascendunt ad cælum. In terra operantur, quum multiplices habeāt effectus in hominibus, vt prius ostensum est in inferno, quum ignem infernalem extinguant: quantum ad eum qui eas effundit. Item lacrymæ possunt in Deū in angelos, in dæmones & homines. In Deū, dū eum quasi cogunt ad miserandum. Vnde super illud Tob. 3. Tunc Tobias ingemuit, & cœpit orare cum lacrymis. dicit glo. Oratio Deum lenit, lacryma cogit. Lacrymæ Deum faciunt quasi obliuisci inquitatum nostrarum. Lacrymæ etiam angelos lætificant. Lucæ 5. Gaudium est angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam agente. Secundum Bernard. Deliciæ angelorum, sunt lacrymæ pœnitentium. In dæmones possunt lacrymæ, cum ab eis submergantur, vt prius dictum est.

¶ *De impedimentis lacrymarum.*

Circa quartum notandum est, quod sex videntur esse impedimenta lacrymarum. ¶ Primum est superbia, quæ est vt terra arens. Iosue 15. & Iudith 1. Terram arentem dedisti mihi. In Psalm. Anima mea sicut terra sine aqua tibi. Humilitas est quasi aqueductus per quem lacrymæ veniunt, quæ diabolus vult incidere.

di. Iudith 7. Incidi præcipit Holofernes aquæ ductum. Ipsa est vallis ad quam descendunt aquæ lacrymarum. Secundum est, amor terrenorum. Vnde Cain interfecit Abel. Gene. 4. Cain interpretatur possessio: Abel, luctus. Genesi. 26. Omnes puteos quos foderant serui Abraham, obstruxerunt Palestini implentes humo. ¶ Tertium est, durities siue impietas. Gene. 29. Os putei grandi lapide cludebatur. Homines qui non habent pietatem ad proximum, non inveniunt Deum sibi misericordem. Ideo corda eorum sunt vt petra durissima. Iob 12. Si continueris aquas, omnia siccabuntur. Ideo necesse esset vt virga Dei percuterentur, vt aqua lacrymarum inde exiret. Deuteron. 8. Eduxit riuos viuos de petra durissima. Item in Psal. Percussit petram & fluxerunt aquæ &c. ¶ Quartum est, nimia occupatio, Genesi. 36. Ana inuenit aquas calidas, in solitudine. Esa. 22. Recedere à me, amarè flebo. ¶ Quintum est, ignorantia. Quod impedimentum tangit dominus Luc. 19. dicens: Si cognouisses, & tu, supple, feres. ¶ Sextum est peccati magnitudo. Ber. in libro de consideratione: Si doles, cõdoleo, si non, doleo tantum & maximè sciens à salute longius absistere membrum quod obstupuit, & agrum sese sentientem periculosius laborare. Grego. in homil. loquens de Pharisæo & Magdalena & Christo: Inter duos agros medicus aderat, sed vnus æger in febre integrum sensum tenebat, alter verò in febre carnis & sensum perdiderat mentis. In ægritudine sensum perdiderat, qui hoc ipsum quod à salute longe esset ignorabat.

¶ *Conadaptatio luctus in donum scientiæ.*

Circa quintum notandum quòd luctui adaptatur donum scientiæ. Vnde in Jerl. Hi scientiæ spiritu illustrantur, vt sciant quibus malis inuoluantur. Hanc adaptationem insinuat Salomõ Ecc. 1. Qui addit inquit scientiã, addit & laborem, & nõ potest homo scire quibus bonis vel malis sit in præsentì vita, & nõ esse in luctu. Mala enim per se luctum inducunt, bona vero tẽporalia causam luctus: id est, peccatũ. Aug. Si bene est, tumes: si male, doles. Hanc adaptationem insinuat nobis ipsa natura. Ad idẽ enim membrorum pertinent visus & luctus. Idem insinuat nobis Luca 19. Videns Iesus ciuitatem, fleuit super eam.

De Esurie Iustitiæ.

PARS VIII.

Recte post prædicta de Esurie Iustitiæ dicendũ est, quia prædicta valent ad esuriẽ iustitiæ. Humilitas quę ad paupertatẽ pertinet, valet ad hãc esuriẽ quia humilis sentit propriã vacuitatẽ, ideo esurit repletionem. Ecõrratio superbus qui habet vanã

plenitudinē, habet fastidiū iustitiæ. Item paupertas voluntatis animam euacuat ab amore mundi. Vnde reddit eam capacem amoris veri boni. Amor enim mūdi, & amor veri boni mutuo se expellunt ab anima: coangustatum est enim strātū, vt alter decidat & palliū breue amoris vtrunq; operire nō potest, mundum scilicet & verū bonum. Esa. 28. Mansuetudo valet ad hanc esuriē, quia animā euacuat ab amore iniustitiæ. Homines immites esuriūt malitiam seu proximi iniuriā: ideo nō possunt perfectē esurire iustitiā. Luctus etiam facit ad hanc esuriē. Quī enim lugēt, recogitant annos suos in amaritudine animæ suæ, & cōcipiunt facere dignos fructus pœnitentiæ, volentes seruire iustitiæ, sicut iniustitiæ prius seruierunt. ad Ro. 5. Sicut exhibuistis mēbra vestra seruire immūditæ, & iniquitati ad iniquitatē: ita nūc exhibete mēbra vestra seruire iustitiæ. Bern. Esuriē iustitiæ ad præcedentē ordinat beatitudinē, his verbis: Quid aliud est, inquit, hæc consolatio quæ lugētibus promittitur, quàm procedēs de spe veniē gratia deuotionis & suauissima delectatio boni, & gustus sapientia, licet exiguus, quibus interim benignissimus Deus afflictam refrigerat animā. Sed gustus ille nihil aliud est quàm iuramentū desiderij, & incentiuum amoris, sicut scriptū est. Qui edunt me, adhuc esurient: & qui bibūt me, adhuc sitiet. Propterea illico subinfertur, Beati qui esuriunt &c. ¶ Et notādum quōd iustitiā hic sumi potest generaliter pro probitate, seu bonitate, seu rectitudine vitæ. Ad quod pertinet quod dicit gl. Amatores, inquit, veri boni sunt, quibus nō satis est, quod iusti sunt, sed semper sitiūt opus iustitiæ. Vel potest sumi iustitiā prout ad eā pertinet reddere vnicuique quod suū est. Vnde gl. Iustitiā est sua cuiq; tribuere, sibi, & proximis, & Deo. ¶ Itē potest sumi prout attrahitur in inflictione pœnarū. Vnde Bern. in Sermo. Alij, inquit, tam vehementer contra aliorū delicta zelant, vt videri possent esurire & sitire iustitiā, si esset apud eos de suis quoq; peccatis idē iudiciū. Sed nunc pondus, & pondus vtrunq; abominatio est apud Deū. Nā contra alios tā impudenter quàm inaniter æstuāt, seipfos tā inspiēter quàm inutiliter palpant. Esuriē iustitiæ, intelligas non quæcunq; amorē iustitiæ, sed amorē valde intēsūm. Et notandū, quōd opera bona cibus sunt animæ. Virtutes enim quæ sunt quasi quædā membra animæ, inde sustentantur, rescipiuntur, augētur, roborantur. Io. 4. Meus cibus est, vt faciā volūtatē eius qui misit me. Ad virtutes pertinet illud Esa. 4. Panē nostrum comedemus. Ipsæ de labore suo viuunt, propriis enim operibus pascuntur, & sine illis deficiunt. Ideo recte dicitur esuries esse iustitiæ.

tia. Esuries enim est respectu nutrimenti & refectionis. Qui
 esuriunt & sitiunt iustitiam: id est, vitæ rectitudinem vel boni-
 tate, & in se, & in aliis beati sunt: quia satiabuntur in futuro ade-
 pro quod desiderant: vt dicit gl. interlin. Tunc enim nullus erit
 eam eis qui bonus non sit, & qui bene non agat. Item qui iusti-
 tiam secundo modo esuriunt, nunc saturabuntur. Totaliter enim
 viuunt Deo: vnde se totaliter reddet Deo, à quo totaliter habet:
 & sic verè erunt iusti. Item qui esuriunt iustitiam tertio modo,
 tunc saturabuntur: quia tunc nullum malum relinquetur impu-
 nitum. Tunc enim implebitur illud Psal. Lætabitur iustus, quum
 viderit vindictam. ¶ Item qui esuriunt & sitiunt iustitiam, ha-
 bent beatitudinem vitæ. Primo propter lætitiã quæ iustitiam
 comitatur. In Psalm. Iustitiæ domini rectæ lætificantes corda.
 Eccontrario iniustitiam comitatur miseria, à qua miseria ipsi im-
 munes sunt. Prou. 14. Miseros facit populos peccatum. Aug. in li.
 de libero arbitrio: Tanta est beatitudo iustitiæ, vt nemo ab ea
 nisi ad miseriam possit abscedere. Secundo, quia quanto habent
 maiorem esuriam iustitiæ, tanto habent maiorem lætitiã ope-
 rando iustitiã. Prou. 13. Desiderium si cõpleatur, delectat animam.
 In eodem: Lignum vitæ desiderium veniens. Tertio, quia spiri-
 tualem sanitatem habent. Esurians enim iustitiæ attestatur spi-
 rituali sanitati: sicut rectitudo appetitus corporali sanitati.
 Quarto, quia esuriẽ iustitiæ sequitur abundãtia bonorũ operũ:
 vnde multiplicatur lætitiã annexa bono operi. Anima bonis
 operibus abundans, est sicut arbor benedicta habens fructuum
 abundãtia m: anima vero sine bonis operibus, est vt arbor male-
 dicta. Matt. 21. Nũquam ex te fructus nascatur in sempiternum:
 ait Dominus, maledicens ficui. Item anima abundãs bonis ope-
 ribus, est vt mulier quæ lætatur de multitudine filiorũ: quæ ve-
 rò est sine operibus, est vt mulier sterilis quæ se miseram repu-
 rat. 1. Reg. 1. Ait Anna quæ fuit sterilis: Mulier, inquit infelix ni-
 mis ego sum. ¶ Et notandum quòd sicut mulieres steriles mul-
 tum desiderant fructum: sic anima multum desiderare debet
 fructum bonorum operum. Exemplum primi desiderij habes in
 Rachele. Gen. 30. Da mihi, inquit, liberos, alioquin moriar. Ex-
 plum secundi desiderij in Bern. dicente super Cantic. Quàm mi-
 tius me priuare. ò amara mors, vitæ vsu quàm fructu: nam vita
 sine fructu grauior mors. Denique duo mala parantur arbori
 infructuosæ, securis & ignis. Famę iustitiæ multi sancti mortui
 sunt mũdo. Multi etiam mortui sunt morte corporali, quia pro
 illa morti se exposuerũt. Esuriẽda est iustitiã vt thesaurus altis
 thesauris

thesauris præualens. Ecclesi. 29. Pone thesaurum tuum in præceptis Altissimi, & proderit tibi magis quam aurum. Alios thesauros relinquit homo cum moritur. Sed hunc thesaurum secum defert. Non est cessandum à bonis operibus pro amico aliquo. Bona enim opera faciunt homini societatem in morte, cum amici nolunt hoc facere. Apoc. 14. Opera enim illorum sequuntur illos. Bona opera hominem ornant & honorant in illa magna curia quæ erit cum fiet vniuersale iudicium. In Psal. Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato &c. Itè bona opera in futura vita hominem pascunt. Prouer. vlti. Dare illi de fructu manuum suarum. De iustitia require in tractatu de virtutibus cardinalibus, vbi habes specialem tractatum de ipsa. ¶ Apratur autè esuries iustitiæ dono fortitudinis. Vnde interli. Esuries iustitiæ spiritu fortitudinis fulcitur, ne in via lassescat. Item gl. Hæc virtus sine spiritu fortitudinis nõ impletur: quia per eum esuriendo ad satietatem quædoque venimus. Aliqui verò ideo esuriam iustitiæ dono fortitudinis adaptant: quoniam de refectione & exercitio operum est robur virtutum. Posset tamen dici quoniam de fortitudine est ista esuries: sicut de fortitudine vis appetitiuæ corporalis est esuries corporalis, & de debilitatione fastidium. Et sicut de fortitudine bellica est esuries certaminum: sic de bono fortitudinis esuries iustitiæ in præsentia, quæ certamen habet. Job 7. Militia est vita hominis super terram.

De misericordia. PARS IX.

Sequitur de Misericordia. De qua cõgruè post prædicta tangendum est: quia post prohibitionem cordis per pauperatam spiritus à bono quod infra nos est: & per mäsuetudinem à malo, & post ablutionem cordis per lauacrum lacrymarum, necessaria est directio cordis ad verum bonum, ad quam pertinet esuries iustitiæ, & deinde ad malum, quod fit per misericordiam, quæ malis proximi compatimur. Misericordes verò ideo beati sunt, quia literas patentes habent euangelij quod ipsi misericordiam cõsequuntur. Misericordes alienam miseriam in præsentia per cõpulsionem sibi assumunt: & ideo in futuro iure vicissitudinis Christus eos à miseria liberabit. ¶ De Misericordia, require in tractatu Cardinalium virtutum. vbi habetur specialis tractatus de ipsa. Ea verò quæ ponuntur ibi ad ipsius cõmendationem, valere possunt ad ostendendum misericordiam beatitudinem. Adaptatur autè misericordia dono consilij. Vnde glossa, Misericordia eget spiritu cõsiliij, sine quo nemo circumspecte miseretur. Initium est sui misereri; finis est pro alio mori. Ordo enim est miserendi, vt vnusq

vnusquisq; incipiat à se. Finē Christus insinuat, pro peccatoribus mortuus est ex misericordia. Misericordiā specialiter cōsultit. Veritas iuueni requirenti quid boni faceret, vt vitam æternam haberet: Si vis, inquit, perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus. *Matt. 19.* ¶ Et notandum quòd verè misericors est, qui est misericors de suo. Bern. in sermone: Sunt alij misericordes de his quæ ad ipsos non pertinent, qui scandalizantur quòd nō datur hominibus abundāter: sic tamen vt nihil penitus eos grauet: qui si misericordes essent, de suo facere deberent misericordiam. Si non possent de substantia terrena, de voluntate bona darent. His qui contra eos peccare fortè viderentur, indulgentiam darent. Dulce signum, verbum bonum, quod est super datum optimum, vt eorum mentes ad pœnitentiam prouocaret. Deniq; & his omnibus quos in peccato esse cognoscerent, cōpassionem impēderent & orationem: alioquin misericordia eorum nulla est, & misericordiam cōsequuntur nullam.

De munditia cordis, & eius descriptione: de his quæ eam efficiunt vel custodiunt: quare etiam misericordes sint beati: vbi tangitur de his quæ faciunt ad commendationem munditiæ, de partibus eius, ac cui dono adaptetur.

P A R S X.

¶ Sequitur de munditia cordis, de qua hoc modo dicitur. Primo ponentur eius descriptiones. Secundo, tangetur de his quæ munditiā efficiunt vel custodiunt. Tertio ostendetur quare mundi corde sint beati: vbi tangetur de his quæ pertinent ad commendationem munditiæ. Quarto, tangetur de partibus munditiæ. Quinto, ostendetur quòd donum huic beatitudini adaptetur. ¶ Circa primum notandum quòd mūditiā sic describitur: Munditia est vtriusque hominis integritas, diuini amoris intuitu obseruata. Potest etiam sic describi: Munditia est puritas animi, omnem abhorrens immunditiam. Bern. in epistolis dicit, quòd puritas cordis consistit in quaerenda gloria Dei & utilitate proximi. Et loquitur de puritate cordis respectu operum. Super illo verbo *Matth. 5.* Beati mundo corde. dicit interl. quos non arguit conscientia peccatorum.

¶ *De his quæ efficiunt munditiā.*

Circa secundum notandum, quòd octo sunt quæ videntur valere ad munditiā efficiendam vel custodiendam. ¶ Primum est, aqua sapientiæ salutaris. Multum valet ad munditiā quòd homo libenter audiat verbum Dei, vel quòd libenter studeat in scriptura sacra. *Io. 14.* Vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis. Eiusdem *18.* Sanctifica eos in veritate: sermo tuus

tuus veritas est. Dupliciter valet sermo Dei ad munditiā. Primo quia ostendit maculas cordis: & secundū hoc dicitur speculum. Secūdo, quia dat aquā gratiæ. Prou. 13. Doctrina bona dabit gratiam. Et figuratū est per lauatoriū, de quo legitur Exod. 38. quod habebat specula exterius, in quibus ingrediētes tabernaculū immunditiā suā videre poterant, & intus aquā, vnde eā lauabant. Sapiētię studiū ad munditiā valet: quia tollit oriū, quod est occasio immūditie. Bern. Omniū tentationū & cogitationū malārū & inutiliū sentina est oriū. Propterea generat castas affectiones. Vnde dicitur vinum germinās virgines. Zacha. 9. id est, virginales affectiones. Ber. super Cant. Iurās sapiētia dū sensum carnis infatuat, purificat intellectū cordis, palatū sanat, & reparat. Sano palato sapiam bonū sapit ipsa sapiētia, qua in bonis nullū melius. ¶ Secundum est cōtritiō cordis, ex qua est aqua lechrymarū. Multū valet ad munditiā, q̄ homo frequēter se abluat cum aqua ista. Cui aquæ admiscēdus est cinis: memoria scilicet propriæ mortis, vel tēporalis, vel æternę, vel etiā memoria Dominicę mortis. Per hūc modū fit lixiua ad abluēdū valde efficax, in qua bonum esset lauare quasi per singulas noctes linteamina illius lecti, in quo tātus hospes debet iacere, Deus scilicet. Hanc abluōnē nō dedignabatur facere David, licet rex esset: Lauabo, inquit, per singulas noctes lectū meum. ¶ Tertium est frequēs cōfessio. Cōfessione mūdandū est tēplum spirituale. Quod figuratum est 1. Mach. 4. vbi legitur, quod Iudas mūdauit templū Gētibus inquinatū. Iudas enim cōfētēs interpretatur. At tēdēda sūt verō verba quæ ibi dicit Iudas: Ecce, inquit, cōtriti sūt inimici nostri: ascēdamus nūc mūdare sancta, & renouare. Cōtritiō inimicorū mūdationē Iudæ præcessit: sic cōtritiō de peccatis quæ ex auditu verbi diuini homo recipit, præcedit cōfessionē peccatorū. In Psal. Facta est Iudæa sanctificatio eius. 4. Reg. 5. Vade, & lauare septies in Iordane. Septies in Iordane lauatur, qui humiliter septē criminalia peccata cōfitetur. Ber. in epistolis ad quādam virginē: Audi cui places, ama vnde places. Ama confessionē ob quam amaris: ama cōfessionem, si affectas decorē. Cōfessionī iungitur decor, iungitur pulchritudo. In Psal. Confessione & decorē induit. Cōfessio & pulchritudo in cōspectu eius. Re vera vbi cōfessio, ibi pulchritudo, ibi decor. ¶ Quartū est, vitæ austeritas tam in victu quā in vestitu. ¶ Sicut defricatio & abster-sio cum panno aspero valere solet ad munditiā scyphi: sic vitæ austeritas valet ad munditiā spirituale. De hac asperitate habemus exemplum in Ioanne Baptista, Marth. 3. Ipse autem Ioan-

nes habebat vestimentum de pilis camelorum & zonam pelliceam circa lumbos suos: esca autē eius erat locustæ & mel syluestre. ¶ Quintum est, eleemosynarum largitio. Luca 11. Veruntamen quod superest, date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis. ¶ Sextum est, oratio. Luc. 9. Facta est dum oraret species eius altera, & vestitus eius albus & refulgens. Munditia oratio acquiritur. Ideo orat Psal. Cor mundū crea in me Deus, & spiritum &c. Matt. 8. Domine, si vis, potes me mundare. Oratio etiam conseruatur. Machab. 11. Sancte sanctorum Domine, conserua in æternum domum istam impollutam, quæ nuper mundata est. ¶ Septimū est, lima correctionis. Qui munditiam desiderat, correctionem nō fugiat, sed appetat. Bern. in Sermonibus: Sunt qui peccata sua sic constituentur, vt videri possint ex desiderio cordis mundandi id agere: omnia enim in confessione lauantur, nisi quod ea quæ spōte dicunt aliis ab aliis patienter audire nō possunt. Qui si verē mūdari desiderat, vt videtur, non irriteretur: sed haberēt eis gratiā, qui suas illis maculas demonstrarēt. Greg. Ille solus amicus meus erit, qui ante aduentum districti iudicis maculas mentis meæ tergit. Sunt quidā infelices qui à lima correctionis, ex qua debuerunt cōtrahere munditiā, potius contrahunt rubigenē, dū de correctione indignātur, & deteriores fiūt. De tali potest dici illud Psal. Destruixisti eum ab emundatione vel emendatione, id est, vnde debuit emundari vel emendari. ¶ Octauum est, ignis tribulationis, quo Deus purgat illos quos aurum & argentum reputat. Vnde gaudere debet homo, cum videt se in igne tribulationis positum. Iac. 1. Omne gaudium existimate, fratres, cum in varias tentationes incideritis. Ille qui in igne tribulationis per impatientiam exurit, paleam se esse ostendit, nō aurum vel argentum. Vnde multū potest timere illud Matth. 3. Paleas autem comburet igni inextinguibili. Ambrosius super Beati immaculati. Sicut aurum bonum: ita ecclesia cum vritur, detrimenta non sentit, sed magis fulgor eius augetur. ¶ Et notandū quod in veteri lege fiebat triplex sanctificatio. ¶ Primo, per aquam expiationis, de qua Num. 30. ¶ Secundo, per sanguinem. ad Heb. 9. Omnia penē secundum legē in sanguine mundantur. Tertio victione, vt tabernaculum & vasa eius & Aaron cum filiis suis. Exod. 30. Possunt hæc referri ad triplicem baptismum, scilicet fluminis, qui propriē dicitur baptismus. Et baptismum sanguinis, quo beatus Mauritius cum sociis suis baptizatus est. Et baptismū flaminis, scilicet Spiritus sancti. quo saluantur illi qui nō possunt habere baptismū, sed credunt,

&

& conteruntur de peccatis suis: & libèter reciperèt baptismum, si possent habere. Vel in ablutione per aquam facta, intelligi potest sanctificatio, quæ fit per solam gratiam Dei: vt in parulis qui baptizantur. In ablutione facta cum sanguine, intelligitur ablutio, quæ fit per pœnitentiam, quæ est quædam carnis mortificatio & crucifixio. ad Galat. 5. Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt eū vitiiis & concupiscentiis: per sanctificationem verò vnctione factam significatur sanctificatio, quæ fit per augmentum gratiæ, & sanctificatio specialiter quæ fit in ministris ecclesiæ. Sicut enim mundius seruanda sunt calix & alia vasa ecclesiæ, quàm vasa cõmunia: sic ministri ecclesiæ maioris munditiæ debent esse, quàm laici. Exo. 30. eadem vnctione iubetur sanctificari Aaron & filij eius, & vasa tabernaculi. In ecclesia etiam ministri ecclesiæ habent quoddam speciale sacramentum, scilicet sacramentum ordinis, quo excellentius ceteris sanctificantur. ¶ Et notandum quòd ea quæ intrabant vnctionem illam, insinuant quomodo ministri ecclesiæ debent sanctificari. ¶ Primum erat myrrha, prima & electa. Sic dicitur myrrha illa quæ sponte manat ab arbore, & est pretiosior, quàm illa quæ eiicitur per incisionem corticis, & signat mortificationem carnis quæ fit in iuuentute quæ Deo est gratior & homini vitiorum cõputruerit. ¶ Mira est fatuitas aliquorum, qui myrrha ista nolunt se inũgere donec toti computruerint vermibus vitiorum. ¶ Secundũ erat, cinnamomum, quòd est cinerei coloris, quòd cum frangitur, in modum nebulae spiramentum visibile emittit: vt dicit glossa super Exod. 30. Et signat humilitatẽ ministrorum ecclesiæ, quæ talis debet esse, vt populum visibiliter ædificet, cum debeat esse exemplaris. ¶ Tertium erat, casia, quæ crescit in aquis, & significat fidem quæ in aquis Sacræ scripturæ crescit: & sic tenenda est vt accipitur ex aquis Sacræ scripturæ. Non enim debet homo sequi rationẽ suã in its quæ fidei sunt. ¶ Quartũ erat, calamus. Et dicit gl. Exo. 30. quòd est arbor aromatica crescens iuxta Libanum. Et super illud Ezech. 27. Calamus in negotiatione tua, dicit gl. quòd in calamo vocalis sonus significatur. Vnde per calamũ intelligitur deuotio ecclesiastici officij, eò quòd calamo canitur. Quòd multũ consolatur & ædificat populũ Dei. His quatuor speciebus admiscebatur oleũ de oliuetis, per quòd significatur pietas, cui quatuor prædicta debent deseruire. Minister ecclesiæ pietati se totũ debet dare vt sit vir misericordiæ. Exemplum habemus de hoc in oculo qui

tener

tenerior & cōpassibilior est cæteris membris & lachrymis propinquus. Idem debet esse in clero, qui est quasi oculus ecclesiæ. Item de hoc exēplum habetur in Christo, qui totus fuit misericors. Misericordia eum traxit de cælo. Ipsa eū per vias asperas huius vitæ duxit, pro redemptione miserorum eum vendidit, & morti crucis eum exposuit. Si ministri ecclesiæ essent ipsius misericordiæ in præsentem, vix essent aliqui quin saluarentur. Misericordia enim iure vicissitudinis eorum esset in futuro. Mortificatio carnis tunc seruit pietati, quando quod ori subtrahitur, pauperibus datur. Humilitas, quando in propriis vestibus parū expenditur, vt in pauperibus vestiēdis multum expendatur. Fides, cum aliquis frequenter meditat, pauperē esse membrum Christi vel filium Dei, vel quod Christus sibi repurat fieri, quod pauperi sit, & alia quæ sunt fidei quæ pietatem incitāt. Doctrina fidei pietati seruit, cum doctor intendit iis quæ ecclesiam ædificant. Gglossa super 1. ad Cor. 8. Hic Deum diligit, qui charitatis causa scientiam tēperat, vt profit fratri pro quo Christus mortuus est. Ecclesiasticum etiā officium pietati debet seruire, vt ministri ecclesiæ studeāt subuenire animabus quæ in præsentem perueniunt, & illis qui in purgatorio cruciantur. ¶ Item notandū quod ministros ecclesiæ maximè decet munditia, & maximè in eis indecens est immūditia seu macula, quinque de causis. ¶ Prima est, quia ipsi sunt oculi ecclesiæ. In Psal. Oculi mei languerunt præ inopia. Præ inopia, inquam luminis. Exponit hoc gl. de Apostolis qui fuerunt maiores ministri Christi. Macula in oculo maximè est noxia. Macula in cæteris mēbris etsi ea derurpet, tamen non reddit ea inutilia: possunt enim exercere officia sua. Multi maculatis pedibus recte incedunt. Macula verò in oculo eum inutilem reddit. Etiam modicum pulueris visum oculi impedit. Greg. Nequaquam in mēbro maculam purè considerat oculus quem paluis grauat. ¶ Secunda, quia sunt, vt speculum ecclesiæ Laici enim multum ad eos inspiciunt. Vnde satis possunt dicere illud 1. Cor. 1. Spectaculum facti sumus mundo. Sicut de Christo dicitur Sap. 7. quod est speculum sine macula: ita pro possibilitate sua ipsi deberent esse speculum sine macula, in quo purè reluceret Christi imago. Si macula fuerit in speculo, illam videt qui in eo faciē videre quærebat: sic si macula fuerit in ministris ecclesiæ, ad illam respiciet populus, & secundum eam se maculabit. Minister ecclesiæ debet dicere illud 1. ad Cor. 3. Estote imitatores mei, sicut & ego Christi. ¶ Tertia, quia sunt vasa electionis regi regū, & domino dominantium. Modica macula in scy-

pho vinum infusum abominabile reddit & inutile, quantum ad potum regis: sic sapientia in multis propter maculam vitæ abominabilis redditur Deo & hominibus. Greg. Cuius vita despicitur, restat vt eius predicatio contemnatur. De vno vase electionis habes Actu nono: Vas, inquit, electionis mihi est iste, vt poteret nomen meum coram gentibus, & regibus, & filiis Israël. Vasa verò electionis hodie in vasa cõmunia sunt mutata. Osee 8. Factus est Israël in nationibus quasi vas immundum. Iudæi immundum commune dicebãt. Huius immunditiæ in magna parte est negligentia circa custodiam oris. Num. 19. Vas quod non habuerit operculum nec ligaturam desuper, immundum erit. ¶ Quarta, quia habent mundare alios, ideo oportet eos esse mundos. Eccl. 34. Ab immundo quid mundabitur: Sicut nõ est calidi frigidificare, nec frigidi calefacere: ita non videtur immundi mundare. Greg. Superiectas sordes tergere nõ valet manus quæ lutum tenet. Neemiæ duodecimo. Mundati sunt sacerdotes & Leuitæ, & mundauerunt populum. 1. Macha. 4. Elegit Iudas sacerdotes sine macula, voluntatem habentes in lege Dei, & mundauerunt sancta. ¶ Quinta, quia ministri sunt Altissimi: ideo sicut ipse immaculatus est, oportet eos esse immaculatos. In Psal. Ero immaculatus cum eo. &c. Item: Ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat. ad Ephe. 1. Elegit nos, vt essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate.

Quare mundi corde, sint beati.

Circa tertium notandum, quod prima & maxima causa, quare mundi corde sunt beati, est illa, quã dominus tangit, Quoniam ipsi Deum videbunt. In futuro videbunt eum facie ad faciem, in quo erit maxima delectatio. Ioan. 17. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Et super illud Psal. Ostendam illi salutarem meum, dicit glossa id est, Christum in maiestate. Et subditur: Hæc visio est tota merces. In presenti etiam videtur Deus à mundis corde, eo modo quo prius ostensum est quarta parte, in tractatu de contemplatione. Bernar. Pura veritas non nisi puro corde videtur. Heb. 12. Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum. Mundi corde non solum sunt beati beatitudine spei, sed etiam beatitudine viæ, quia liberi à miseria immunditiæ, quæ magna est. In Psal. Beati immaculati in via. Apoc. 12. Beati qui lavant stolas suas in sanguine agni.

¶ De iis quæ faciunt ad commendationem munditiæ.

Et notandum quod duodecim sunt quæ faciunt ad commendationem munditiæ

dationem munditiæ cordis. ¶ Primū est multiplex exhortatio, quam scriptura sacra facit ad munditiā vel mundationē. Leuit. 11. Sancti estote, quoniam ego sanctus sum. Item eiusdē 19. & 20. Item Deut. 18. Perfectus eris absq; macula cum Deo tuo. Eccl. 9. Omni tempore vestimenta tua sint cādida. 2. Pet. 3. Satagite immaculati & inuiolati inueniri. Esa. 1. Lauamini, mundi estote. Hier. 4. Laua à malitia cor tuū Ierusalem. Esa. 3. Mundamini qui fertis vasa domini. ¶ Secūdū est, q; ipsa est naturalis animæ. Ber. in sermo. Sicut corporis natura est sanitas, ita cordis natura est puritas. ¶ Tertium est, quòd gaudium habet sibi adeò annexum, quòd ipsa vocatur gaudium. vnde super illud, ad Gala. 5. Fructus spiritus est charitas. gaudium dicit Gloss. id est, puritas animi. ¶ Quartum est, purgatio quam naturaliter faciunt creaturæ irrationabiles, & etiam insensibiles, quasi exosam haberēt immunditiam. Purgat se mare, mortuos ad litus expellēs, purgat se vinum, purgat se etiam quod decoquitur. Corpora etiam animalium vim expulsiuam habēt, qua noxia à se expellūt. ¶ Quintum est, detestatio sui oppositi, scilicet immunditiæ peccati. ¶ Et notandum, quòd quinque sunt ex quibus intelligi potest, quā timenda sit immūditia peccati. ¶ Primum est, dignitas rei quam peccatum inquinat. Panno pretiosiori magis timemus inquinacionem, etiā anima quæ per peccatū inquinatur, imago Dei est, & vnita diuinę naturę in persona Christi. Quid diceretur de illo qui imaginem Crucifixi, vel beatę Virginis in lutū proiceret, vel crucem, quæ corpus Christi tetigit paucis horis? ¶ Secundum est, difficultas recedendi, quæ patet in Lucifero, à quo immunditia peccati separari non potuit, ex quo ei adhæsit. Item ex quo homo peccauit, nullus purus homo à peccato perf. ctè purgatus est, vt dignus esset videre faciem Dei: donec Christi sanguis effusus est, quo illa purificatio perfecta est. Præterea immūditia vnus mortalīs peccati nō potest abluī tota aqua quæ sub celo est, nisi aqua gratiæ desursum descendat, quæ cor abluat. Tertiu est, huius immunditiæ vilitas, quod patet per hoc, quòd dominus immundiciam corporalem nō reputat comparacione immunditiæ spiritualis, Matth. 15. De corde exeunt cogitationes malæ, &c. Hæc sunt quæ coinquinant hominem. Non lotis manibus manducare, non coinquinat hominem. Hæc immunditia pulcherrimam creaturam, scilicet Luciferum ita deturpauit: & quum esset in tā sublimi statu, adeò eum vilificauit, vt serpentibus & bufonibus infertor videatur esse in hoc, q; bonū ei esset, si nunquā fuisset. Vilitatem huius immunditiæ ostēdit Dauid,

dicēs: Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in iniquitatibus suis. ¶ Quartū est hoc, quòd Deus non habet adeò bonum amicum quem non odiret ad mortem etiam aeternā propter maculam vnius mortalis peccati. Eccle. 12. Altissimus odio habet peccatores. ¶ Quintū est, q̄ macula hæc adeò deturpat rē in quam cadit & deteriorat, q̄ nisi virtute divina remoueat, perditā est, & melius esset ei nihil esse quā sic esse. ¶ Sextū faciens ad cōmendationem munditiæ est, q̄ ipsa multum placet Deo. 1. ad Thes. 4. Hæc est volūtas Dei, sanctificatio vestra. ¶ Signa huius placentiæ multa sunt. ¶ Primum est hoc, quòd ipse filius Dei dignatus est humiliare se ad mundationē hanc faciendam. Heb. 1. Qui quū sit splendor gloriæ & figura substantiæ eius, portansq; omnia verbo virtutis suæ purgationem peccatorum faciens, &c. ¶ Secundum est, quòd ipse discessurus à discipulis suis documentum dedit eis de hac mūdatione. Ioā. 13. Si ego laui pedes vestros dominus & magister, & vos debetis alter alterius lauare pedes. Ablutio illa, figura erat spiritualis ablutiois, qua volebat eos abluere se inuicem. ¶ Tertium est, quòd cum tantis expēsis voluit facere hanc mundationem. Voluit enim nos mundare sanguine suo. Tit. 2. Dedit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem. Hebræ. 13. Vt sanctificaret populum suum, extra portam passus est. Apoc. 1. Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Pro mundatione mūdi fecit Deus diluuium in mundo isto. Gen. 7. Et ante diem iudicij præcedet ignis, qui comburet faciem mundi, qui ascendet tantū quantum aquæ diluuij ad purgandum mundum. ¶ Quartum est, quòd voluit septē sacramenta esse in Ecclesia Dei: quæ omnia sunt vel ad sanctitatem faciendā, vel construendā, vel augendam. ¶ Quintum est, quòd Deus mundos corde in sui societate recipit, & in præsentī, & in futuro. In Psal. Domine, qui habitabis in tabernaculo tuo, &c. Et respondetur, Qui ingreditur sine macula. Ioan. 13. Si non lauerō te, non habebis partem mecum. 1. Ioan. 3. Omnis qui habet spem in eo, sanctificat se, sicut ipse sanctus est. Apo. 3. Habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinauerunt vestimenta sua, & ambulabunt mecum. Eiusdē 21. dicitur de ciuitate celesti: Non intrabit, in eā aliquid coinquinatum. ¶ Sextū est, quòd mundis cordē abundanter dat Deus bona sua. Iob 17. Mundus manibus addet Deus fortitudinem. ¶ Septimum faciens ad commendationem munditię est, quòd ipsa cor hominis Dei habitaculū facit. Aug. Munda tantum cubiculum cordis: intus est qui exaudiat.

1. Paral. 19. Opus grande est: non homini paratur habitatio, sed Deo. ¶ Octauum est, quod pinguedinem deuotionis recipit. In Psal. Pinguescent speciosa deserti. ¶ Noaum est, quod amicum Dei constituit. ¶ Decimum est, quod gratiam labiorum tribuit. Quæ duo tanguntur Prou. 22. Qui diligit cordis munditiam propter gratiam labiorum, amicum habebit regem. ¶ Undecimum est, quod radix est totius munditiæ. Ad munditiam enim interiorem sequitur exterior munditia. Ad Roma. 11. Si radix est sancta, & rami. ¶ Duodecimum est, quod ad Dei manifestam visionem perducit. Matt. 5. Beati mundo corde, &c.

¶ De partibus munditiæ.

Circa quartum notandum quod est munditia ficta, & est munditia vera. Ficta munditia est immunditia superficialis: ut munditia Phariseorum, de qua Matt. 23. Væ vobis scribe & Pharisei hypocritæ, qui mundatis quod de foris est calicis & paropsidis: intus autem pleni estis rapina & immunditia. Et subditur: Pharisee, cæce munda prius quod intus est calicis, & paropsidis, ut fiat & id quod foris est mundum. De ficta munditia tangitur Prou. 30. Generatio quæ sibi munda viderur, & tamen non est lota à sordibus suis. ¶ Munditia vera est puritas cordis. Et diuiditur in munditiam intellectus, & munditiam affectus. Bernard. in Sermonibus. Duo, inquit, sunt, quæ in nobis purganda sunt: intellectus & affectus. Intellectus ut nouerit, affectus ut velit. Intellectus purgandus est à tribus, scilicet à falsis, ab otiosis & viciosis. Falsitas intellectum obtenebrat Otiosa eum impediunt. Abusio eum intellectus est, quum occupatur circa inuilia. Omnis autem potentia sui abusione præpeditur: vitiosâ verò eum coinquinant. Item purgandus est intellectus ut oculus animæ à macula, quæ intelligi potest prudentia carnis, vel opinio propriæ munditiæ. Item à superaffluente humore, scilicet ab importunitate mundana sollicitudinis. Affectus verò mundandus est à superaspersione, & infectione, & admistione sordium. Superaspersione in primis moribus, infectio in desiderio moroso admisto in amore. Amor enim est quædam admistio, siue vnio amantis ad amatum. Item affectus purgandus est à terreneitate, scilicet ab amore diuitiarum, & à crassitudine deliciarum, & rubigine iræ vel odij, vel alterius malitiæ. Item purgandus est affectus à macula quæ est ex inordinato appetitu boni, & à macula quæ est ex inordinato appetitu mali, & à macula quæ est ex inordinato appetitu amborum. Prima macula est, ut macula luxuriæ vel auaritiæ. Secunda est, macula malitiæ. Tertia est, macula superbiciæ.

Superbus appetit alienum malum propter proprium bonum, vt proximi deiectionem propter sui exaltationem. Ipse vult facere de fratre suo scabellū pedum suorum, vt sic altior appareat. Munditia à macula malitię nihil aliud videtur esse quàm innocētia, quę sic describitur: Innocētia est puritas animi omnem iniurię illationem abhorrens. Item notandum, quod cor mundandū est vt speculū, vt sic Deo inspectoti faciem suā purā reddat. Abluendum est hoc speculum lauacro lachrymarum. Mundandum est refectione, quę est cōfessio, & oratio pro venialibus & defractione quę fit vitę asperitate. ¶ Item mundandū est cor, vt vas cui balsamum cęlestis sapientię debet infundi. ¶ Munditia cordis adaptatur dono intellectus. ¶ Circa quartū notandū, quod munditia cordis dono intellectus adaptatur. Facit enim munditia cordis ad intelligentiam, sicut puritas, & claritas pupillę facit ad visionem oculi, & munditia speculi ad speculationem faciei, & munditia vasis ad hoc, quod pretiosus liquor ei infundatur. Gl. super Mat. 5. facit adaptationē his verbis: Spiritus intelligentię huic gradui adaptatur: quia intellectus mentis oculus est, & expletio mandatorum Dei aperit intellectum.

De Pace, & eius descriptione de commendatione Pacis, de iis quę ad pacem habendam valere possunt, de iis quę paci aduersantur, & de diuisionibus ad pacem pertinentibus, qui sint pacifici, & quare sint beati, ac cui dono hęc beatitudo adaptetur.

P A R S X I.

SEquitur de gratia, quę cōmendatur nobis in illo verbo, Beati pacifici &c. De qua hoc modo agerur. ¶ Primò descriptiones pacis ponentur. ¶ Secundò, eius commendationes. ¶ Tertio, tangetur de iis quę ad pacem habendam valere possunt. ¶ Quarto, de iis, quę paci aduersantur. ¶ Quinto, ponentur diuisiones ad pacem pertinentes. ¶ Sextò, ostenderur qui sint pacifici. ¶ Septimò, quare pacifici sint beati. ¶ Octauò, quod donū huius beatitudinē aptetur. ¶ Pax sic describitur: Pax est concordantium in bono mentium ordinata tranquillitas. August. 9. lib. de Ciuitate Dei, multas ponit descriptiones particulares pacis, his verbis: Pax, inquit, corporis, est ordinata temperatura partium. Pax animę irrationalis ordinata requies appetitionum. Pax animę rationalis, ordinata cognitionis actionisque consensus. Pax corporis & animę, ordinata vita, & salus animatę. Pax hominis mortalis & Dei, ordinata in fide sub æterna lege obedientia. Pax hominum, ordinata concordia. Pax domus, ordinata imperandi atque obediendi concordia cohabitantium. Pax ciuitatis, ordinata

ra imperandi atque obediendi concordia ciuium. Pax cælestis ciuitatis, ordinatissima & cōcordissima societas fruendi Deo & inuicem in Deo. Pax omnium rerum tranquillitas ordinis. Et subdit descriptionē ordinis: Ordo, inquit, est parium dispariūque rerum sua cuique loca tribuens dispositio. Ad pacem generaliter pertinere videtur carentia repugnantū. Vnde dicit gl. super Matt. 5. Vera pax est, vbi nihil repugnat. Aug. 19. lib. de Ciui. Dei: Quid est aliud victoria, nisi subiectio repugnantium? quod quum factum fuerit, pax erit.

¶ De commendatione Pacis.

Circa secundum notandum, quòd 12. sunt quæ ad pacis commendationem pertinere videntur. ¶ Primum est naturale desiderium pacis, quod inest omnibus. De quo Aug. 19. lib. de Ciui. Dei: Sicut nemo est qui gaudere nolit, ira nemo est qui pacē habere nolit. Quandoquidem & ipsi qui bella volunt, nihil aliud quam vincere volunt. Ad gloriosam ergo pacem bellādo cupiūt peruenire. Nam quid est aliud victoria, nisi subiectio repugnantium? quod cū factum fuerit, pax erit. Idem in eodem, Superbus peruersē imitatur Deum: odit nāque cum sociis æqualitatē sub illo: sed imponere vult sociis dominationem suā pro illo. Odit ergo iustam pacem Dei, & amat iniquā pacem suam. Non amare tamen qualēcūque pacem, nullo modo potest. Nullus quippe vitium contra naturā est, vt naturæ deleat extrema vestigia. Secundum est, multiplex exhortatio ad pacem, quæ nobis fit. Ad pacem mouit nos multitudo angelorū nato Domino, dicens: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus. Lucæ 2. Ad hanc voluit Christus apostolos monere illos, in quorum domū intrarent. Matthæi 10. Intrans domum salutate eam, dicentes, Pax huic domui. Et Lucæ 10. dictum est discipulis: In quamcūque domum intraueritis, primū dicite, Pax huic domui. Ad pacē etiā mouit Christus Io. 20. in duobus locis. Tota doctrina eius ad pacem videtur fuisse. Vnde super illud Ioan. 16. Hæc locutus sum vobis vt in me pacem habeatis, dicit glo. Non solum quæ in cæna, sed quæ ab initio, & maximè quæ in cæna hac de causā dicit dicta, vt in illo pacem haberent. Ad idem debet esse doctrina ecclesiæ. Columba ramum oliuæ portat in ore suo. Genes. 8. Oliua signum est pacis: columba signū est Spiritus sancti. In hoc ergo signatum est, quòd viri spirituales debent portare in ore pacem, vt ad ea quæ pacis sunt, admoneant. Ad pacem monet Apostolus ad Romanos 14. Quæ pacis sunt sectamini, &c. Eiusdē 12. Si fieri potest quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pa-

cem habentes 2. ad Cor. 4. Pacem habere. ad Ephe. 4. Solliciti ser-
 uare unitatem spiritus in vinculo pacis. ad Hebræ. 12. Pacem se-
 quimini cum omnibus. ¶ Tertium est, frequens oratio quam
 sancti pro pace faciunt, & ab aliis fieri volunt. Num. 6. Conuer-
 tat Deus vultum suum ad te, & det tibi pacem. Iere. 29. Quæ-
 re pacem ciuitatis, &c. In Psal. Rogate quæ ad pacem sunt Ieru-
 salem. 2. Macha. 1. Adaperiat Dominus cor vestrum, &c. & faciat
 pacem. Paulus serè in singulis epistolis suis pacem oprat iis qui-
 bus scribit. Similiter Petrus in suis epistolis. ¶ Quartum est, quòd
 pax est verum bonum amicorum Dei. Vnde super illud, Pax su-
 per Israël, dicit Gl. Vno verbo omnia bona dicit: qui pacem non
 habet, infelix est. in Psal. Contritio & infelicitas in viis eorum,
 & viam pacis non cognouerunt. Pacem specialiter reliquit Chri-
 stus discipulis suis recessurus ab eis. Io. 14. Pacem relinquo vo-
 bis, pacem meam do vobis. ad Heb. 4. Relinquitur sabbatismus
 populo Dei. Solent homines morituri aliqua relinquere dile-
 ctis suis, & magis dilectis meliora. In hoc ergo, quòd pacem Chri-
 stus reliquit apostolis sibi dilectissimis, montrauit pacem opti-
 mam esse. Multum dolere deberet qui se videret exheredatum ab
 eo, quòd Christus specialiter fidelibus legauit. 3. Reg. 11. dicit Na-
 both ad Achab: Propitius sit mihi Dominus, ne de hæreditatem
 patrum meorum, nec voluit aliquo modo vineam quam habebat
 is hæreditariè commutare. Pacem comitatur gaudium. Prou. 12.
 Qui inuent pacis consilia, sequitur eos gaudium. ¶ Quintum
 est, quòd pax finis videtur esse omnium, etiam sui contrarij,
 Aug. Tantum bonum est pax, vt etiam suo contrario queratur.
 Idem: Constat pacem belli esse oprabilem finem. Omnis homo
 etiã belligerando pacem requirit. ¶ Sextum est, quod pax enumeratur
 inter fructus spiritus. Gal. 5. Fructus autem spiritus, sunt charitas,
 gaudium, pax. Charitate diliguntur quæ sunt diligenda, & odiuntur
 quæ sunt odio habenda. Si assint quæ diliguntur, est gaudium: si
 absint quæ odiuntur, est pax. Septimum est, quod pax est specialis lo-
 cus Dei. Psal. In pace factus est locus eius. Ad hoc signandum, tem-
 plum Salomonis in pace factum est. 3. Reg. 6. Nunc requiem dedit Do-
 minus Deus mihi per circuitum, & non est latro, neque occursum
 malus. Quamobrè cogito ædificare templum nomini Dei mei. Ad
 idem ostendendum noluit filius Dei nosci in mundo isto, donec
 vniuersus orbis peccatus fuit, & durauit pax illa 12. annis. 2. Cor.
 11. Pacem habete, & Dominus pacis erit vobiscum. 1. ad Cor. 4.
 Non est Deus dissensionis, sed pacis. Deus est pacis quasi possessi-
 uè, quia vbi pax, ibi Deus. ¶ Octauum est, quòd Deus ita carè pa-
 cem

cem emere voluit. Chryf. Pro pace loquimur pro qua Dei filius passus est, propter quam crucifixus est & sepultus, quam nobis pro omni censu hereditatis reliquit. Voluit Dei filius mori, vt nos reconciliaret Deo patri. Voluit quasi matrimonium cōtrahere cum sorore nostra, scilicet cum humana natura, vt pax in mundo reformaretur. Adhuc etiam pacem peccatorum paratus est emere regno cælorum. Væ illis qui tam honorabilem pacem recusant. Nonū est, q̄ pax mundiissima est: mundat enim aquam mūdantē carera. Si aqua turbata in pacē dimittatur, clara efficitur. ¶ Decimū est, quōd clarē videre facit. Aqua turbata nō reddit imagines, vt ait Gregorius, sic cor turbatū, nō clarē videt. In Vitis patrū tres studiosē diligētes se, facti sunt monachi. Quorū vnus elegit litigantes ad pacē reducere. Alius visitare infirmos. Tertius abiit quiescere in solitudine. Primus laborans circa lites hominū nō valēs eas sedare, tēdio victus venit ad eū qui seruebat infirmis, & inuenit eū animo deficientem. Qui de communi consensu abierunt tertium videre in eremo, dicentes ei tribulationes suas, & rogantes vt eis diceret statum suum: qui reticens paululū, misit aquam in scyphū, dicens eis: Attendite in aquam: & erat turbulenta. Et postmodicū dixit eis: Attendite quomodo limpida facta est. Et tūc intenderent in eā, viderūt vultus suos tanquam in speculo. Et tūc dicit eis: Sic est qui in medio hominum consistit, non enim videt peccata sua. Cū autem quieuerit, & maximē in solitudine, tūc peccata sua conspiciunt. ¶ Undecimum est, quōd pax præsens arra est futuræ pacis. Esa. vii. Erit sabbatum ex sabbato. ¶ Duodecimū est, quōd pax grata est, & Deo & hominibus. Ecclē. 25. In tribus beneplacitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo & hominibus, Cōcordia fratrum, amor proximorū, & vir & mulier sibi bene consentientes.

¶ *De his que valent ad pacem habendam.*

Circa tertium notandum quōd duodecim sunt quæ ad pacem habendam valere possunt. ¶ Primū est, amor pacis. Non enim dat Deus tantū bonum illud contēnti, sed cum desiderio magno querenti. In Psal. Inquire pacē, & persequere eā. Hoc est contra quosdam qui pacē oblatā reciperent, sed eam primo nō querent. Hi non videntur intelligere pacē hereditatē esse Christianorū. Si enim se agnoscerent exheredatos ab eo quod Christus eis legauit, nō expectarent quōd alius eos incitaret ad hereditatem eorum recuperandam. ad Heb. 12. Pacē sequimini cū omnibus. Ad Ro. 14. Quæ pacis sunt, sectamini inuicem & in omnes.

¶ Secundū est, vt à peccato nos remoueamus, & ab eo pro posse

caueamus. Non potest enim veram pacem habere qui male ui-
 uit. Prou. 16. Quum placuerint Domino viae hominis, inimicos
 quoque eius conuertet ad pacem. Augu. 19. lib. de Ciuitate Dei,
 Pacem, inquit, iniquorum in comparatione pacis iustorum, ille
 uidet nec pacem esse dicendam qui nouit proponere recta pra-
 uis, & ordinata peruersis. Sapient. 14. Magna mala pacem appel-
 lant. Esa. 48. Non est pax impiis, dicit Dominus. Quomodo pax
 vera est illi qui guerram habet cum omnipotente, cui iustitia Dei
 gladium euaginatū tenet super caput, qui in domo proprie cō-
 scientiæ licem habet, cui omnia nocent & bona & mala? Sicut
 enim bonis bona & mala cooperantur in bonū, ita & malis bo-
 na & mala cooperantur in malū. Quomodo verā pacē habet qui
 iacet in spinis uictorū, quæ uermis cōscientiæ mordet, qui onus
 diaboli continuē portat, qui iacet in immunditia quam nobilitas
 animi naturaliter refugit? ¶ Tertium est, quod voluntatem
 nostram diuinæ uoluntati studeamus cōformare. Luc. 2. Pax ho-
 minibus bonæ uoluntatis. Quomodo pacem potest habere qui
 ei resistit, cui nequit præualere? Iob 9. Qui restitit ei, & pacem
 habuit? Uoluntati illius cui placent ea quæ placent Deo, nihil
 repugnat, sicut neque uoluntati diuinæ: ideo pacem habet. Aug.
 Qui iugo Christi subiectus est, subiecta habet cætera, & non la-
 borat: quia non resistit quod subiectum est. ¶ Quartum est, fre-
 quentatio humilis confessionis. Esa. 57. Creauit fructum labio-
 rum pacem. secundi Regum 12. Peccaui Domino, ait Dauid. Dixit
 que Nathan ad eum: Dominus quoque transtulit peccatum
 tuum. ¶ Quintum est, districtio iustitiæ. Esaia 32. Erit opus iu-
 stitiæ pax. In Psalm. Iustitiæ & pax oscularæ sunt. Esaia 60. Po-
 nam uisitationem tuam pacem, & præpositos tuos iustitiam.
 ¶ Sextum est, terrenorum contemptus. Non enim potest habe-
 re veram pacem, qui continuē sequitur quod non potest conse-
 qui. Ecclesiastic. 34. Quasi qui apprehendit umbram, & perse-
 quitur uentum, sic qui attendit ad uisa mendaciæ. Gregor. Quid
 quietius, quàm nihil in hoc mundo appetere? quid laboriosius,
 quàm terrenis desideris aestuare? Hinc est, quod Israël sabbat-
 um accepit in munere. Ægyptus percutitur muscarum mul-
 titudine. ¶ Septimum est, mansuetudo. In Psalm. Mansueti hæ-
 reditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis. Ho-
 mo immansuetus & impatiens qui aduersa fugit, quæ si effugit,
 non potest habere veram pacem: sed qui aduersa amplectun-
 tur, tanquam præiosa & salubria exemplo Christi, qui quod
 carni molestius erat, elegit, secundum Bernar. Qui proposito
 sibi

sibi g
 rara o
 tia eni
 deria
 rari
 auferre
 Exod.
 subdit
 videtur
 Deo q
 supern
 mo non
 soler h
 se iacta
 Petrus
 sequere
 teropor
 ra. In P
 sursum
 ca. Sicut
 pace eu
 palpita
 quiescit
 oration
 pax ver
 Rom. 14
 Si dilige
 peccatu
 pacatur
 sensus t
 feras au
 habebat

Circa
 lum, &
 do secu
 malū ve
 quæris, t
 turbant
 cie pecca
 nec, pace

sibi gaudio sustinuit crucem. Ad Heb. 12. ¶ Octauum est, moderata occupatio. Otiosus veram pacem non potest habere. Inertia enim est impatiens sui, vt ait Seneca Prouerbiorum 11. Desideria occidunt pigrum noluerunt quicquam manus eius operari, tota die concupiscit, & desiderat. Item nimia occupatio aufert pacem. Martha enim turbatur erga plurima. Luca 10. Exod. 18. Stulto labore consumeris: ait Iethro ad Moysen. Et subditur: Ultra vires tuas est negotium. glos. August. Vbi mihi videtur significari nimis internum humanis actibus animum Deo quodammodo vacuari, quo sit tanto plenior, quanto in superna & æterna liberius extenditur. ¶ Nonum est, quod homo non se intromittat de impertinētibz ad se. Dilatio enim solet habere scissuram: vt dicit beatus Bernard. Prouerb. 18. Qui se iactat & dilatat, iurgia concitat. De dilatare reprehēditur Petrus, Ioan. ultimo, à Domino dicente sibi: Quid ad te? tu me sequere. Et discipulis, actum 1. Non est vestrum, inquit, nosse tempora vel momenta, &c. ¶ Decimum est, amor sacre scripturæ. In Psal. Pax multa diligentibus legem tuam. Iac. 3. Quæ defersum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica. Sicut sacra scriptura hominem reddit pudicum, ita cum in pace custodit. Et sicut piscis in aqua quiescit, extra aquam verò palpat. Tob. 5. Sic cor humanum in aqua sapientie salutaris quiescit: extra verò inquietatur. ¶ Undecimum est, frequentatio orationis, in qua Spiritus sancti gratia hauritur, in quo solo est pax vera. Vnde pax numeratur inter fructus spiritus. Ad Gal. 5. Rom. 14. Sed iustitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto. Iob 3. Si diliculo confurrexeris ad Deum, & Omnipotentem fueris deprecatus, si mundus & rectus incesseris, statim euigilabit ad te, & peccatum reddet habitaculum iusticie tue. ¶ Duodecimum est si sensus tuos diligēter custodias. Eccl. 28. Ori tuo facito ostia, & seras auribz tuis. Esa. 26. Claude ostia tua super te. Discipuli ostia habebant clausa, quādo Dominus dixit eis: Pax vobis. Ioan. 20.

¶ De his quæ aduersantur paci.

Circa quartum norandum, quod paci videntur aduersari bellum, & lites, & tumultus interiores & exteriores, & inquietudo secundum locum. Inquietudo etiam voluntatis fugientis malū vel præsens vel futurum, vel sequētis bonum, & non cōsequētis, timor mali futuri, & dolor de malo præsentis pacem perturbant. In Psal. Non est pax ossibus meis à facie iræ tuæ, à facie peccatorum meorū. Item molestia quā aliquis in vitiis sustinet, pacem turbat. Ecclesiast. 33. Præcordia fatui, quasi rota carri.

Fatuus

Fatuus qui in murmure est, de hoc quod sustinet sicut rota carni murmurat: vnde non est in pace. Item non est in pace qui transitoria ista fugacia appetit. Appetitio enim illa quaedam spiritualis motio est. Vnde Aug. Pacem animæ irrationalis dixit esse ordinatam requiem appetitionum, vt prius habitum est.

¶ De diuisione pacis.

Circa quintum notandum quod triplex est pax, scilicet temporis, pectoris, & æternitatis. De prima legitur 4. Regum 20. Sic tantum pax & veritas in diebus meis. In Psal. Zelauit super iniquos, pacem peccatorum videns. Esa. 47. Vtinam attendisses ad madata mea, facta fuisset sicut flumē pax tua. Baruch 3. Si in via Dei ambulasses, habitasses utique in pace super terram. Aug. 19. lib. De Ciuit. Dei: Tantum est pacis bonum, vt etiā in rebus terrenis atque mortalibus nihil gratius soleat audiri, nihil desiderabilius concupisci, nihil postremo possit melius inueniri. ¶ De pace pectoris, Ioan. 14. Pacem relinquo vobis. De pace æternitatis, Esa. 32. Sedebit populus meus in pulchritudine pacis. In Psal. Qui posuit fines tuos pacem. Ad Philip. 4. Pax Dei quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra. gloss. 1. Deus qui est summa pax, quæ nec cogitari potest: & ideo extra eū nullo opus est. Custodiat corda vestra & intelligentias vestras in Christo Iesu: id est, voluntates & intellectus vestros, vt extra ipsum nihil intelligatis vel appetatis. Gregorius: Quid est pax transitoria, nisi quoddā vestigium pacis æternæ? Quid ergo dementius esse potest, quā vestigia impressa pulueri diligere, sed ipsum à quo impressa sunt non amare? ¶ Item notandum quod est pax bona, & est pax mala. De bona iam dictum est. Pax verò mala est triplex, scilicet inordinata, simulata, inquinata. Inordinata est, quum superior obedit inferiori: vt ratio sensualitati, vel prælatus subdito. Prouerbiorum penult. Per tria mouetur terra, & quartum sustinere non potest. Per seruum, quum regnare cœperit. Eiusdem 19. Non decet seruum dominari principibus. Pax ista deterior est quā guerra. Hanc pacem seruauit. Adam potius obediens vxori, quā Deo. Genes. 3. Quia audisti vocem vxoris tuæ &c. maledicta terra in opere tuo. Pax simulata fuit pax Iudæ Lucæ. 22. Iudæ, osculo Filium hominis tradis? Et 2. Reg. 20. dixit Ioab ad Amasam: Salue mi frater, & tenens manu dextera mentum Amasæ, percussit eum in latere, & effudit intestina eius. In Psal. Loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum. Ierem 9. In ore suo pacem cum amico suo loquitur, & occultè ponit ei insidias. Pax inquinata, est

eorum

eorum qui sunt in malo concordēs : vt Pilatus & Herodes in morte Christi pacificati sunt. Luc. 23. Matth. 10. Nolite arbitrari quod venerim pacem mittere in terrā : non veni pacem mittere in terram, sed gladium. Greg. in sexta parte Moralium. Sicut esse noxium solet, si vnitas desit bonis : ita perniciosum est, si non desit malis. Idē: Peruersos quippe vnitas corroborat, Deum concordat, & tanto magis robustos quanto vnānimes facit. ¶ Idem notandum quod distinguitur quadruplex bellum, scilicet inrer carnem & spiritum, inter hominem & Deum, inter hominē & Angelum, inter hominem & hominem. Et e contrario quadruplex pax. Pacem inter carnem & spiritum facit subiectio carnis ad spiritum. Gen. 13. dictum est Agar ancillæ Saræ: Reuertere ad dominam tuam, & humiliare sub manibus eius. Secundam pacem facit iustitia ex parte nostrā, & misericordia ex parte Dei. In Psal. Misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatae sunt. Tertiam pacē fecit incarnatio filij Dei. Reconciliati enim sunt angeli homini, quum agnouerunt humanam naturam associatam diuinæ naturę in vna persona. Esa. 57. Creauī fructum labiorum pacem. Pacem ei qui longe, id est, homini: & pacem ei qui propē est, id est, angelo. Pacē vocat fructum labiorum: quia prædicta erat per prophetas. Item quia orationibus erat impetrata. Vltimam pacem facit patientia, vel mansuetudo ad Rom. 12. Si fieri potest quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes, nō vosmetipsos defendentes charissimi. Greg. in Pastoral. Lex Christi est charitas vnitatis. Quam soli perficiunt, qui nec quum grauantur excedunt.

¶ *Qui sint pacifici.*

CIRCA sextum notandum, quod gratia quæ in verbo isto, Beati pacifici &c. cōmendatur, non est pax, sed gratia faciendi pacē in se vel in proximo, & hoc vel respectu Dei vel respectu proximi. Vnde pacifici amatores pacis sunt, qui studiose intēdūt paci faciendę vel in se vel in proximo. Et primo in se. Vnde gl. super Mar. 5. Pax à nobis incipit: quia dum lex carnis repugnat legi mentis, non modo alteri, sed nec nobis possumus esse pacifici. Sed postquam intus spiritus imperat vt totus homo spiritui seruiat: tunc pax ad alios deriuatur, vt pacem cum omnibus habeamus. Ber. in Sermon. Sunt aliqui qui si viderint quēpiam vel leniter scandalizatū, valde solliciti sunt quomodo in pacem eū reducere possint: & viderētur pacifici, nisi quod eorū commotio, si forte quicquam contra eos factum dictūue videbitur, tardius vniuersis difficiliusq; poterit sedari. Qui nimirū si ve-

rè pacem diligerēt, haud dubium quin eam quærent sibi ipse.
 Itē super Matt. 5. dicit gl. Pacifici sunt, qui omnes motus animi
 cōponunt & rationi subiiciunt, quia his nihil repugnat. Bernin
 Sermo. Per munditiam cordis reconciliamur Deo: Beati vero
 qui de sua reconciliatione non ingrati, & pro fratribus suis pa
 solliciti, eos quoque quantum prævalent, & sibi & Deo recon
 ciliare laborant. Quibus enim laudibus dignum, quanto am
 plectendum putas affectu, fratrem illū qui sine querela conuer
 satur inter fratres, tota sollicitudine cauet quid in eo sit quod
 ab alijs portari oporteat, & quicquid in alijs est onerosum pa
 tientissimè portat, qui singulorū scādala sua reputat? Et cū Apo
 stolo loquitur: Quis infirmatur, & ego nō infirmor? quis scādā
 lizatur, & ego non vror? Qui vere pacificus est, etiam belligerā
 do est pacificus. Aug. Pacē debet habere voluntas, bellum neces
 sitas. Nō pax quæritur, vt bellū exciteretur: sed bellum geritur, vt
 pax acquiratur. Esto ergo in bello pacificus, vt eos quos expu
 gnas ad pacis vtilitatem vincendo perducas. Beati enim pacifici.
 Idē: Hostē pugnātē necessitas perimit, nō volūtas. Sicut rebellā
 & resistenti volētia redditur: ita victo vel capto misericordia illi
 debetur, maximè in quo pacis perturbatio nō timetur. ¶ Et notā
 dū quod pacē pectoris nō abrūpit pugna cū vitijs, si quandoque
 accidat. Vnde glo. super Matt. 5. In presenti homo pacatus, et
 bellū gerat cum vitijs, in nullo pacē abrūpit. quam Dominus
 dedit. Vnde pax multa diligentibus legem tuam domine, &c.

¶ *Quare pacifici sint beati.*

Circa septimum notādum, quod causa qua pacifici sint beati
 est illa quam dominus tangit, quia filij Dei vocabuntur. In pre
 senti merito vocantur filij Dei, quia exercent officiū illud quod
 habuit filius Dei in mūdo isto. Ipse enim in mūdo isto bella pa
 cificauit. In Psal. Ibi cōfregit potētias, arcū, scutum, & gladium,
 & bellū. In aduentu suo fuit impletū illud Esa. 2. Cōstabunt gla
 dios suos in vomeres, &c. Eph. 2. Ipse est pax nostra, &c. Ipse se
 danit litem, quæ erat inter nos & Deum. Psal. Quoniam fecisti
 iudicium meum, & causam meam. Esa. 63. Ego sum qui loquor
 iustitiā & propugnator sum ad saluandum. Primum pertinet ad
 litis sedationem. Secundū ad belli pacificationem. Item ipse tu
 multum sedauit, dum silentio suo silentij exēplum dedit. Esa. 55.
 Quasi agnus coram tondente se obmutescet. Et Luc. 23. Coram
 Herode nihil omnino respōdit. Inquietudinē quantū ad locum
 pacificauit, quando apostolis dixit, Sedete in ciuitate, donec in
 duamini virtute ex alto. Luc. vii. Inquietudinē animi pacificauit,
 cū

cum dixit Io. 14. Manete in me, & ego in vobis, Eiusdem 15. Manere in dilectione mea. ibid. 17. Hæc locutus sum vobis vt in me pacē habeatis: in mūdo autem pressurā habebitis. Christus finis est, ideo in eo quiescitur. Non est quiescendū in via, sed in fine viæ. ad Rom. 16. Finis legis Christus ad iustitiam credēti. Aug. in lib. Confes. Fecisti nos ad te, & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te. Christus molestias mitigare, venit in cuius signum ecclesia cruces oleo facit in his qui baptizantur, vel ordinantur, vel confirmantur, vel ad honorem regni sublimantur, & etiam in dedicatione ecclesiarum. Cruciatu presentis exilij per Adam factus est: oleatio verò siue mitigatio per Christum.

¶ *Donum sapientiæ adaptatur paci.*

Circa octauum notandum quòd donum sapientiæ huic beatitudini adaptatur: qui enim pacem faciunt, quasi lectum Deo præparant, locum scilicet quietis in Psal. In pace in idipsum, &c. Vnde ipsi sunt quasi cubicularij Dei & secretarij, & consilia sapientiæ eis reuelantur. Præterea animus peccatus clarius videt: vt prius ostensum est per exemplum de aqua. Eccl. 38. Sapientiam scribe in tempore vacuitatis, id est, vacationis & quietis. ideo dicitur in Psalm. Vacate primum. Deinde subditur, Videte quoniam suavis est Dominus.

¶ *De patientia persecutionum.* PARS XII.

Vltimo tãgendū est in tractatu de Beatitudinibus, de Patientia persecutionū. Et breuiter de ea dicitur, quia in tractatu de cardinalibus Virtutibus, specialiter de Patientia tractatū est. Hanc beatitudinē post prædictas ordinat gl. super Mat. 5. dicens, Qui vsq; ad sapiētiā per prædicta cōscendūt, perfecti & roborati nō cedunt persecutioni: quia neq; mors, neque vita eos potest separare à Christo. Item sicut tangit gl. in patientia persecutionum est ostensio perfectionis & probatio, sicut in præcedētib; perfectio. Eccl. 2. In igne probatur aurum & argentum: homines verò receptibiles in camino humiliationis. Eiusdem 27. Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis. ad Rom. 5. Tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem. Qui patiuntur persecutionem propter iustitiam, sunt beati: nō qui patiuntur propter scelera sua. 1. Pet. 4. Nemo vestrū patiatu quasi homicidā aut fur, &c. Eiusdem 3. Si quid patimini propter iustitiam, beati. Causa quare tales sint beati, est quam dominus tangit, Quia ipsorum est regnum cælorum. Bernar. in Sermo. Pauperibus pariter & martyribus regnū cælorū promittitur: quia paupertate quidem emittur, sed in passione pro Christo

sto

sto sine omni dilatione percipitur. ¶ Eorum qui patiuntur persecutionem propter iustitiam, regnum caelorum est. Primo quia iustitia pro eis erit in futuro, sicut ipsi modo sunt pro iustitia. Unde obtinebit eis regnum caelorum. Non enim poterit aliquid fieri in iudicio extremo contra iustitiam. Eccl. 4. Usque ad mortem certa pro iustitia, & Deus expugnabit pro te inimicos tuos. Secundo, quia regnum caelorum expositum est vim inferentibus. Matt. 11. Regnum caelorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Quasi publice de illo clamatum est, Qui potest capere capiat. Matt. 19. Patietes persecutionem quasi quadam vi illud capiunt. ¶ Tertio, quia pretium habent pro quo regnum caelorum venale expositum est. Matth. 10. Sedere ad dexteram vel ad sinistram, non est meum dare vobis. Vendere potius hoc volebat, quam intuitu consanguinitatis eis dare. Augustinus in persona domini: Venale habeo. Quid domine? Regnum caelorum. Quo emitur? Paupertate regnum, dolore gaudium, labore requies, vigilia gloria, morte vita. ¶ Quarto, quia tales Christo societate faciunt in vigilia praesentis afflictionis, in pane doloris, & aqua tribulationis: ideo merito erunt socij eius in festo aeternae iucunditatis. ad Roma. 8. Cohæredes autem Christi, si tamen compartimur ut simul & glorificemur. 2. ad Timot. 2. Si commortui sumus, & conuiuemus: si sustinemus, & conregnabimus. 2. ad Corinth. 1. Sicut socij passionum estis, sic eritis & consolationis. Luc. 22. Vos estis qui per mansistis mecum in tentationibus meis, & ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum, ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. Ecclesia. 22. Fidem posside cum amico tuo in paupertate ipsius, ut in bonis ipsius læteris. ¶ Quinto, quia ipsi habent onus caelestis hereditatis in praesenti, & ideo merito in futuro emolumentum eiusdem hereditatis ad eos pertinebit. Praesentes praesurae, sunt debita quibus obligauerunt parentes nostri caelestem hereditatem.

SVMME VIRTVTVM FINIS.